

YAZARLAR

(aylıq ədəbi-bədii, elmi jurnal)

Oktyabr 2026 (70)

(2021-ci ildən çıxır)

Təsisçi və baş redaktor: Zaur Ustac

Redaktor: Həcər Atakişiyeva

Texniki redaktor: Tuncay Şəhrili

Məsul katib: Araz Şəhrili

Rəssam: Səlim Abbaszadə (Norveç)

Beynəlxalq əlaqələr üzrə menecer: Khaitov Khusniddin

Ədəbi tənqid məsələləri üzrə menecer: Günnur AĞAYEVA

İctimaiyyətlə əlaqələr üzrə menecer: Südabə Mətanətli

Fəxri redaksiya heyəti: Abbasqulu ağa Bakıxanov, Mirzə Fətəli Axundov, Lev Tolstoy, Əhməd bəy Ağaoğlu, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev, Cek London, Əliqulu Qəmküsar, Vintsas Kreve, Üzeyir Hacıbəyov, Pənahi Makulu, Səməd Vurğun, Şəhriyar, Bayram Bayramov, Hüseyn Arif, Bəxtiyar Vahabzadə, Cabir Novruz, İldırım Əkbəroğlu (Füzuli), Alı Mustafayev, Mustafa Müseyiboğlu, Ülvi Bünyadzadə.

Redaksiya heyəti: Ayətəlxan Ziyad (İsgəndərov), Akif Abbasov, Mahirə Nağıqızı, Vüqar Əhməd, Mehman Həsənli, Həcər Atakişiyeva, Təranə Məmməd, Aydın Xan Əbilov, Kamal Camalov, Günnur Ağayeva, Rizvan Fikrətoğlu, Aysel Nazim, Nuranə Rafailqızı, Səma Muğanna, Əli bəy Azəri, Xəlil Mirzə, Sevindik Nəsiboğlu, Taleh Xəlilov, Südabə Mətanətli (Məmmədova), Leyla Yaşar, Murad Məmmədov, İlqar İsmayilzadə, Aytac İbrahim, Mövlud Ağamməd, Məmməd Gürşadoğlu, Aysu Türkel, Murad Eloğlu (Rusiya), Rafiq Hümət (Gürcüstan), Faruk Habiboğlu (Türkiyə), Əbülfəz Əhməd (Almaniya), Günay Əliyeva (Norveç), Caroline Laurent Turunc (Fransa), Khaitov Khusniddin (Özbəkistan).

BU SAYIMIZDA

Könüllülük haqqında	3
Baş redaktordan	4
Yazarlar jurnalı	5
Daşdəmir Əjdəroğlu yazır.....	6
Həcər Atakişiyeva. Məqalə.	29
Əli bəy Azəri. Məqalə.	46
Sədulla Şirinov. Kitablər və hekayə	50 və 96
Sevda Ziyad. Məqalə.	51
Zaur Ustacın yazıları.	65 və 124
Qəşəm İsabəyli. Hekayə.	72
Xəlil Mirzə. Hekayə.	74
Təranə Dəmir. Şeirlər.	108
D.Mirzə. Şeirlər.	115
Sevda Yusifqızı. Şeirlər.	117
Təbriklər və təqdimatlar.	129

Salam olsun, Azərbaycanın ilk hibrid jurnalı olan “Yazarlar”ın çox dəyərli yazarları və oxucuları! Bizim yalnız bir məqsədimiz var ki, o da **“Yaradıcı uşaq - gənclərin dövrü mətbuatda çıxışını asanlaşdırmaq , onların tanınmasına köməklik göstərmək”** olmaqla məramnaməmizdə aydın şəkildə qeyd olunmuşdur. Aylıq ədəbi-bədii, elmi jurnal olan “Yazarlar” kitabxanalar üçün ənənəvi qaydada məhdud sayda nəşr olunur və elektron formatda bir neçə sabit, dayanıqlı, təhlükəsiz platformadan PULSUZ olaraq yayımlanır. Jurnalın bu günə qədər çap olunmuş bütün nömrələrini **“YAZARLAR” dan sifariş yolu ilə əldə edə bilərsiniz. Mobil telefonla əlaqə: (+994) 70-390-39-93** “YAZARLAR, ANCAQ YAZARLAR...” © YAZARLAR

“İndi müstəqillik tariximizin inkişaf dövrünün qürurverici yeni mərhələsindəyik. İşğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə ən qısa zamanda həyatın əvvəlki ahənginə qaytarılması üçün genişmiqyaslı işlər aparılır. İnanıram ki, Ulu Öndərin tövsiyələrini özünüə şüar seçən siz könüllülər Vətənə və dövlətə bundan sonra da dərin bağlılıq nümayiş etdirəcək, yüksək fəallıq göstərərək Böyük Qayıdışa töhfələr verəcəksiniz.”

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 13 dekabr 2023-cü il

İlkin mənbə: President.az

Zaur USTAC

BAŞ REDAKTORDAN

Salam olsun, dəyərli oxucular!

Jurnalımızın 70-ci sayı ilə görüşünüə gəlmişik.

Bu sayımızda Ayətəxan Ziyadın 75 illik yubileyi ilə bağlı yazılar, “Yazarlar” jurnalının redaktoru – Yaradıcılıq Komissiyasının sədri, ədəbiyyatşünas-tənqidçi Həcər xanım Atakişiyevanın marqlı yazısı və digər bir-birindən faydalı müəllif yazıları diqqətinizə təqdim olunur.

*Bununladan əlavə uzun müddətdir ki, silsilə şəkilində davam edən Xəlil Mirzənin “Müqəddəs Zəfər” adı altında silsilə şəkilində yayımlanan hekayələrindən 10-cu hekayə bu sayımızda yer alıb. Nəzərinizə çatdırıram ki, Xəlil Mirzənin bu hekayələri jurnalımızın həyata keçirdiyi ənənəvi “25 yarpaq” layihəsi çərçivəsində ayrıca kitab şəkilində çap olunaraq oxucuların ixtiyarına veriləcək. O, eyni zamanda 2026 – 27-ci illər üzrə “Ustac Milli Mükafatı”nın laureatı seçilmişdir. Jurnalımızın **Oktyabr - 2026 № 10 (70)**-ci sayında təqdimat, təbrik və məlumat xarakterli digər yazılar da yer alıb.*

Dəyərli oxucular, plana uyğun olaraq əvvəllər olduğu kimi jurnalımızı elektron varintda və ənənəvi formatda əldə edib, oxuya biləcəksiniz. Xeyirli-uğurlu olsun! Uğurlarınız bol olsun!

Hörmətlə: Zaur USTAC

“Yazarlar” jurnalının baş redaktoru

“Yazarlar” jurnalı öz işini aşağıdakı prinsiplər və sturuktur əsasında qurur:

- Jurnalda əməkdaşlıq edən müstəqil yazarlar “Müstəqil Yazarlar Konfederasiyası” adlı alt qurumda birləşirlər (məqsəd yaradıcılıq əlaqələrini möhkəmlətmək və bir-birinə dəstək olmaqdan ibarətdir. Üzv yazarlar nə qurum, nə də birləri qarşısında heç bir öhdəlik daşıyırlar. Üzvülük haqqı nəzərdə tutulmayıb.)
- Gənc yazarlar “Yazarlar dərnəyi” adlı ikinci alt qurumun vasitəsilə mütəmadi olaraq ustad yazarlardan faydalı məsləhət və tövsiyələr alırlar. Bundan əlavə dərnək əvvəlcədən müəyyən olunmuş layihələr çərçivəsində jurnalın xüsusi buraxılışlarını təşkil edir, “Yazarlar Akademiyası”nda mütəmadi olaraq yenilənən konkret üsul və proqramlarla gənc yazarların püxtələşməsinə köməklik edir.
- Müəyyən layihələrin təşkili və gənc yazarların elan olunmuş müsabiqələrə təqdim edilmiş əsərlərinin nəşr olunmaq üçün seçilməsinin obyektivliyini təmin etmək məqsədi ilə tərkibi gizli saxlanılan 5 (beş) nəfər təcrübəli və filoloji təhsili olan yazardan ibarət “Yaradıcılıq Komissiyası” adlı üçüncü alt qurum yuxarıda qeyd olunduğu kimi ancaq yaradıcılıq məsələləri ilə məşğul olur. Təqdimatlar, müzakirələr, məsləhətləşmələr və digər müxtəlif tədbirlər “Yazarlar klubu”nda təşkil olunur.
- “Yazarlar” jurnalı bütün sadalanan və burada qeyd olunmamış gündəlik fəaliyyət zamanı ortaya çıxan məsələləri könüllülük qaydasında ictimai əsaslarla (ödənişsiz) həyata keçirir.

Sizi 75 illik yubileyiniz münasibətilə təbrik edirik, Ayətxan müəllim!!!

ƏSL İNSAN HAQQINDA BİR ÖMRÜN İLK CÜMLƏSİ

Hər ömrün bir başlanğıcı olur. Amma hər başlanğıcın tarixdə görünən bir günü olmur. Bəzən insanın ömrünün ilk cümləsi doğulduğu gün yazılır, bəzən ilk dəfə məktəb qapısından içəri girəndə, bəzən də heç kimin görmədiyi bir axşam, bir otağın sakitliyində, ürəyində qərar verdiyi anda. İnsan özü də bilmir ki, ömrünün hansı saniyəsində taleyinin qələmini əlinə alıb. Sonra illər keçir, adam geriye baxır və görür ki, həyat dediyimiz bu uzun yol, əslində, vaxtında yazılmış qısa-qısa cümlələrdən ibarət imiş.

Görkəmli jurnalist, özünün əvəzsiz istedadı ilə qəlbimə hopmuş qələm sahibi, dəyərli dost, sözünün qədrini bilən ağsaqqal Ayətxan Ziyadın ömrünün ilk cümləsini axtarsaq, bizi Hacıqabulun yollarına aparar. 1951-ci il oktyabrın 15-də Hacıqabulda dünyaya gələn Ayətxan Ziyad İsgəndərov sonralar sözün, qələmin, televiziyanın, mətbuatın və tədqiqatın adamı olacaq. Amma bunu həmin gün heç kim bilmirdi. Heç bir körpənin beşiyinin başında onun gələcəkdə neçə məqalə yazacağı, neçə kitabın müəllifi olacağı, neçə gənc jurnalistə yol göstərəcəyi yazılmır. Taleyin belə bir pis xasiyyəti var: ən böyük xəbərləri əvvəlcədən vermir.

Hacıqabulun özü də adam kimi bir yerdir: zahirən sakit, daxilən yolçu. Dəmir yolu buradan keçəndə şəhərin qulağı həmişə səs eşidirdi. Qatarlar gəlirdi, qatarlar gedirdi. Biri haradansa gəlirdi, biri harasa gedirdi. Uşaqlar isə bütün bunlara baxıb dünyanın böyük olduğunu düşünürdülər. Bəlkə də Ayətxan müəllimin uşaqlıq yaddaşında qatarların xüsusi yeri elə buna görə qalıb: qatar insana məsafəni öyrədir, uzağı, yolu göstərir, həm də adamı öz yerindən çıxıb başqa yerlərə baxmağa həvəsləndirir. İnsanın taleyini isə yalnız doğulduğu yer müəyyən etmir. Onu böyüdən küçələr, gördüyü insanlar, eşitdiyi sözlər, oxuduğu kitablar, müəllimləri, dostları, hətta uşaqlıqda verdiyi kiçik suallar da müəyyən edir.

Ayətxan müəllim 1959-1969-cu illərdə Hacıqabul şəhərinin Xilə yaşayış massivindəki 9 saylı dəmir yolu məktəbində oxuyub. On il məktəb həyatı... On il insanın dünyaya baxışının yavaş-yavaş formalaşdığı bir dövr. Uşaq həmin illərdə çox şey öyrənir: əlifbanı, rəqəmləri, tarixləri, şeirləri. Amma məktəbin ən böyük dərsi – kitabda yazılmır – insanlara baxmaqdır. Müəllim sinfə girir, jurnal masanın üstündədir, pəncərədən küçə görünür. Bir uşaq isə bəlkə də heç kəsin fikir vermədiyi bir şeyi düşünür: “Niyə?”

Jurnalistliyi jurnalistika məktəbindən əvvəl başlayan adamların hamısında bu “niyə?” sualı olur: niyə belədir? Niyə belə oldu? Niyə bunu heç kim demir? Niyə birinin dərdi o birinin

sevincindən xəbərsizdir? Niyə bir insan danışır, digəri susur? Bəlkə jurnalistliyin ilk diplomu elə bu suallardır.

A.Ziyadın ilk yazıları 1969-cu ildə “İşıq” qəzetində çap olunub. Həmin il onun həyatında iki qapı açılıb: biri mətbuatın, biri də ali təhsilin qapısı. “İşıq” qəzetində dərc olunan iki məqalə onun jurnalistikaya gedən yolunu açıb və o, həmin il fəaliyyətə başlayan Azərbaycan Dövlət Universitetinin Jurnalistika fakültəsinə daxil olub.

İki məqalə, iki yazı... İki balaca qəzet səhifəsi... Amma bəzən insanın taleyində bir səhifə bütöv bir kitabdan böyük olur. O səhifədə adamın gələcəyi də görünür. Hələ gələcək özü görünməsə də.

Jurnalistika qəribə peşədir. Başqa peşələrdə insan bir şey düzəldir, tikir, müalicə edir, hesablayır, öyrədir. Jurnalist isə əvvəlcə eşidir. Eşitmək də asan iş deyil. Qulaqla eşitmək asandır. Ürəklə eşitmək çətindir. Çünki hər səs xəbər deyil. Hər danışan adamın dediyi həqiqət deyil. Hər susan adam da günahsız deyil. Jurnalist bütün bunların arasından bir yol tapmalıdır. Ayətəxan müəllimin sonrakı ömrünə baxanda görünür ki, o, jurnalistikanı yalnız bir peşə kimi qəbul etməyib. Onun yaradıcılıq yolu qəzetdən radioya, radiodan müxtəlif mətbuat orqanlarına, oradan elmi-tədqiqat sahəsinə qədər uzanıb. Bu yolun başlanğıcında isə yenə həmin gənc oğlan dayanır: əlində qələm, qarşısında ağ kağız. Ağ kağızın bir xasiyyəti var. O, adamı aldada bilmir. Sən nə qədər böyük görünsən də, qarşında ağ kağız varsa, tək qalırsan, adın, vəzifən, tanışların, diplomların isə bir kənarda qalır.

Kağız soruşur:

– Nə deyəcəksən?

Və sən cavab verməlisən.

1969-cu ildə universitetə qəbul olunan A.Ziyad üçün jurnalistika artıq, sadəcə, bir arzu deyildi. O, yazının içində idi. 1970-ci ildən etibarən tələbə ikən Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində ştatdankənar müxbir kimi fəaliyyət göstərməsi də bu yolun təsadüfi olmadığını göstərirdi. O, hələ tələbə ikən efirin havasını

udmağa başlamışdı. Sonralar, 1976-1994-cü illərdə həmin sistemdə kiçik redaktor, redaktor, böyük redaktor və şöbə müdiri kimi çalışması isə bu ilk addımların peşəkar həyata çevrilməsinin davamı oldu.

Radio başqa aləmdir. Qəzetdə yazdığın sözün yanında onu oxuyan adam var. Radioda isə sözün evlərə girir. Sən bir cümlə deyirsən, həmin cümləni minlərlə insan eşidir. Bir səhv söz – minlərlə qulaq. Bir doğru söz – minlərlə yaddaş. Ona görə radio adamı əvvəlcə sözün çəkisini bilməlidir.

Ayətخان müəllimin radio illəri məhz bu məktəbin illəri idi. Orada yalnız yazmağı yox, görməyi də öyrənirdi...

İllər sonra onun yaradıcılıq yoluna nəzər salanda adamın qarşısına uzun bir siyahı çıxır: qəzetlər, jurnallar, televiziya, elmi institut, universitet, kitablar, tədqiqatlar... Amma ömrü siyahı ilə ölçmək olmaz. İnsan gördüyü vəzifələrin sayı qədər böyük deyil.

İNSAN QOYDUĞU İZ QƏDƏR BÖYÜKDÜR

Ayətخان Ziyadın ömründə isə bu izin ilk cizgiləri çox erkən görünür. 1969-cu ildə qəzetdə çap olunan ilk yazılar...

Tələbəlik illərində radio... 1975-ci ildə BDU-nun Jurnalistika fakültəsini bitirmək... Sonra peşəkar jurnalistika... Bunlar biri-birinin ardınca gələn tarixlər deyil, əslində, bir cümlənin sözləridir. Həmin cümlənin mübtədası insan idi. Xəbəri isə həyat özü yazırdı.

Bir adamın həyatını yazmaq istəyən müəllifin ən böyük çətinliyi bilirsinizmi nədir? O adam haqqında çox şey bilmək. Çünki faktlar çoxaldıqca insan azalmaq təhlükəsi ilə üzləşir: tarixlər, vəzifələr, adlar, kitablar, mükafatlar gəlir. Bəs insan harada qalır? Bir anın içində, bir baxışda, bir sözdə, bir davranışda, bir dostun yaddaşında, bir tələbənin xatirəsində, bir həmkarın “o vaxt belə demişdi” cümləsində... Ona görə Ayətخان müəllimin 75 illik ömrünə baxanda biz təkcə bir jurnalistin bioqrafiyasını görmürük. Qarşımızda zamanın içindən keçmiş bir söz adamını görürük. 1951-ci ildən 2026-cı ilə qədər uzanan bu yolun başlanğıcında isə Hacıqabul var: bir uşaq, bir məktəb, bir qəzet və iki məqalə...

Onda hələ heç kəs bilmirdi ki, bu iki məqalənin ardınca neçə onillik gələcək, həmin gənc jurnalist radioda illərlə çalışacaq, müxtəlif mətbuat orqanlarında yazacaq, elmi-tədqiqatla məşğul olacaq, kitablar yazacaq.

Hələ heç kəs bilmirdi, amma həyat bilirdi. Həyat bəzi sirləri insandan gizlədir ki, o, yolunu həvəslə getsin. Bəlkə də insanın ən böyük sərvəti başladığı yeri unutmamasıdır. Başlanğıcını unudan adam isə yolunun haradan başladığını da unudur.

AYƏTXAN ZİYADIN BAŞLANGICI SÖZLƏ BAĞLIDIR...

Qəzet səhifəsindəki ilk yazı, müəllimlərin verdiyi ilk biliklər, Hacıqabulun uşaqlıq yaddaşı, dəmir yolu məktəbinin həyəti ilə. Sonra Bakı gəlir. Universitet gəlir. Televiziya gəlir. Böyük şəhərin böyük sözləri gəlir. Amma insanın içində bir balaca şəhər həmişə qalır. Bəlkə buna görə qələm adamları doğulduqları yerləri ömür boyu özləri ilə daşıyırlar. Onlar şəhərdən çıxırlar, amma şəhər onların içindən çıxmır. Hacıqabul da Ayətخان müəllimin içində qalan həmin yerlərdən biridir. Orada bir uşaq böyüyürdü. O uşaq hələ yazıçı deyildi.

Hələ jurnalist deyildi. Hələ tədqiqatçı deyildi.

Sadəcə, baxırdı. Dinləyirdi. Soruşurdu. Öyrənirdi. Və bəlkə də bilmədən öz gələcək sənətinin ən vacib dərslərini keçirdi: insanı görmək. Jurnalistika hadisələr haqqında deyil, hər şeydən əvvəl, insan haqqında yazmaqdır.

Sonralar onun həyatında çoxlu qəzet adları dəyişdi, vəzifələr dəyişdi, zaman dəyişdi. Bir dövr bitdi, o biri başladı. Amma qələm dəyişmədi. Qələm adamın qəribə dostudur. Səni heç vaxt tərifləməz. Səni yalandan sevindirməz. Nə düşünürsənsə, onu kağıza çıxarar. Bəzən səni özündən də yaxşı tanıyar.

A.Ziyadın uzun yaradıcılıq yolunda qələm belə bir dost olub.

Onun 75 illik yubileyinə həsr olunmuş yazılarda da yaradıcılığının, əməksevərliyinin, vicdanlılığının, xeyirxahlığının və fədakarlığının xüsusi vurğulanması təsadüfi deyil. Çünki qələm yalnız yazı yazmır; qələm sahibinin xarakterini də illər boyu üzə çıxarır. Bir adam haqqında yazılan ən böyük cümlə bəzən onun vəzifəsi deyil. “Yaxşı adam idi.”

Bunu yazmaq asandır, amma yaşamaq çətindir.

İndi geriye – 1951-ci ilin payızına, Hacıqabulun sakitliyinə, bir körpənin dünyaya gəldiyi günə qayıdaq.

Hələ qarşıda 75 il yoxdur. Hələ qarşıda radio, qəzetlər, kitablar, elmi araşdırmalar yoxdur. Bunların yerində yalnız bir başlanğıc var: bir nəfəs, bir ana laylası, bir ev, bir ailə, bir şəhər və zaman. Zaman deyir:

– Gözlə.

Bu uşağın yazacağı hələ çox söz var. Zamanın bir başqa adəti də var: o, heç vaxt nə qədər gözləyəcəyini demir.

İnsan isə böyüyür. Məktəbə gedir. Dünyanı tanıyır. İlk yazısını yazır. İlk dəfə adını qəzetdə görür. Və həmin gün bəlkə də içində balaca bir qapı açılır. Adam öz adını qəzetdə görəndə qəribə hiss keçirir. Adın sənin özündür. Qəzet də artıq sənin şəxsi mülkün deyil. O adı başqaları oxuyur, sənin sözünü müzakirə edir, səni tanımağa başlayırlar. Deməli, sən artıq yalnız özün üçün yazmırsan. Bu, jurnalistin ilk məsuliyyətidir. Ayətəxan müəllimin 1969-cu ildə “İşıq” qəzetində çap edilmiş ilk yazıları məhz belə bir yolun başlanğıcı oldu. İlk cümlə yazıldı.

Sonra ikinci cümlə gəldi. Sonra üçüncü. Və bir ömür belə başladı.

ÖMÜR YAZIYA BƏNZƏYİR...

Bəzi cümlələri silmək istəyirsən, silə bilmirsən. Bəzilərini yenidən yazırsan. Bəzilərini isə ömrün sonuna qədər düzəldə bilmirsən. Yaxşı ki həyatın bütün səhifələri əvvəlcədən yazılmayıb. Yoxsa yaşamağın mənası qalmazdı.

A.Ziyadın ömrünün ilk cümləsi də gələcəkdə yazılacaq kitabların, məqalələrin, radio proqramlarının, elmi araşdırmaların və mətbu yazıların hamısını özündə daşıyırdı. O cümlə sadə idi. Bir gəncin dünyaya sözlə baxmaq istəyi. Bəlkə də hər böyük yaradıcılığın əsasında elə bu sadə istək dayanır: dünyaya baxmaq, gördüyünü demək, eşitdiyini unutmamaq, insanı yaddaşdan silinməyə qoymamaq. Jurnalistin ən böyük işi isə xəbəri çatdırmaq yox, zamanın yaddaşını qorumaqdır... Bu gün 75 yaşın astanasında həmin ilk cümləyə qayıtmaq ona görə vacibdir ki, hər uzun yolun qiyməti başlanğıcında gizlənilir. Ayətəxan Ziyadın yolu da bir anda yaranmayıb. O yol Hacıqabuldan başlayıb. Məktəbdən, “İşıq” qəzetinin səhifələrindən, universitet auditoriyalarından, radionun dəhlizlərindən, redaksiyaların işıqlı və işıqsız otaqlarından, qəzet səhifələrindən, kitabxanalardan, elmi araşdırmalardan keçib. Və bütün bunların içindən bir şey keçməyib: qələm. Qələm qalıb. Söz qalıb. İnsanlara olan maraq qalıb. Yazmaq ehtiyacı qalıb. Buna görə də 75 yaş yalnız yubiley deyil, həm də geriye baxıb ilk cümləni oxumaq vaxtı deməkdir.

O ilk cümləyə baxıb deməkdir: – Mən bu yolu haradan başladım? Cavab isə uzaqda deyil.

Hacıqabulda bir məktəb... 1969-cu il... “İşıq” qəzetinin bir səhifəsi... Gənc bir müəllif... İki məqalə... Və həyatın qarşısında açılan uzun bir yol... Həmin yolun ilk cümləsi yazılmışdı. Qalanını isə Ayətəxan müəllimin özü yazacaqdı: qələmlə, sözlə, əməllə. Və ən əsası, insanla. Çünki yaxşı

yazının axırında həmişə insan dayanır. Yaxşı ömrün də. Bir ömrün ilk cümləsi belə yazıldı. Bu isə hələ hekayənin başlanğıcı idi...

HACIQABULDAN EFİRƏ

Hacıqabuldan Bakıya gedən yolun kilometrlerini ölçmək olar. Qatarla neçə saat, maşınla neçə dəqiqə – bunların hamısının hesabı var. Amma bir insanın kənddən, rayondan, kiçik şəhərdən çıxıb böyük söz dünyasına getdiyi yolun kilometri olmur. O yolun ölçüsü başqa cürdür: neçə kitab, neçə müəllim, neçə gecə, neçə səhər, neçə səhifə, neçə səhv, neçə doğru... Ayətخان Ziyadin Hacıqabuldan efirə gedən yolu da belə bir yoldur.

Hacıqabulda doğulan uşaq bir gün Bakıya gəlib universitetə daxil olur. Bu, kənardan baxanda adi görünə bilər.

Azərbaycanda neçə-neçə gənc rayonlardan Bakıya gəlib ali məktəbdə oxuyub. Həyatın qəribəliyi isə ondadır ki, eyni

şəhərə gələn adamların hamısı eyni taleyə getmir. Biri diplomunu alıb başqa işə keçir. Biri öz peşəsində qalır. Biri isə peşəsini ömrünə çevirir. Ayətəlxan müəllim üçün jurnalistika belə oldu: öncə peşə idi, sonra həyat, sonra da tale oldu...

Hacıqabulun adamı Bakı kimi şəhərlərdə əvvəlcə özünü bir az qərib hiss edir. Bakı böyükdür... Səs-küylüdür... Tələsir...

Adamları da tələsdirir... Hacıqabul isə başqa cürdür. Orada adamın səsinə uzaqdan tanıyırlar. Kimin hansı evdən çıxdığını bilirlər. Küçədən keçən adamın üzünə baxıb onun kefinin necə olduğunu soruşurlar. Böyük şəhərdə adam bəzən min nəfərin içində tək qalır. Bəlkə jurnalistin ilk böyük dərsi də elə budur: insan çoxluğunun içində insanı görmək. Ayətəlxan müəllim Bakıya gələndə qarşısında böyük şəhər, böyük universitet və böyük peşə dayanmışdı.

1969-cu ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin Jurnalistika fakültəsinə qəbul olunması onun həyatının istiqamətini müəyyənləşdirən mühüm hadisələrdən biri idi. Həmin vaxt onun qəzetdə ilk yazıları da artıq çap olunmuşdu. Yəni universitetə jurnalistikaya “yol axtaran” biri kimi yox, artıq sözün qapısını döymüş gənc kimi gəlmişdi.

Universitetdə gənc yalnız ixtisas öyrənmir, adamın dünyasını böyüdür. Dünya böyüyəndə isə suallar da böyüyür. Bir kəndin, bir rayonun, bir şəhərin dərini düşünən gənc birdən-birə ölkənin, cəmiyyətin, zamanın dərnləri ilə üz-üzə qalır. Sözün çəkisi artır. Çünki artıq yazdığın yazını müəllimin yox, oxucu oxuyacaq.

A.Ziyadının tələbəlik illəri radio ilə də bağlanır. 1970-ci ildən Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində ştatdankənar müxbir kimi fəaliyyət göstərməsi onun efir dünyasına çox erkən daxil olduğunu göstərir. Radio... Bu sözün özü o vaxt başqa bir sehr daşıyırdı. İndiki kimi hər evdə yüzlərlə kanal yox idi. İnsanlar ekran, efir qarşısına başqa cür otururdular. Televiziya, yaxud radio açılırdı. Evdə səs azalırdı. Kimsə deyirdi:

– Veriliş başladı.

Və otağın bütün diqqəti ekrana, efirə yönəlirdi. Efirin belə bir

hökmü var: adamı uzaqdan yaxın edir.

Rioda gördüyün insanı tanımırsan, amma onun səsi evinə daxil olur. O adamın danışdığı hadisə sənin gündəlik həyatının bir parçasına çevrilir. Jurnalist üçün isə bunun başqa tərəfi var. Efirə çıxan söz geri qayıtmır. Qəzetdə səhv yazını sabah düzəltmək mümkündür. Efirə gedən səhv söz isə artıq minlərlə insanın yaddaşındadır. Ona görə televiziya, radio jurnalistdən yalnız savad yox, məsuliyyət istəyir.

Ayətəxan Ziyad radionun bu məsuliyyətini gənc yaşlarından öyrənməyə başladı. Tələbəliklə jurnalistliyin bir yerdə getməsi asan deyildi: bir tərəfdə auditoriya, bir tərəfdə redaksiya. Bir tərəfdə kitab, o biri tərəfdə həyat.

Kitabda hadisənin nəzəriyyəsinə oxuyursan, redaksiyada hadisənin özünü görürsən.

Müəllim sənə deyir ki, jurnalist faktı yoxlamalıdır. Redaktor sənə deyir: – Get, özün gör. Sən gedirsən. Görürsən.

Qaydırırsan. Yazırsan. Sonra yazın redaktə olunur. Bir söz çıxarılır, digəri əlavə edilir. Bir cümlənin yeri dəyişdirilir. Və sən yavaş-yavaş anlaşırsan ki, jurnalistika yalnız yazmaq deyil, həm də yazdığını düzəltməkdir.

Həyatda hər kəs danışmağı bacarır. Lakin hamı dinləməyi bacarmır. Jurnalistin isə dinləməyə borcu var. Çünki xəbər bəzən yüksək səslə deyilən sözdə olmur. Bəzən xəbər bir qadının gözündə olur. Bəzən fəhlənin əlində. Bəzən müəllimin yorğun səsinə. Bəzən kəndlinin susmağında. Bəzən küçədə heç kimin fikir vermədiyi bir detalda. Kamera onu görməyə bilər. Amma jurnalist görməlidir.

A.Ziyadın sonrakı yaradıcılıq yolunda insan talelərinə, cəmiyyətə, tarixə və milli yaddaşa marağın mühüm yer tutması da bu jurnalist baxışının davamı kimi görünür. Onun yaradıcılığı haqqında yazılarda peşəsinə bağlılığı, araşdırmaçılığı və müxtəlif mövzularda yazmaq bacarığı xüsusi qeyd olunur.

O, 1975-ci ildə jurnalistika fakültəsini bitirdi. Tələbəlik başa çatdı. Jurnalistika təhsili isə bitmədi. Əsl jurnalistika diplomdan sonra başlayır. Universitet sənə qələm verirsə, həyat isə o

qələmlə nə yazacağını öyrədir. 1976-cı ildən Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində artıq müxtəlif vəzifələrdə çalışması onun efir yolunun peşəkar mərhələsinin başlanğıcı oldu. Bu vəzifələrin hər birinin adı ayrıdır. Amma hamısının bir ortaq cümləsi var: sözə cavabdehlik! Redaktor sözə cavabdehdir. Böyük redaktor sözə daha çox cavabdehdir. Şöbə müdiri isə təkcə öz sözünə yox, başqalarının sözünə də cavabdeh olur. Bu, artıq başqa məsuliyyətdir. Radionun dəhlizləri də insan həyatı kimidir. Kiminsə ayaq səsi eşidilir. Kiminsə əlində kağız var. Bir otaqda müzakirə gedir, digərində telefon zəng çalır. Birisi efirə tələsir. Birisi material gətirib. Birisi materialını gözləyir. Kimsə əsəbiləşib. Kimsə gülür. Kimsə gecəni işdə keçirib. Radio efirdə bir neçə dəqiqəlik görüntüdür. Amma o görüntünün arxasında saatlarla əmək dayanır. İzleyici efirdə aparıcının səsini eşidir. Redaksiyada isə neçə nəfərin görünməyən əməyi var. Jurnalist də çox vaxt belədir. Oxucu yazını görür. Yazının arxasındakı gecəni, gecə yarısı dəyişdirilən cümləni, yenidən yoxlanılan faktı, redaktorla mübahisəni, səhər tezdən gedilən yolu görmür. Bəzən bir abzasın arxasında bir gün dayanır. Bəzən bir cümlənin arxasında bir ömür. Ayətəlxan Ziyadın radio illəri də belə görünməyən zəhmətin illəri idi. O illərdə jurnalistikanın texniki imkanları bugünkü kimi olmayıb. İndi bir telefonla çəkirsən. Bir neçə dəqiqəyə montaj edirsən. Bir düymə ilə yayımlayırsan. O vaxt isə hər şeyin öz qaydası, öz tempi, öz zəhməti vardı. Texnika nə qədər dəyişsə də, jurnalistikanın əsas qaydası dəyişmir: həqiqəti tapmaq. Texnologiya sürət verir. Vicdan isə istiqamət verir. Sürətli olmaq mümkündür. Doğru olmaq isə xarakter tələb edir. Hacıqabuldan gələn gəncin televiziya redaksiyalarında illər keçirməsi həm də bir sosial məktəb idi. O, Azərbaycanın müxtəlif bölgələrindən, müxtəlif peşələrindən, müxtəlif xarakterlərindən olan insanlarla tanış olurdu.

AYƏTXAN ZİYADIN YAZILARI

Jurnalistin dostu da çox olur, düşməni də. Çünki jurnalist bəzən kiminsə xoşuna gələn həqiqəti yazır. Bəzən kiminsə xoşuna gəlməyən həqiqəti. Əsl jurnalistika isə alqışın arxasınca getmir. Alqış çox səslə olur. Həqiqət isə çox vaxt sakit. Ona görə jurnalist öz içində bir sükut yaratmalıdır. Hamı danışanda düşünmək. Hamı tərifləyəndə yoxlamaq. Hamı susanda soruşmaq. Bu, asan deyil.

Ayətəxan müəllimin sonrakı fəaliyyəti göstərdi ki, o, yalnız efir adamı olaraq qalmadı. Radio onun üçün məktəb oldu. Mətbuat ikinci məktəb. Elmi fəaliyyət başqa bir məktəb. Universitet isə öyrəndiklərini başqalarına ötürmək imkanı. Beləcə Hacıqabuldan başlayan yol yalnız Bakıya gətirmədi onu. Bu yol onu sözün müxtəlif ünvanlarına apardı: radio, qəzet, jurnal, elmi institut, universitet, kitab... Bu ünvanların qapısında eyni adam dayanırdı. Ayətəxan Ziyad. Peşəsini dəyişməyən, amma peşəsinin imkanlarını genişləndirən adam.

İnsan bəzən öz həyatını bir istiqamət hesab edir. Halbuki həyat xətt deyil. Həyat çaydır. Çay yol boyu başqa sulara qarışır.

Amma çaylığını itirmir. Onun yaradıcılıq yolu da belədir.

Jurnalistika ilə başlayıb tədqiqatçılığa, yazıçılığa, pedaqoji fəaliyyətə qədər genişlənir. Bu dəyişikliklərdə əsas xətt isə qalır: SÖZ. Söz radioda səs, qəzetdə mürəkkəb, kitabda fikir, elmdə nəticə, müəllimin dilində dərs olur. Amma hamısının kökü birdir: insana nəşə demək.

Bakıya gələn hər rayon uşağı şəhərin küçələrini tez öyrənə

bilmir. Jurnalist üçün isə şəhəri öyrənməkdən daha vacib bir şey var: adamlarını öyrənmək. Çünki şəhəri binalar yaratmır, insanlar yaradır. Hər küçənin öz xasiyyəti var. Hər redaksiyanın öz nəfəsi. Hər kollektivin öz dili. Hər jurnalistin öz yazı səsi. Ayətəxan Ziyad da illər ərzində öz səsini formalaşdırdı. Bu səs yalnız televiziyadan gələn səs deyildi, yaşanmış zamanın səsi idi..

İllər keçir. Bir vaxtlar gənc jurnalist olan adamın saçlarına ağ düşür. Redaksiyada yeni insanlar görünür. Köhnə həmkarların bəziləri təqaüdə gedir. Bəziləri dünyasını dəyişir. Yeni texnologiyalar gəlir. Yeni qəzetlər çıxır. Yeni televiziya kanalları yaranır. Yeni jurnalist nəslə yetişir. Amma köhnə jurnalist bir şeyi görür: dəyişən texnikadır, dövrdür, vasitələrdir. Dəyişməyən isə insanın sözə məsuliyyətidir. Bu məsuliyyət bir vaxt Hacıqabuldan Bakıya gələn gəncin çiyinə düşmüşdü. Sonra illər boyu onunla birlikdə böyüdü.

Hacıqabuldan efirə gedən yol, əslində, bir insanın coğrafiyadan çıxıb yaddaşa daxil olması yoludur.

Hacıqabul başlanğıc idi... Bakı imkan... Televiziya məktəb... Qəzet təcrübə... Kitab yaddaş... Elmi araşdırma isə zamanla söhbət... Ayətəxan Ziyadın ömründə bunların hamısı biri-birinə bağlanır. Bəlkə də buna görə onun 75 illik həyatına yalnız "jurnalistin ömrü" demək azdır.

Bu, həm də bir dövrün içindən keçən söz adamının ömrüdür. O, Azərbaycan televiziyasının və ölkə mətbuatının müxtəlif mərhələlərini görüb. Bir dövrün efir dilini eşidib. Başqa dövrün qəzet dilini yazıb. Sonra elmi və ədəbi düşüncəyə üz tutub. Beləcə, bir insanın ömründə bir neçə zaman yaşayıb.

İndi isə təsəvvür edək: bir tərəfdə Hacıqabul, bir tərəfdə Bakı. Arada uzun yol. Bir gənc yola çıxır. Əlində diplom yoxdur hələ. Amma əlində qələm var. Bəlkə də ən vacib diplom elə budur. Çünki diplom sənə peşənin adını verir. Qələm isə o peşənin məsuliyyətini.

Gənc Bakıya gəlir. Universitetə daxil olur. İlk yazılarını çap etdirir. Radioya gedir. Efirə yaxınlaşır. Bir gün isə onun səsi ekranın o biri tərəfində eşidilir. Hacıqabulun bir uşağı artıq

Azərbaycanın evlərinə daxil olur: səs kimi... Söz kimi... Xəbər kimi... Düşüncə kimi... Bəlkə də insanın həyatında ən böyük məsafə budur: doğulduğun yerdən görünməzsən, yazdığın sözlə görünərsən. Efir insanı dəyişdirməməlidir. Əksinə, insan efiri öz içində dəyişdirməlidir. Çünki ekran işıqlıdır. Işıq isə adamın həm üzünü, həm də kölgəsini göstərir. Efirə çıxan adam özündən qaça bilmir. Səsində xarakteri eşidilir. Söz seçimində dünyagörüşü görünür. Mövzuya münasibətində vicdanı. Ona görə jurnalist ekran qarşısında yalnız peşəsini yox, şəxsiyyətini də nümayiş etdirir.

Onun uzun jurnalistika yolunun əsas dəyəri də burada axtarılmalıdır: peşə ilə şəxsiyyətin biri-birindən ayrılmamasında.

Hacıqabuldan başlayan yol hələ çox davam edəcəkdi. Çünki televiziya yalnız başlanğıc idi. Qarşıda qəzet səhifələri, jurnallar, tədqiqatlar, kitablar, universitet auditoriyaları, ən başlıcası isə, hələ yazılmamış çoxlu cümlə vardı...

Yaradıcı şəxs bir yazını bitirəndə elə bilir ki, söz qurtardı. Əslində isə söz qurtarmır. Bir cümlənin sonuna nöqtə qoyursan, o biri başlayır. Bir fəsil bitir, digəri isə açılır. Ayətəxan Ziyadın həyatında da belə oldu. Hacıqabuldan Bakıya gəldi. Bakıdan efirə çıxdı. Efir isə onu daha böyük bir yola çağırdı. Çünki söz adamının taleyində heç bir ekran son ekran deyil...

75 YAŞ HƏLƏ HƏYATIN SON CÜMLƏSİ DEYİL...

Ayətəxan Ziyadın 75 illik ömrünün bu səhifəsində ən mühüm söz bəlkə də “davam” sözüdür. Bir dövr bitdi, başqası başladı. Televiziyanın dili, mətbuatın imkanları, cəmiyyət dəyişsə də, onun sözlə münasibəti davam etdi. Çünki jurnalistlik təkcə vəzifə deyil, bir düşüncə tərz, bir baxış, bir yaddaşdır. Bir gün jurnalist mikrofonu stolun üstünə qoyur. Əlində qələm qalır. Bu, peşədən qaçmaq deyil. Əksinə, peşənin daha dərin mərhələsinə keçməkdir. Çünki mikrofon insanın səsini yazır, qələm isə onun taleyini. Radio insanın səsini bir neçə dəqiqəyə çatdırır, kitab onu illərlə yaşada bilir.

Onun 75 yaşında yazıçı kimi qarşısında dayanan əsas sərvət

də budur: yaşanmış ömür, görülmüş insanlar, eşidilmiş sözlər, toplanmış yaddaş, illərlə sınıanmış müşahidə və hələ yazılmamış çoxlu cümlə... 75 yaş isə həyatın son cümləsi deyil. Əksinə, insan bəzən məhz bu yaşlarda ömrünün əvvəlki səhifələrini daha aydın oxumağa başlayır. Gənclikdə yaşayırsan. Sonra yaşadıklarını anlayırsan. Yazıçı isə anladıklarını sözə çevirir.

Jurnalistdən yazıçıya keçid belə baş verir. Bir gün xəbərin, bir gün insanın, bir gün taleyin, bir gün öz yaddaşının arxasınca gedirsən. Sonra görürsən ki, artıq xəbər yazmırsan. Ömrü yazırsan.

Ayətəxan Ziyadın 75 illik həyat yolunun bu mərhələsi də mənə məhz belə görünür. Radio onun üçün böyük bir məktəbdir. Mətbuat sözün ikinci ünvanı. Tədqiqat yaddaşın dərinliyi. Yazıçılıq isə bütün bunların bir yerdə nəfəs aldığı məkan. Burada jurnalistin gördüyü həyatla yazıçının hiss etdiyi həyat görüşür.

Biri deyir: "Bu, belə olub."

O biri soruşur: "Bəs bunun insanın ürəyində izi necə qalıb?"

Və kitab həmin sualdan başlayır.

Sonda yenə sözə qayıdaq. Çünki Ayətəxan müəllimin ömrünün əvvəlindən axırına qədər söz onun yanında olub. Əvvəl söz ona, sonra o, sözə yol göstərüb. İndi isə söz onun ömrünü danışır.

Jurnalistdən yazıçıya gedən yolun ən gözəl tərəfi də budur: insan əvvəl həyatı yazır, sonra həyat insanı yazmağa başlayır.

Ayətəxan Ziyadın 75 illik ömrü də artıq belə bir kitabdır.

Səhifələri Hacıqabuldan başlayır, Bakının küçələrindən keçir.

Radionun işıqlı studiyalarına girir. Redaksiyaların gecələrinə baş çəkir. Sensuranın kölgəsindən keçir. Qəzet səhifələrində dayanır.

Tədqiqat masasında uzun-uzadı düşünür. Sonra sakitcə kitabın içinə keçir.

Mikrofon susur. Kamera dayanır. Redaksiya qapısı örtülür.

Amma qələm hələ əlindədir. Çünki bəzi adamların ömrü

danışmaqla bitmir. Onlar yaşadıklarını yazmağa başlayanda əslində ikinci dəfə ömür sürürlər.

ÖMÜR SƏNƏDƏ ÇEVRİLƏNDƏ ARTIQ ŞƏXSİ HƏYAT OLMAQDAN ÇIXIR

O, dövrün bir parçasına çevrilir. Ayətخان müəllimin 75 illik ömrü də belədir. Onun şəxsi bioqrafiyası Azərbaycan jurnalistikasının müəyyən mərhələləri ilə kəşifir. Televiziyanın inkişafı. Mətbuatın dəyişməsi. Sovet dövrünün informasiya sistemi. Müstəqillik illərinin yeni media mühiti. Jurnalist peşəsinin dəyişən tələbləri. Bunlar bir insanın həyatında birləşir. Ona görə onun bioqrafiyasını araşdırmaq müəyyən mənada bir dövrün jurnalistika tarixinin də izlərini araşdırmaqdır.

Tədqiqatçı Ayətخان Ziyad burada yalnız müəllif deyil. O həm də şahiddir. Şahid olmaq isə bəs etmir. O, gördüyünü danışır. Tədqiqatçı gördüyünün sənədini axtarır. Bu fərq vacibdir. Çünki şəxsi yaddaş qiymətlidir. Amma sənədlə yoxlanmış yaddaş daha qiymətlidir.

Ayətخان Ziyadın 75 illik yubileyi münasibətilə onun tədqiqatçı tərəfinə nəzər salmaq həm də bir həqiqəti xatırladır: jurnalistika yalnız gündəlik xəbərlərdən ibarət deyil, o öz tarixini də yaratmalıdır. Kimlər yazdı? Kimlər efirə çıxdı? Kimlər redaksiyalarda illərlə çalışdı? Kimlər bölgələrdən xəbər gətirdi? Kimlər Azərbaycan mətbuatının inkişafına töhfə verdi? Bu suallar cavabsız qalsa, bir gün media tariximizin böyük hissəsi şəxssiz qalacaq.

Onun kimi uzun illər jurnalistika sahəsində çalışmış insanların yaradıcılıq irsinin öyrənilməsi də buna görə əhəmiyyətlidir. Onların həyatında yalnız bir insanın taleyi yoxdur. Bir peşənin tarixi, bir dövrün dili, bir nəslin düşüncə tərz, bir medianın inkişaf yolu var.

75 il... Bu qədər zamanın içində nə qədər iz var – nə qədər ad, tarix, insan, hadisə, sənəd, yazı... Onların hamısını bir insanın ömrünə sığdırmaq mümkün deyil. Amma tədqiqatçı ən qiymətli olanları seçməyə çalışır. Yaddaşın içindən yadda qalmalı olanı

çıxarır.

A.Ziyadın uzun illər radio mühitində olması ona kadr düşüncəsi də qazandırmışdı. Yazıçı üçün bu böyük üstünlükdür. O, hadisəni sanki mikrofonla görür. Əvvəl ümumi plan. Sonra yaxın plan. Sonra insanın üzündə bir detal. Əlin titrəməsi. Gözün baxışı. Stolun üstündəki köhnə şəkil. Divardakı saat. Pəncərədən gələn külək. Bunlar yazının kadrlarıdır...

Yaxşı yazıçı sözlə kino çəkir. Jurnalist isə buna bir addım daha yaxın olur. Televiziyanın bir dərsi də ritmdir. Efir cansıxıcı ola bilməz. Materialın başlanğıcı, inkişafı, sonu olmalıdır.

Yazıçılıqda da ritm var. Bir cümlə qısa, o biri uzun. Bir yerdə sükut... Sonra fikir. Bir yerdə dialoq. Sonra müəllifin səsi. Bunlar mətnin nəfəsidir. Jurnalist bunu illərlə efirdə hiss edir. Sonra kağızda tətbiq edir. Amma yazıçı olmaq üçün jurnalist təcrübəsi kifayət deyil. İnsan oxumalıdır. Düşünməlidir. Şübhə etməlidir. Öz yazısına da kənardan baxmalıdır. Jurnalist çox vaxt hadisənin içindədir. Yazıçı isə həm hadisənin içində, həm də ondan kənarda dayanmalıdır. Öz yazdığı insanı sevsə belə, onu ideallaşdırmamalıdır. Sevməsə belə, ona ədalətsiz yanaşmamalıdır. Bu, ədəbiyyatın da əxlaqıdır.

75 YAŞIN İŞİĞİNDƏ...

75 yaş... Bu rəqəmi təqvimdə görmək asandır. Bir tarix yazırsan, qarşısına 75 qoyursan və elə bilirsən ki, məsələ bitdi. Amma insan ömrünü rəqəmlə ölçmək olmur...

75 il – 27 min gündən bir az çox zaman deməkdir. Amma bu günlərin hamısı eyni deyil. Bir gün uşaqlıqdır, bir gün ilk məktəb, bir gün ilk ayrılıq, bir gün ilk yazı, bir gün ilk maaş, bir gün ilk efir, bir gün ilk böyük səhv, bir gün böyük sevinc, bir gün itki, bir gün ata olmaq, bir gün müəllim olmaq, bir gün özündən kiçik birinə “sən bacararsan” demək, bir gün də dayanıb geriye baxmaq. Bu gün həmin gündür. 75 yaşın işığında geriye baxmaq.

... İnsan gənc olanda gələcəyə baxır. Gözünün qabağında uzun yol olur. O yolun harada bitdiyini bilmir. Bilmədiyi üçün də qorxmur. Hər şey mümkündür. Dünyanı, özünü dəyişmək,

böyük işlər görmək mümkündür.

Sonra illər keçir. İnsan geriye baxmağa başlayır. Yolun bir hissəsini artıq keçib. Bəzi yollar bağlanıb. Bəziləri başqa istiqamətə çıxıb. Bəzilərinə isə bir daha qayıtmaq mümkün deyil. Amma insanın əlində başqa bir sərvət yaranıb: təcrübə. 75 yaşın işığı bir az başqa işıqdır. Gəncliyin işığı adamın gözünü qarşıdakı yola dikir. Yetkinliyin işığı yolun ortasını göstərir. Qocalığın, daha doğrusu müdrikliyin işığı isə keçilən yolu da işıqlandırır. İnsan geriye baxanda artıq ayrı-ayrı hadisələri yox, onların arasındakı əlaqəni görür. Uşaqlıqla jurnalistliyin... Jurnalistliklə tədqiqatçılığın... Tədqiqatçılıqla müəllimliyin... Müəllimliklə ziyalılığın. Hamısının biri-birinə necə bağlandığını anlayır.

Ayətəxan Ziyadın 75 illik ömrünə də bu işığın altında baxmaq lazımdır. Çünki onun həyatını yalnız ayrı-ayrı mərhələlərə bölmək düzgün olmaz. Hacıqabuldan başlayan yol radio redaksiyalarından keçib. Radiodan mətbuata. Mətbuatdan tədqiqata. Tədqiqatdan kitaba. Kitabdan tələbələrə. Tələbələrdən gələcəyə...

Bu, bir insanın peşə yolundan daha böyük bir hərəkətdir.

Bu, ömrün öz içində davam etməsidir.

Hacıqabul...

Bu ad onun həyatının ilk cümlələrindən biridir. Hər insanın bir "ilk yeri" olur. Orada dünya böyük görünür. Əslində isə dünyanın başlanğıcıdır. Uşaqlıqda gördüyün küçə sənə adi görünür. Sonralar uzaqlaşanda həmin küçənin yaddaşdakı ölçüsü böyüyür. İnsan böyüdükcə uşaqlığı da böyüyür. Çünki xatirələr yaşlandıqca qiymətlənir.

Bəlkə A.Ziyadın 75 yaşında Hacıqabula baxışı ilə gənclikdəki baxışı eyni deyil. Gənclikdə doğma yer gələcəkdən uzaqlaşdıran məkan kimi görünə bilər. Sonra başa düşürsən: insan haradan gəlirsə, oranın bir hissəsini özü ilə aparır. Şəhər də, peşə də, ətraf da dəyişir. İnsanın içindəki ilk mənzərə isə qalır.

75 yaşda insanın yaddaşında "ilk" sözünün çəkisi artır. İlk müəllim... İlk dost... İlk kitab... İlk yazı... İlk əmək günü... İlk

efir... İlk uğur... İlk böyük məyusluq... İlk dəfə “mən bu işi bacarıram” hissi. Bunların hamısı insanın içində bir-birinə bağlıdır.

75 yaşın işığında Ayətxan müəllimin qarşısında yalnız keçmiş deyil, gələcək də dayanır. Hələ yazılacaq sözlər. Hələ danışılacaq xatirələr. Hələ oxunacaq kitablar. Hələ görüşüləcək insanlar. Hələ veriləcək məsləhətlər. Hələ öyrədiləcək gənclər. Çünki insanın yaradıcılığının təqvimini yaşla bitmir.

SÖZÜN YADDAŞINDA QALAN ADAM

Bəzi adamlar həyatdan keçir. Bəziləri isə həyatın içində qalır. Onların arxasınca böyük izlər görünür bəlkə. Bir heykəl ucaldılır. Bir küçəyə adı verilməyə də bilər. Amma bir gün kiminsə ağlına bir cümlə gəlir: “Bunu Ayətxan demişdi...” Və həmin adam yenidən yaşayır. Deməli, insanın ikinci həyatı yaddaşa başlayır. Bəzən bir insanın ən uzun ömrü onun sözləridir.

Söz qərribə şeydir. Deyildiyi anda havaya qarışır. Sanki yox olur. Əslində isə yox olmur. Birinin qulağında qalır. Sonra yaddaşa keçir. İllər keçir. Adam həmin sözü unutduğunu düşünür. Bir gün hansısa hadisə baş verir. Və o cümlə qəfil geri qaydır. Söz öz sahibini tapır.

Ayətxan Ziyadın həyatı sözlə keçib – radionun, jurnalistikanın, mətbuatın, tədqiqatın, kitabın, müəllimin, dostun, atanın sözü. Bu qədər sözün içində yaşayan adamın özü də gec-tez sözə çevrilir.

AYƏTXAN ZİYADIN MƏNƏVİ PORTRETİ

İnsanın şəkli bir anı göstərir. Mənəvi portreti isə bir ömrü. Şəkildə üz görünür. Mənəvi portretə isə adamın içi. İnsan haqqında danışmaq üçün bəzən onun harada doğulduğunu, harada işlədiyini, neçə kitab yazdığını, neçə il efirdə olduğunu bilmək kifayət etmir. Bunlar həyatın görünən tərəfidir. Bir də görünməyən tərəf var: adamın heç kimin görmədiyi vaxtlarda kim olması. Tək qalanda nə düşündüyü. Haqqı çatmadığı

halda nəyi özünə rəva görmədiyi. Başqasının haqqını qorumaq üçün nədən keçdiyi. Söz demək asan olduğu halda nə vaxt susduğu. Və ən çətini – öz səhvinin qarşısında necə dayandığı. Ayətxan Ziyadın mənəvi portretini də bu görünməyən tərəfdən oxumaq lazımdır.

İnsanın mənəviyyatı diplomda yazılmaz. Vəzifə kağızında görünmür. Mükafat siyahısında ölçülmür. Mənəviyyat insanın davranışında yaşayır. Bir kasıbla necə danışdığında. Bir gəncə necə baxdığında. Bir dostun çətin günündə yanında olub-olmadığında. Özündən zəif olanı əzmədiyində. Özündən güclü olanın qarşısında əyilmədiyində. Əsl ölçü budur!..

Onun həyat yoluna nəzər salanda ilk diqqəti çəkən cəhətlərdən biri əməyə münasibətdir. Uzun illər jurnalistika ilə məşğul olmaq asan deyil. Radio öz adamından vaxt istəyir. Mətbuat səbir istəyir. Tədqiqat dözümlü. Yazıçılıq isə insanın öz içindən keçməsinə. Bütün bunların arxasında bir şey dayanır: **ƏMƏK**.

İnsan istedadla başlaya bilər. Amma yalnız istedadla uzun yol getmək olmur. İstedad qapını açır. Əmək isə adamı içəri aparır. Ayətخان müəllimin 75 illik ömründə də əməyin izi görünür. Bəzən jurnalistin zəhməti tamaşaçıya görünmür. Efirə çıxan iki dəqiqəlik materialın arxasında saatlarla iş ola bilər. Bir cümlənin arxasında onlarla mənbə. Bir kitabın arxasında illərlə araşdırma. Bir dərsin arxasında ömrün təcrübəsi. İnsan yalnız gördüyü nəticə qədər zəhmət çəkir sanılır. Halbuki nəticə çox vaxt buz dağının suyun üstündə qalan hissəsidir.

Ayətخان Ziyad! 75 yaşınız mübarək olsun! Bu yaş sizə yalnız keçmişin hesabını yox, gələcəyin rahatlığını da gətirsin. Qələm əlinizdə qalsın, sözünüz yaddaşda. Adınız yaxşılıqla çəkilsin. Kitablarınız oxunsun. Tələbələriniz sizi xatırlasın. Dostlarınız yanınızda olsun. Ailəniz ətrafınızda. Və ən əsası, insanın öz içində daşdığı o kiçik, amma əbədi işıq – vicdan işığı – heç vaxt sönməsin. Çünki insanın ömrü illərlə ölçülür. Qiyməti illərlə yox, qoyduğu izlə ölçülür. Ayətخان Ziyadın izi isə sözün içindədir. Söz isə yaddaşın içində. Yaddaş da insanların içində. Beləcə, 75-ci səhifəyə çatdıq. Kitabı bağlamırıq. Sadəcə, əlimizi səhifənin kənarına qoyub bir anlıq dayanırıq. Arxada bir ömür var. Öndə isə hələ ağ səhifələr. Və ağ səhifə həmişə ümididir. Çünki hər ömrün bir başlanğıcı var, amma yaxşı ömürlərin sonu olmur. Onlar insanlardan insana keçir. Sözdən-sözə, kitabdan-kitaba, nəsildən-nəslə. Və bir gün kimsə yenə Ayətخان Ziyadın adını çəkəcək. Bəlkə bir tələbə, bir jurnalist, bir oxucu, heç tanımadığı bir gənc. Və deyəcək: “Ayətخان Ziyad adlı bir söz adamı varmış...” Həmin “varmış” sözünün içində isə bir ömrün ən böyük həqiqəti yaşayacaq:

O, yaşayıb.

Yazıb.

Öyrədib.

Araşdırıb.

Danışıb.

Və iz qoyub.

75-ci səhifə burada bitir. Ayətخان Ziyadın isə sözü burada bitmir...

Hörmətlə, Daşdəmir ƏJDƏROĞLU
DAŞDƏMİR ƏJDƏROĞLUNUN YAZILARI

AYƏTXAN ZİYADIN YAZILARI

MURAD MƏMMƏDOVUN YAZILARI

GÜNNUR AĞAYEVANIN YAZILARI

HƏCƏR ATA KİŞİYEVANIN YAZILARI

“ARİSTOTEL POETİKASI” RUBRİKASI

I>>>>>BU HEKAYƏNİ MÜTLƏQ OXU<<<<<I

Mustafa Müseyiboglu adına kitabxana

ZAUR USTAC YARADICILIĞINDA AİLƏ VƏ AİLƏ DƏYƏRLƏRİNİN BƏDİİ TƏSVİRİ

Azərbaycan ədəbiyyatında ailə anlayışı insanın mənəvi dünyasının, milli-mədəni kimliyinin və sosial münasibətlər sisteminin formalaşmasında mühüm rol oynayan əsas anlayışlardan biri kimi çıxış edir. Ailə yalnız qohumluq münasibətlərinin məcmusu deyil, həm də milli-mənəvi dəyərlərin nəsildən-nəslə ötürüldüyü, insanın xarakterinin və dünyagörüşünün formalaşdığı mənəvi mühitdir. Müasir Azərbaycan poeziyasında ailə və ailə dəyərləri müxtəlif poetik istiqamətlərdə öz bədii ifadəsini tapır. Zaur Ustac yaradıcılığında da ailə, doğmalığ, valideyn-övlad münasibətləri, ana sevgisi, mənəvi borc, sədaqət, qayğı və tərbiyə kimi anlayışlar bir-biri ilə əlaqəli şəkildə təqdim olunur. Şairin poetik dünyasında ailə fərdin mənəvi dayacağı olmaqla

yanaşı, milli-mənəvi dəyərlərin qorunub gələcək nəsillərə çatdırıldığı əsas məkan kimi səciyyələnir. Məqalədə Zaur Ustac yaradıcılığında ailə anlayışının poetik semantikasi, ailə üzvləri arasındakı münasibətlərin bədii ifadəsi, ailə dəyərlərinin tərbiyəvi funksiyası və bu anlayışların milli-mənəvi kontekstlə əlaqəsi araşdırılır.

Açar sözlər: Zaur Ustac, Azərbaycan poeziyası, ailə, ailə dəyərləri, valideyn-övlad münasibətləri, mənəviyyat, milli dəyərlər, poetika.

Ailə insanın cəmiyyətlə ilk münasibət qurduğu sosial və mənəvi mühitdir. İnsan dünyanı ilkin olaraq ailə daxilində tanıyır, doğmalığ, qayğı, mərhəmət, məsuliyyət, hörmət və sədaqət kimi anlayışların mahiyyətini burada dərk edir. Bu baxımdan ailə yalnız şəxsi münasibətlər məkanı deyil, həm də mənəvi dəyərlərin formalaşdığı və nəsildən-nəslə ötürüldüyü mühüm institutdur. Ailə anlayışı insan və cəmiyyət münasibətlərinin ən qədim və fundamental kateqoriyalarından biri olmaqla, bəşər tarixinin bütün mərhələlərində öz aktuallığını qoruyub saxlamışdır. İnsan həyatının ilk mərhələsindən etibarən formalaşmağa başlayan ailə münasibətləri fərdin sosiallaşması, mənəvi-əxlaqi dəyərlərə yiyələnməsi, dünyagörüşünün və şəxsiyyətinin təşəkkülü baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. İnsan cəmiyyətin bir üzvü kimi müxtəlif sosial münasibətlər sistemində sonradan daxil olsa da, onun mənəvi dünyasının ilkin əsasları ailə mühitində yaranır. Sevgi, qayğı, mərhəmət, hörmət, sədaqət, etibar, məsuliyyət, qarşılıqlı yardım və mənəvi bağlılıq kimi anlayışların ilkin mahiyyəti insan tərəfindən məhz ailə daxilində dərk edilir. Bu baxımdan ailə yalnız bioloji və sosial birlik deyil, həm də insanın mənəvi varlığının formalaşdığı fundamental mühitdir. Ailə anlayışının məzmunu zaman və məkan baxımından dəyişən sosial münasibətlərlə müəyyən qədər yenilənsə də, onun əsas mənəvi mahiyyəti öz sabitliyini

qoruyur. Müxtəlif xalqların mədəniyyətində ailəyə münasibət həmin xalqın dünyagörüşü, adət-ənənələri, mənəvi prinsipləri və tarixi təcrübəsi ilə sıx bağlıdır. Azərbaycan xalqının milli-mənəvi düşüncə sistemində də ailə xüsusi dəyərə malik anlayışlardan biridir. Azərbaycan ailə modelində valideynə hörmət, övlad sevgisi, böyüyə ehtiram, kiçiyə qayğı, qohumluq əlaqələrinin qorunması, ailə birliyinə sədaqət, ailə şərəfinin və mənəvi dəyərlərin mühafizəsi mühüm yer tutur. Bu xüsusiyyətlər yalnız gündəlik məişət münasibətlərində deyil, xalq yaradıcılığında, folklorda, klassik və müasir Azərbaycan ədəbiyyatında da öz geniş bədii ifadəsini tapmışdır. Ədəbiyyat insan və cəmiyyət haqqında təsəvvürlərin formalaşmasında mühüm mənəvi-estetik vasitələrdən biri olduğundan, ailə mövzusu da bədii düşüncənin daim müraciət etdiyi mövzulardan olmuşdur. Ədəbi əsərlərdə ailə müxtəlif formalarda təqdim edilə bilər: bəzən hadisələrin cərəyan etdiyi sosial-məişət mühiti, bəzən obrazların xarakterinin formalaşdığı məkan, bəzən isə insanın mənəvi kimliyini müəyyən edən dəyər sistemi kimi çıxış edir. Bu baxımdan ailə mövzusunun bədii ifadəsi yalnız ailə üzvləri arasındakı münasibətlərin təsviri ilə məhdudlaşmır. Ailə obrazı və ailə münasibətləri vasitəsilə yazıçı və şair insanın həyata, cəmiyyətə, keçmişə, gələcəyə, milli dəyərlərə və mənəvi prinsiplərə münasibətini də ifadə edə bilər. Azərbaycan ədəbiyyatının inkişaf tarixində ailə və ailə münasibətləri müxtəlif dövrlərin ictimai-mənəvi xüsusiyyətləri ilə əlaqəli şəkildə bədii təcəssümünü tapmışdır. Folklor nümunələrindən başlayaraq klassik və müasir ədəbiyyata qədər ailə, valideyn-övlad münasibətləri, ata və ana obrazları, ailə sədaqəti, övlad məsuliyyəti, doğmalılıq, ayrılıq və həsrət kimi motivlər geniş yayılmışdır. Azərbaycan xalqının şifahi yaradıcılığında ailə ilə bağlı təsəvvürlər xalqın əxlaq normalarını və mənəvi prinsiplərini əks etdirir. Atalar sözləri və məsəllərdə valideynə hörmət, ailə birliyi, övlad tərbiyəsi, ailə məsuliyyəti və qohumluq münasibətlərinə dair zəngin düşüncə sistemi mövcuddur. Bu baxımdan ailə mövzusu Azərbaycan ədəbi-

mədəni yaddaşının mühüm komponentlərindən biri hesab edilə bilər. Ailə həm də nəsillər arasında mənəvi əlaqəni təmin edən əsas vasitələrdən biridir. Əvvəlki nəsillərin həyat təcrübəsi, dünyagörüşü, adət və ənənələri, mənəvi prinsipləri və milli dəyərləri ailə daxilində yeni nəslə ötürülür. Bu səbəbdən ailəni yalnız fərdin şəxsi həyatına aid məfhum kimi qiymətləndirmək kifayət deyil. Ailə eyni zamanda milli-mənəvi yaddaşın qorunduğu və davam etdirildiyi sosial-mədəni mühitdir. İnsan öz ailəsinin tarixini, valideynlərinin və babalarının xatirələrini, ailə ənənələrini mənimsəməklə daha geniş mənada milli və mədəni yaddaşın da daşıyıcısına çevrilir. Beləliklə, ailə fərdi yaddaşla kollektiv yaddaş arasında əlaqə yaradan mühüm həlqə kimi çıxış edir. Ailə dəyərlərinin mühüm xüsusiyyətlərindən biri onların tək-cə nəzəri anlayışlar kimi deyil, gündəlik davranış və münasibətlər vasitəsilə mənimsənilməsidir. Uşaq valideynlərinin davranışlarını müşahidə etməklə hörmət, sədaqət, qayğı, mərhəmət və məsuliyyət kimi mənəvi keyfiyyətləri öyrənir. Bu baxımdan ailə insanın ilk tərbiyə məktəbidir. Ədəbi əsərlərdə ailənin bu funksiyasının təsviri xüsusilə mühüm əhəmiyyət daşıyır. Çünki bədii mətn vasitəsilə ailə münasibətlərinin təqdimatı oxucuda yalnız estetik təsir yaratmır, eyni zamanda müəyyən mənəvi dəyərlər haqqında düşüncə formalaşdırır. Ailə anlayışının mühüm tərəflərindən biri də valideyn-övlad münasibətləridir. Bu münasibətlərdə sevgi ilə yanaşı, qarşılıqlı məsuliyyət, mənəvi borc və etibar anlayışları da mühüm rol oynayır. Valideyn övladın fiziki və mənəvi inkişafında əsas istiqamətləndirici qüvvə olduğu kimi, övlad da ailə daxilində formalaşan mənəvi bağların davam etdirilməsində mühüm rol oynayır. Xüsusilə Azərbaycan milli-mənəvi düşüncəsində valideynə ehtiram və övladın valideyn qarşısındakı mənəvi borcu ailə münasibətlərinin əsas prinsiplərindən biri kimi çıxış edir. Bu baxımdan ana obrazı Azərbaycan ədəbiyyatında ailə anlayışının ən mühüm bədii təzahürlərindən biri hesab edilə bilər. Ana yalnız övlad dünyaya gətirən və böyüdən ailə üzvü kimi deyil, sevginin, mərhəmətin, fədakarlığın, qayğının və

mənəvi dayağın simvolu kimi də təqdim olunur. Ana obrazı vasitəsilə uşaqlıq, doğma ev, ailə ocağı, keçmiş, xatirə və mənəvi bağlılıq kimi anlayışlar bir-biri ilə əlaqələndirilir. Lakin ailə anlayışını yalnız ana obrazı ilə məhdudlaşdırmaq mümkün deyil. Ata, övlad, bacı-qardaş, nənə-baba və digər ailə üzvləri də ailənin bütöv mənəvi sisteminin formalaşmasında mühüm yer tutur. Buna görə ailənin bədii təsviri ayrı-ayrı obrazların təhlili ilə yanaşı, onların qarşılıqlı münasibətlərinin bütöv sistem kimi araşdırılmasını tələb edir. Müasir Azərbaycan poeziyasında ailə mövzusu ənənəvi mənəvi dəyərlərlə yanaşı, müasir insanın düşüncə və hissləri kontekstində də təqdim olunur. Müasir şair ailə münasibətlərindən bəhs edərkən yalnız konkret ailə hadisələrini təsvir etməklə kifayətlənmir, insanın mənəvi dünyasını, doğmalığ ehtiyacını, keçmişlə bağlılığını, valideyn sevgisini, övlad məsuliyyətini və mənəvi dəyərlərin qorunması məsələsini də poetik müstəviyə gətirir. Belə əsərlərdə ailə həm şəxsi, həm də ümumbəşəri dəyərlərin daşıyıcısı kimi çıxış edə bilər. Bu istiqamətdə Zaur Ustac yaradıcılığı da diqqəti cəlb edən nümunələrdən biridir. Şairin poetik yaradıcılığında insan, onun mənəvi dünyası, doğmalığ və sevgi duyğuları, milli-mənəvi dəyərlər, valideyn və övlad münasibətləri kimi məsələlər müxtəlif formalarda öz bədii ifadəsini tapır. Zaur Ustacın yaradıcılığında ailə mövzusu ayrı-ayrı şeirlərdə müxtəlif emosional və semantik çalarlarla meydana çıxır. Bu əsərlərdə ailə bəzən doğma məkan, bəzən mənəvi dayaq, bəzən uşaqlıq xatirələrinin məkanı, bəzən isə insanın mənəvi kimliyinin formalaşdığı mühit kimi təqdim olunur. Şairin yaradıcılığında ailə dəyərlərinin bədii ifadəsi xüsusilə valideyn-övlad münasibətlərində özünü göstərir. Valideynə bağlılıq, ana sevgisi, övladın mənəvi borcu, ailə daxilində qayğı və qarşılıqlı ehtiram kimi anlayışlar poetik mətnlərdə emosional məzmunla yanaşı, mənəvi-əxlaqi mənada da daşıyır. Bu münasibətlərin təsviri şairin insan konsepsiyasının müəyyənləşdirilməsində də əhəmiyyətlidir. Çünki insanın xarakteri və mənəvi keyfiyyətləri yalnız fərdi davranışlarında deyil, onun doğmalarına münasibətində də

üzə çıxır. Zaur Ustacın yaradıcılığında ailə mövzusunun başqa bir mühüm cəhəti onun milli-mənəvi dəyərlərlə əlaqəsidir. Ailə, doğma ev və valideyn obrazları şairin poetik düşüncəsində milli yaddaş və mənəvi irslə əlaqələnir. Ailə vasitəsilə bir nəsilə digərinə ötürülən dəyərlər yalnız şəxsi münasibətlərin deyil, milli-mədəni davamlılığın da mühüm şərti kimi meydana çıxır. Bu mənada ailə şairin poetik sistemində fərdi həyatla milli-mənəvi düşüncə arasında əlaqə yaradan vasitələrdən biridir. Ailə mövzusunun Zaur Ustac yaradıcılığında araşdırılması həm də şairin uşaq poeziyası ilə bağlı yaradıcılıq istiqaməti baxımından əhəmiyyətlidir. Uşaq üçün yazılmış poetik mətnlərdə ailə münasibətlərinin təqdimatı xüsusi tərbiyəvi məzmun daşıyır. Uşaq poeziyasında ailə yalnız süjetin bir hissəsi deyil, həm də uşağın mənəvi dünyasının formalaşmasına təsir göstərən mühüm dəyər mühitidir. Valideynə hörmət, ailə üzvlərinə qayğı, doğmalığ, mərhəmət və məsuliyyət kimi anlayışların sadə, aydın və emosional şəkildə təqdim edilməsi uşaqlar üçün nəzərdə tutulan poetik mətnlərin mühüm xüsusiyyətlərindən biri ola bilər. Zaur Ustac yaradıcılığında ailə anlayışının poetik təcəssümü yalnız məzmun baxımından deyil, bədii ifadə vasitələri baxımından da diqqətəlayiqdir. Şair ailə münasibətlərini ifadə edərkən emosional söz və ifadələrdən, müraciət formalarından, təkrar və paralel konstruksiyalardan, metaforik ifadələrdən, poetik suallardan və digər bədii vasitələrdən istifadə edir. Bu vasitələr ailə mövzusunun emosional təsir gücünü artırmaqla yanaşı, obrazların mənəvi xüsusiyyətlərinin daha aydın şəkildə açılmasına xidmət edir. Mövzunun aktuallığı da məhz bu məqamla bağlıdır. Müasir dövrdə sosial münasibətlərin sürətlə dəyişməsi, texnologiyanın insan həyatına geniş şəkildə daxil olması və fərdlərarası münasibətlərin yeni formalar qazanması fonunda ailənin mənəvi funksiyası məsələsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Ədəbiyyat isə bu dəyişikliklər şəraitində insanın mənəvi dəyərlərlə münasibətini öyrənmək üçün mühüm mənbələrdən biri olaraq qalır. Bu baxımdan müasir Azərbaycan poeziyasında ailə və ailə dəyərlərinin necə təqdim

edildiyini araşdırmaq həm ədəbi, həm də mənəvi-estetik baxımdan aktual məsələlərdəndir. Zaur Ustac yaradıcılığının bu aspektdən tədqiqi şairin poetik dünyasının daha geniş şəkildə öyrənilməsinə imkan verir. Ailə mövzusunun təhlili vasitəsilə onun yaradıcılığında insan və mənəviyyat, fərd və ailə, ailə və cəmiyyət, keçmiş və gələcək, ənənə və müasirlik kimi münasibətlərin hansı formada qurulduğunu müəyyənləşdirmək mümkündür. Eyni zamanda ailə dəyərlərinin bədii ifadəsi şairin milli-mənəvi düşüncəsinin əsas istiqamətlərindən birinin müəyyənləşdirilməsinə şərait yaradır. Bu məqalənin əsas məqsədi Zaur Ustac yaradıcılığında ailə anlayışının bədii-semantik xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirmək, ailə dəyərlərinin poetik ifadə formalarını araşdırmaq və ailə üzvləri arasındakı münasibətlərin şairin yaradıcılığında hansı mənəvi və estetik funksiyanı daşdığını üzə çıxarmaqdır. Tədqiqat zamanı valideyn-övlad münasibətləri, doğmalığ və ailə bağlılığı, ailənin tərbiyəvi funksiyası, ailə və milli-mənəvi dəyərlər, ailə və yaddaş münasibətləri, həmçinin bu anlayışların ifadəsində istifadə olunan poetik vasitələr diqqət mərkəzində saxlanılır. Zaur Ustac yaradıcılığında ailə mövzusunun araşdırılması yalnız konkret şeirlərin məzmununun müəyyənləşdirilməsi ilə məhdudlaşmır. Bu mövzu şairin insan, mənəviyyat, milli dəyərlər və cəmiyyət haqqında poetik düşüncələrinin öyrənilməsi baxımından da mühüm əhəmiyyət daşıyır. Ailə obrazının və ailə dəyərlərinin müxtəlif poetik formalarda təqdimatı Zaur Ustacın yaradıcılıq dünyasında insanın mənəvi mahiyyətinin necə dərk edildiyini müəyyənləşdirməyə imkan verir. Bu səbəbdən şairin yaradıcılığında ailə və ailə dəyərlərinin bədii təsviri müasir Azərbaycan poeziyasının mühüm mövzularından biri kimi ayrıca tədqiqata ehtiyac duyur. Azərbaycan xalqının milli-mənəvi düşüncəsində ailə anlayışı xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Böyüyə hörmət, kiçiyə qayğı, valideynə ehtiram, övladın tərbiyəsi, ailəyə sədaqət, qohumluq münasibətlərinin qorunması kimi dəyərlər xalqın məişət və mənəvi mədəniyyətinin ayrılmaz hissəsidir. Ədəbiyyat da bu dəyərlərin

qorunması və bədii şəkildə ifadə olunmasında mühüm vasitələrdən biridir. Zaur Ustacın yaradıcılığında insan və onun mənəvi dünyası əsas istiqamətlərdən biri kimi diqqəti cəlb edir. Şairin əsərləri arasında müxtəlif mövzu və janr xüsusiyyətləri ilə seçilən nümunələr mövcuddur. Müəllifin yaradıcılıq irsinə şeir kitabları ilə yanaşı, poema, hekayə və digər əsərlər də daxildir. Bu zəngin yaradıcılıq materialı ailə və mənəvi dəyərlərin müxtəlif rakurslardan araşdırılmasına imkan verir. Zaur Ustac yaradıcılığında ailə anlayışını yalnız məişət münasibətləri çərçivəsində məhdudlaşdırmaq düzgün olmaz. Ailə şairin poetik düşüncəsində doğmalıq, mənəvi bağlılıq, yaddaş, sevgi və məsuliyyət kimi anlayışlarla qarşılıqlı əlaqədə meydana çıxır. Ailə insanın mənəvi kimliyinin ilkin formalaşdığı mühitdir. Uşağın həyata, insanlara, vətənə və milli dəyərlərə münasibətinin əsasları ailə daxilində yaranır. Buna görə də ailə haqqında poetik düşüncə bir çox hallarda fərdi münasibətlərdən daha geniş mənə qazanaraq mənəvi və ictimai məzmun kəsb edir. Şairin ana mövzusuna müraciət etdiyi əsərlərdə ailənin mənəvi mahiyyəti xüsusilə aydın görünür. “ANA”, “ANAM”, “AY ANA” kimi şeirlərdə ana obrazı sevgi, qayğı, fədakarlıq, mənəvi dayaq və doğmalıq anlayışları ilə əlaqələndirilir. Lakin bu əsərlərin məzmunundan çıxış edərək ailə anlayışını yalnız ana obrazı ilə məhdudlaşdırmaq olmaz. Ana burada ailə mühitinin mənəvi mahiyyətini ifadə edən əsas obrazlardan biri kimi çıxış edir. Ailə anlayışı poetik mətnə konkret məkan və münasibətlər sistemindən daha geniş semantik tutuma malik olur. O, insanın özünü təhlükəsiz, doğma və mənəvi baxımdan bağlı hiss etdiyi məkanı ifadə edir. Ailə dəyərlərinin əsas göstəricilərindən biri valideyn və övlad arasındakı münasibətlərdir. Bu münasibətlər sevgi və qayğı ilə yanaşı, mənəvi məsuliyyət və tərbiyə məsələlərini də özündə birləşdirir. Zaur Ustacın ana mövzusundakı şeirlərində övladın valideyn qarşısında mənəvi borcu xüsusi poetik mənə daşıyır. “ANA” şeirində ana ilə bağlı xatirələr, uşaqlıq, layla, dua və övladın minnətdarlıq hissi bir araya gətirilir. Beləliklə, ana və övlad münasibəti sadəcə emosional bağlılıq kimi deyil,

mənəvi borc və sədaqət müstəvisində də təqdim olunur. “AY ANA” şeirində isə ana obrazının mənəvi ucalığı daha da gücləndirilir. Əsərdə ana “cənnət” anlayışı ilə əlaqələndirilərək onun övladın dünyasındakı müstəsna yeri poetik şəkildə ifadə edilir. Bu nümunələr göstərir ki, müəllif üçün valideyn-övlad münasibətləri qarşılıqlı mənəvi bağlılıq üzərində qurulur. Valideyn övlad üçün qayğı və mənəvi dayaq olduğu kimi, övlad da valideynə hörmət və sədaqətlə münasibət göstərməlidir. Ailənin əsas funksiyalarından biri insanın mənəvi və əxlaqi tərbiyəsidir. Uşaq ilk davranış normalarını, yaxşı və pis anlayışlarını, böyüyə hörmət və kiçiyə qayğı prinsiplərini məhz ailə mühitində mənimsəyir. Zaur Ustacın yaradıcılığında bu məqam xüsusilə uşaq poeziyası ilə əlaqəli şəkildə diqqət çəkir. Şairin yaradıcılığında uşaqlar üçün yazılmış ayrıca əsərlərin və “Güllünün şeirləri” kimi topluların mövcudluğu müəllifin uşaq dünyasına xüsusi poetik maraq göstərdiyini nümayiş etdirir. Uşaq poeziyasında ailə dəyərlərinin təqdimatı xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Çünki uşağa ünvanlanan poetik mətn yalnız estetik zövq formalaşdırmır, həm də onun dünyagörüşünə təsir göstərir. Ailə sevgisi, valideynə hörmət, qayğı, dostluq, mərhəmət və məsuliyyət kimi dəyərlər uşağın mənəvi inkişafında mühüm rol oynayır. Bu baxımdan Zaur Ustac yaradıcılığında ailə mövzusu həm emosional, həm də tərbiyəvi funksiyaya malikdir. Ailə uşağın mənəvi dünyasının formalaşdığı ilk məktəb kimi poetik mənə qazanır. Ailə dəyərlərinin Zaur Ustac yaradıcılığındakı əhəmiyyətini milli-mənəvi kontekstdən kənarda təsəvvür etmək çətindir. Şairin poeziyasında milli yaddaş, Vətən, tarix, dil və mənəvi irs kimi anlayışların geniş yer tutması ailə anlayışının da daha geniş mənə qazanmasına şərait yaradır. Milli dəyərlərin qorunması və gələcək nəsillərə ötürülməsi ilk növbədə ailədən başlayır. Uşaq milli dil, adət-ənənə, böyüyə hörmət, doğma yurda bağlılıq və mənəvi məsuliyyət kimi anlayışlarla ilk dəfə ailə daxilində tanış olur. Zaur Ustacın yaradıcılığında ana obrazının folklor, yaddaş və milli-mənəvi dəyərlərlə əlaqələndirilməsi də bu baxımdan diqqətəlayiqdir. “ANAM” şeirinə dair ədəbi

təhlillərdə ana obrazının xalq yaddaşı, mədəni dəyərlər və ənənə ilə əlaqəsi xüsusi vurğulanır. Buradan belə nəticəyə gəlmək mümkündür ki, ailə şairin poetik düşüncəsində yalnız fərdi həyatın bir hissəsi deyil, həm də milli-mənəvi davamlılığın təmin olunduğu mühüm mühitdir. Ailə anlayışının mühüm semantik qatlarından biri yaddaşdır. İnsan ailə vasitəsilə öz keçmişi ilə əlaqə yaradır. valideynlərin xatirələri, ailə ənənələri, uşaqlıq duyğuları və doğma məkanla bağlı təsəvvürlər insanın şəxsi yaddaşının formalaşmasında mühüm rol oynayır. Zaur Ustac yaradıcılığında ana və ailə mövzularının uşaqlıq, xatirə və həsrət motivləri ilə əlaqələndirilməsi bu baxımdan diqqətəlayiqdir. Ana obrazı yalnız bu günün real insanı kimi deyil, həm də keçmişi və uşaqlığı xatırladan mənəvi yaddaş simvolu kimi çıxış edə bilir. Bu xüsusiyyət ailə mövzusunun poetik imkanlarını genişləndirir. Ailə haqqında düşüncə keçmişə qayıdış, uşaqlığın xatırlanması və itirilmiş və ya uzaqda qalan doğmalara münasibət kimi müxtəlif emosional çalarlar yaradır. Ailə dəyərlərinin mühüm göstəricilərindən biri də məsuliyyət anlayışıdır. Ailə daxilində hər bir fərdin digərinə qarşı müəyyən mənəvi öhdəliyi vardır. valideyn övladının tərbiyəsinə, övlad isə valideynə hörmət və qayğıya görə məsuliyyət daşıyır. Zaur Ustacın ana mövzusunda əsərlərində övladın anaya münasibətində minnətdarlıq və mənəvi borc anlayışları xüsusi yer tutur. Bu münasibət ailə bağlarının yalnız hissi deyil, həm də əxlaqi əsaslara söykəndiyini göstərir. Mənəvi məsuliyyət ailənin möhkəmliyini təmin edən əsas amillərdən biridir. Buna görə ailə dəyərlərinin poetik ifadəsi sevgi və doğmalılıqla yanaşı, məsuliyyət və sədaqət anlayışlarını da özündə birləşdirir. Ailənin ədəbi-bədii təsvirində diqqət çəkən digər məsələ nəsillərarası əlaqədir. Ailə keçmişlə gələcək arasında mənəvi körpü rolunu oynayır. Əvvəlki nəsillərdən gələn dəyərlər, həyat təcrübəsi, adət və ənənələr yeni nəsllə ailə vasitəsilə ötürülür. Zaur Ustacın yaradıcılığında milli yaddaş və mənəvi irs məsələlərinin ön plana çıxması ailənin bu funksiyasını da aktual edir. Şairin müxtəlif əsərlərində tarix, milli yaddaş, mənəvi dəyərlər və

insan anlayışlarının bir-biri ilə əlaqələndirilməsi onun poetik dünyasında fərdi və milli yaddaşın qarşılıqlı əlaqəsini göstərir. Bu baxımdan ailə yalnız keçmişin qorunduğu deyil, gələcəyin də formalaşdırıldığı məkandır. Ailə dəyərlərinin davamlılığı milli-mənəvi dəyərlərin də davamlılığına təsir göstərir. Zaur Ustac yaradıcılığında ailə və ailə dəyərlərinin bədii təsvirinin araşdırılması göstərir ki, ailə anlayışı şairin poetik dünyasında yalnız məişət münasibətlərini ifadə edən sosial anlayış kimi deyil, insanın mənəvi varlığının formalaşmasına təsir göstərən mühüm dəyər sistemi kimi təqdim olunur. Ailə şairin poetik düşüncəsində doğmalığ, sevgi, qayğı, sədaqət, məsuliyyət, mənəvi borc, yaddaş, tərbiyə və milli-mənəvi bağlılıq kimi bir-biri ilə əlaqəli anlayışları özündə birləşdirən bütöv semantik məkan təsiri yaradır. Bu baxımdan ailə mövzusunun Zaur Ustac yaradıcılığındakı bədii təcəssümü onun insan və mənəviyyət haqqında düşüncələrinin mühüm istiqamətlərindən birini təşkil edir. Şairin yaradıcılığında ailə anlayışının əsasını doğmalığ və mənəvi bağlılıq təşkil edir. İnsan üçün ailə ilk növbədə özünü mənəvi baxımdan təhlükəsiz və rahat hiss etdiyi, sevgi və qayğı gördüyü mühitdir. Bu mühitdə formalaşan münasibətlər insanın sonrakı həyatında onun davranışlarına, dünyagörüşünə və insanlara münasibətinə təsir göstərir. Zaur Ustacın ailə mövzusunə həsr olunmuş poetik nümunələrində də ailənin məhz belə mənəvi məkan kimi təqdim edilməsi diqqəti cəlb edir. Şairin poetik sisteminə ailə ilə bağlı anlayışların bir-birindən təcrid olunmuş şəkildə deyil, qarşılıqlı əlaqə daxilində təqdim edilməsi mühüm xüsusiyyətdir. Sevgi qayğı ilə, qayğı məsuliyyətlə, məsuliyyət mənəvi borcla, mənəvi borc isə sədaqət və hörmətlə tamamlanır. Ailə münasibətləri yalnız hissi bağlılıq əsasında deyil, qarşılıqlı mənəvi məsuliyyət əsasında qurulan münasibətlər sistemi kimi meydana çıxır. Bu xüsusiyyət ailə mövzusunun şairin yaradıcılığında sadə məişət mövzusunun daha geniş mənə qazanmasına səbəb olur. Zaur Ustac yaradıcılığında valideyn-övlad münasibətləri ailə dəyərlərinin əsas ifadə formalarından biri kimi diqqəti cəlb edir. Bu münasibətlərdə valideyn sevgisi

və qayğısı ilə yanaşı, övladın valideynə ehtiramı və mənəvi borcu da mühüm yer tutur. Xüsusilə ana obrazı vasitəsilə ailənin emosional və mənəvi mahiyyəti daha aydın şəkildə üzə çıxır. Ana övlad üçün yalnız doğma insan deyil, həm də uşaqlığın, doğma evin, ailə ocağının, qayğının və mənəvi dayaqın simvoluna çevrilir. Buna görə də ana obrazı ilə bağlı poetik düşüncə ailə anlayışının daha geniş semantik çalarlarını özündə cəmləşdirir. Ailə anlayışının yalnız ana obrazı ilə məhdudlaşdırılmaması xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Ailə bütöv münasibətlər sistemidir və onun mənəvi mahiyyəti ailə üzvlərinin bir-birinə münasibəti əsasında formalaşır. Ata, ana, övlad, bacı-qardaş və digər ailə üzvləri arasında mövcud olan münasibətlər ailənin mənəvi bütövlüyünü müəyyənləşdirir. Bu münasibətlərdə qarşılıqlı hörmət, sevgi, etibar və qayğı kimi dəyərlər ailə birliyinin əsasını təşkil edir. Zaur Ustacın poetik dünyasında da ailənin bütöv mənəvi daşıyan mənəvi mühit kimi təqdim olunması bu baxımdan əhəmiyyətlidir. Tədqiqat nəticəsində ailənin tərbiyəvi funksiyasının da şairin yaradıcılığında mühüm yer tutduğu müəyyənləşdirilir. İnsan şəxsiyyətinin formalaşmasının ilk mərhələsi ailə ilə bağlıdır. Uşaq böyüyə hörmət, kiçiyə qayğı, mərhəmət, sədaqət, məsuliyyət və digər mənəvi keyfiyyətləri ilk növbədə ailə daxilində mənimsəyir. Bu baxımdan ailə insanın ilk mənəvi məktəbi kimi çıxış edir. Zaur Ustacın xüsusilə uşaqlara ünvanlanan poetik nümunələrində tərbiyəvi məzmunun bədii-estetik ifadə ilə əlaqələndirilməsi ailə dəyərlərinin gələcək nəslin dünyagörüşünün formalaşmasındakı rolunu ön plana çıxarır. Uşaq poeziyası baxımından ailə mövzusunun digər mühüm xüsusiyyəti onun sadə və anlaşqlı poetik dillə təqdim edilməsidir. Uşağın yaş və qavrayış xüsusiyyətlərinə uyğun şəkildə ailə, valideyn sevgisi, qayğı, hörmət və doğmalığ kimi anlayışların ifadə edilməsi həmin dəyərlərin emosional şəkildə mənimsənilməsinə şərait yaradır. Bu məqam Zaur Ustacın yaradıcılığında ailə mövzusunun yalnız poetik-estetik deyil, həm də tərbiyəvi funksiyaya malik olduğunu göstərir. Ailə dəyərlərinin başqa mühüm tərəfi onların milli-mənəvi dəyərlərlə

əlaqəsidir. Azərbaycan cəmiyyətinin mənəvi düşüncəsində ailə və milli dəyərlər bir-biri ilə sıx bağlıdır. Böyüyə hörmət, valideynə ehtiram, övlada qayğı, ailə birliyinin qorunması, qohumluq əlaqələrinin saxlanması və mənəvi irsin gələcək nəsillərə ötürülməsi kimi prinsiplər ailə münasibətlərinin əsasını təşkil edir. Zaur Ustac yaradıcılığında ailə mövzusunun bu milli-mənəvi kontekstdə təqdim olunması onun poetik məzmununu daha da genişləndirir. Ailə bu baxımdan milli-mənəvi dəyərlərin qorunduğu və nəsildən-nəslə ötürüldüyü əsas mühit kimi çıxış edir. Uşaq ailə daxilində yalnız valideynlərini tanımır, eyni zamanda öz xalqının dilini, adət-ənənələrini, mənəvi prinsiplərini və həyat haqqında təsəvvürlərini də mənimsəyir. Bu səbəbdən ailənin qorunması və ailə dəyərlərinin davam etdirilməsi milli-mənəvi yaddaşın qorunması ilə də bağlıdır. Zaur Ustacın yaradıcılığında ailə anlayışının milli dəyərlərlə əlaqələndirilməsi də məhz bu baxımdan əhəmiyyətlidir. Ailə və yaddaş anlayışları arasında da sıx semantik əlaqə mövcuddur. Ailə insanın şəxsi yaddaşının formalaşdığı əsas mühitlərdən biridir. Uşaqlıq illəri, valideynlərin xatirələri, doğma ev, ailə ocağı, ailə ənənələri və yaxın insanlarla bağlı duyğular insanın yaddaşında uzun müddət yaşayır. Bu səbəbdən ailə haqqında poetik düşüncə çox zaman keçmişə, uşaqlığa və doğma insanlara qayıdış xarakteri daşıyır. Zaur Ustacın ailə və xüsusilə ana mövzusunda yazdığı nümunələrdə də xatirə və doğmalığ duyğusunun mühüm emosional çalar yaratması ailə mövzusunun yaddaş aspektini ön plana çıxarır. Ailə ilə yaddaş arasındakı münasibət həm də nəsillərarası əlaqə baxımından əhəmiyyətlidir. İnsan özündən əvvəlki nəslin həyat təcrübəsini və mənəvi irsini ailə vasitəsilə tanıyır. Bu irs yalnız maddi əşyalar və xatirələrdən ibarət deyil; ailənin mənəvi prinsipləri, dünyagörüşü, davranış normaları və dəyərləri də nəsildən-nəslə ötürülür. Beləliklə, ailə keçmişlə gələcək arasında mənəvi körpü funksiyasını yerinə yetirir. Zaur Ustacın yaradıcılığında ailənin bu xüsusiyyətinin milli yaddaş və mənəvi davamlılıq anlayışları ilə əlaqələndirilməsi onun ailə

mövzusun verdiyi poetik məzmunu genişləndirir. Məqalədə nəzərdən keçirilən məsələlərdən biri də ailə və mənəvi məsuliyyət münasibətidir. Ailə birliyinin davamlılığı yalnız emosional bağlılıqla təmin olunmur. Burada hər bir ailə üzvünün digərinə qarşı məsuliyyəti, qayğısı və sədaqəti mühüm rol oynayır. Valideynin övlad qarşısındakı məsuliyyəti ilə övladın valideynə münasibəti arasında qarşılıqlı mənəvi əlaqə mövcuddur. Zaur Ustacın poetik nümunələrində valideynə münasibətdə minnətdarlıq, hörmət və mənəvi borc anlayışlarının ifadəsi ailə münasibətlərinin bu tərəfini aydın şəkildə göstərir. Ailə dəyərlərinin bədii ifadəsində emosional komponent də xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Şairin ailə mövzusunə müraciəti zamanı istifadə etdiyi müraciət formaları, emosional ifadələr, təkrarlar, poetik suallar və müxtəlif bədii təsvir vasitələri ailə münasibətlərinin hissi tərəfinin daha güclü şəkildə ifadə edilməsinə xidmət edir. Belə poetik vasitələr vasitəsilə ailə üzvləri arasındakı münasibətlər yalnız məzmun səviyyəsində deyil, həm də forma və üslub baxımından oxucuya çatdırılır. Bu isə ailə mövzusunun bədii təsir gücünü artırır. Zaur Ustac yaradıcılığında ailə anlayışının diqqət çəkən cəhətlərindən biri də fərdi və ümumi dəyərlərin bir-biri ilə əlaqələndirilməsidir. Şair konkret ailə münasibətlərindən danışarkən eyni zamanda daha geniş mənəvi məsələlərə toxunur. Valideynə hörmət fərdi münasibət olmaqla yanaşı, cəmiyyətin əxlaq prinsiplərindən birini ifadə edir. Övlad sevgisi ailə daxilində konkret hiss olmaqla yanaşı, insanın ümumi mərhəmət və qayğı anlayışını da tamamlayır. Ailə sədaqəti isə yalnız bir ailəyə bağlılıq deyil, ümumilikdə mənəvi sabitlik və etibar anlayışlarının göstəricisinə çevrilir. Bu baxımdan Zaur Ustacın ailə mövzusunda yazdığı əsərlərdə fərdi duyğu ilə sosial-mənəvi məzmun arasında qarşılıqlı əlaqə müşahidə olunur. Şairin poetik qəhrəmanının ailəyə münasibəti onun mənəvi portretinin müəyyənləşdirilməsinə də xidmət edir. İnsan öz doğmalarına necə münasibət göstərsə, onun xarakterinin mühüm cəhətləri də həmin münasibətlərdə üzə çıxır. Beləliklə, ailə münasibətlərinin təsviri həm də insan

xarakterinin bədii açılmasının vasitələrindən birinə çevrilir. Ailə mövzusunun Zaur Ustac yaradıcılığında araşdırılması şairin poetik üslubunun xüsusiyyətlərinin müəyyənləşdirilməsi baxımından da əhəmiyyətlidir. Ailə və doğmalıq kimi emosional mövzular şairə sadə və səmimi poetik ifadədən istifadə etməyə imkan verir. Eyni zamanda, bu mövzuların milli-mənəvi məzmunla əlaqələndirilməsi poetik ifadənin semantik imkanlarını genişləndirir. Sadə görünən ailə münasibətləri daha geniş fəlsəfi və mənəvi mənə qazana bilir. Zaur Ustac yaradıcılığında ailənin bir neçə əsas semantik funksiyasını müəyyənləşdirmək mümkündür. Birincisi, ailə insanın mənəvi dayaq nöqtəsidir. İkincisi, ailə şəxsiyyətin tərbiyə və sosiallaşma mühitidir. Üçüncüsü, ailə milli-mənəvi dəyərlərin qorunduğu və nəsildən-nəslə ötürüldüyü məkandır. Dördüncüsü, ailə şəxsi və milli yaddaşın formalaşmasında mühüm rol oynayır. Beşincisi, ailə sevgi, qayğı, sədaqət, məsuliyyət və mənəvi borc kimi dəyərlərin qarşılıqlı şəkildə ifadə olunduğu münasibətlər sistemidir. Şairin yaradıcılığında ailə mövzusunun müxtəlif obraz və motivlər vasitəsilə təqdim edilməsi bu anlayışın poetik struktur baxımından da çoxqatlı olduğunu göstərir. Ana obrazı ailənin emosional-mənəvi mahiyyətini, valideyn-övlad münasibətləri qarşılıqlı sevgini və məsuliyyəti, uşaqlıq xatirələri ailənin yaddaş funksiyasını, milli-mənəvi motivlər isə ailənin dəyərlərin ötürüldüyü mühit kimi rolunu ifadə edir. Bu komponentlərin qarşılıqlı əlaqəsi ailə anlayışının Zaur Ustac poetikasında bütöv və çoxşaxəli mənə daşmasına səbəb olur. Zaur Ustac yaradıcılığında ailə mövzusu insanın mənəvi dünyasının, milli-mədəni yaddaşının və sosial münasibətlərinin poetik ifadəsi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. Şair ailəni insanın həyatında təsadüfi və keçici münasibətlər məkanı kimi deyil, şəxsiyyətin formalaşmasına təsir göstərən, mənəvi dəyərləri qoruyan və gələcək nəsle ötürən əsas mühit kimi təqdim edir. Ailə daxilində formalaşan sevgi, hörmət, qayğı, sədaqət, məsuliyyət və mənəvi borc kimi anlayışlar şairin poetik düşüncəsində bir-birini tamamlayır və ailə dəyərlərinin bütöv sistemini yaradır.

Zaur Ustac yaradıcılığında ailə və ailə dəyərlərinin bədii təsviri yalnız ayrı-ayrı ailə münasibətlərinin poetik ifadəsi kimi deyil, şairin insan konsepsiyasının mühüm tərkib hissəsi kimi qiymətləndirilə bilər. Ailə obrazı vasitəsilə fərdi duyğularla ümumbəşəri və milli-mənəvi dəyərlər arasında əlaqə yaradılır. Doğma insanlara bağlılıq, valideynə ehtiram, övlad sevgisi, ailə birliyinə sədaqət və mənəvi məsuliyyət kimi anlayışlar poetik mətnlərdə həm şəxsi hisslərin, həm də cəmiyyətin mənəvi prinsiplərinin ifadəsinə çevrilir. Zaur Ustacın ailə mövzusunda poetik nümunələri göstərir ki, ailə insanın mənəvi dünyasının başlanğıc nöqtəsi olmaqla yanaşı, onun milli və sosial kimliyinin formalaşmasında da mühüm rol oynayır. Ailə vasitəsilə insan keçmişlə əlaqəsini qoruyur, mənəvi irsi mənimsəyir, gələcək nəsillə münasibət qurur və cəmiyyətin dəyərlər sistemində daxil olur. Şairin yaradıcılığında bu proseslərin bədii ifadəsi ailə mövzusunun məzmun və semantik imkanlarını genişləndirir. Zaur Ustac yaradıcılığında ailə və ailə dəyərləri poetik düşüncənin mühüm istiqamətlərindən biri kimi çıxış edir. Ailə sevgisi, valideyn-övlad bağlılığı, doğmalığ, qayğı, hörmət, sədaqət, mənəvi borc, yaddaş və milli-mənəvi irs kimi anlayışların qarşılıqlı əlaqəsi şairin ailə konsepsiyasının əsasını təşkil edir. Bu konsepsiya ailəni həm fərdin mənəvi inkişafının, həm də milli-mənəvi dəyərlərin davamlılığının mühüm şərti kimi təqdim edir. Bu səbəbdən Zaur Ustac yaradıcılığında ailə mövzusunun öyrənilməsi şairin poetik irsinin yalnız tematik xüsusiyyətlərinin deyil, həm də onun insan, mənəviyyət, yaddaş və milli dəyərlər haqqında düşüncələrinin daha dərinə dərk edilməsinə imkan verir. Zaur Ustac yaradıcılığında ailə və ailə dəyərləri insanın mənəvi dünyasının mühüm tərkib hissəsi kimi təqdim olunur. Ailə anlayışı şairin poetik sistemində doğmalığ, sevgi, qayğı, sədaqət, məsuliyyət, yaddaş və mənəvi bağlılıq kimi anlayışlarla qarşılıqlı əlaqədə meydana çıxır. Şairin ana mövzusunda yazdığı əsərlər ailənin mənəvi mahiyyətinin üzə çıxarılmasında mühüm rol oynayır. Ana burada yalnız ailə üzvü deyil, həm də sevgi, mərhəmət, fədakarlıq, tərbiyə və

mənəvi dayaq anlayışlarının daşıyıcısıdır. Zaur Ustac yaradıcılığında ailənin digər mühüm funksiyası milli-mənəvi dəyərlərin gələcək nəsillərə ötürülməsi ilə bağlıdır. Ailə mühitində formalaşan hörmət, mərhəmət, sədaqət, məsuliyyət və doğrmaqlı kimi keyfiyyətlər fərdin mənəvi dünyasının əsasını təşkil edir. Zaur Ustacın poetik dünyasında ailə həm fərdi duyğuların, həm də milli-mənəvi dəyərlərin ifadə olunduğu mühüm bədii məkandır. Ailə mövzusunun müxtəlif obraz və motivlər vasitəsilə təqdim edilməsi şairin insan konsepsiyasını, mənəvi-əxlaqi baxışlarını və milli dəyərlərə münasibətini daha aydın şəkildə ortaya qoyur.

Müəllif: Həcər Atakişiyeva

“Yazarlar” jurnalının redaktoru və Yaradıcılıq Komissiyasının sədri, ədəbiyyatşünas-tənqidçi

Həcər Atakişiyevanın yazıları

AYƏTXAN ZİYADIN YAZILARI

MURAD MƏMMƏDOVUN YAZILARI

GÜNNUR AĞAYEVANIN YAZILARI

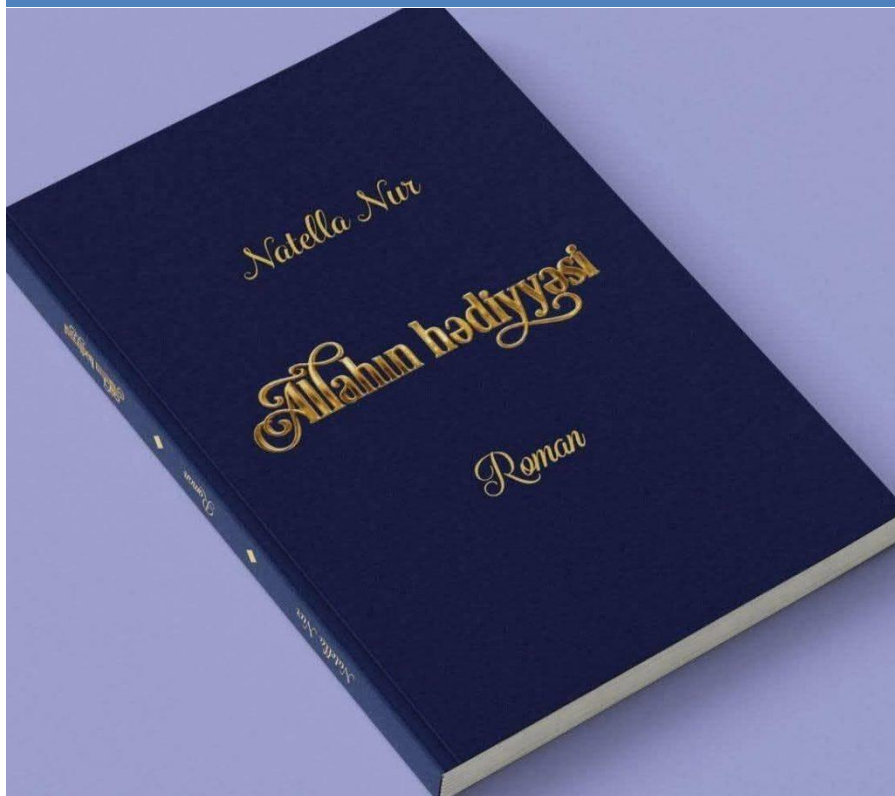
HƏCƏR ATAKİŞİYEVANIN YAZILARI

“ARİSTOTEL POETİKASI” RUBRİKASI

I>>>>>BU HEKAYƏNİ MÜTLƏQ OXU<<<<<I

Mustafa Müseyiboglu adına kitabxana

Ailə modelinin qorunub saxlanması

Natella Nurun “Allahın hədiyyəsi” romanında ana xətt milli dəyərlərə sədaqətdir

Həyat möcüzələrlə doludur. Ulu Yaradan təbiətin əsrəfi sayılan insanın qarşısına zaman-zaman bu möcüzələrdən çıxarır ki, insan onlardan dərs alsın, ibrət götürsün, nəticə çıxarsın. Lakin çox vaxt insan bu məntiqi dərk etmir və düşüncəsi yetkin olmadığından qarşılaşdığı hadisələrin mahiyyətinə vara bilmir. Bəzən insan möcüzələrin öz-özünə yaranmalı olduğunu düşünür. Əslində isə belə deyil və heç vaxt da belə olmayıb. İnsan öz davranışları, min illərin sınağından keçərək formalaşmış mənəvi prinsiplərə düzgün əməl etməklə həyatındakı möcüzələrin yaranmasında birbaşa iştirak etməlidir. Əbəs yerə deməyiblər ki, filankəs öz həyatını

cənnətə çevirib, bəhmənkəs isə özü-özünü quyunun dibinə salıb.

Bu barədə yüzlərlə film çəkilib, saysız-hesabsız əsərlər yazılıb. Azərbaycan ədəbiyyatında 2026-cı ildə filologiya elmləri doktoru, professor Vaqif Yusiflinin təqdimatı ilə oxuculara təqdim olunan Natella Nurun “Allahın hədiyyəsi” mini-romanı da insan münasibətlərinin, mənəvi dəyərlərə sədaqətin və düzgün davranışın həyatdakı müsbət nəticələrini ön plana çıxaran əsərlər sırasındadır. Bununla belə, roman hər hansı məlum süjetin təkrarı, davamı və ya oxşarı deyil. Əsər real həyat hadisələri üzərində qurulan, özünəməxsus dəst-xətti və orijinal süjet xətti olan bir nəsr nümunəsidir.

Əsərin əsas ideya xətti milli dəyərlərimizin, bəlkə də, ən mühüm dayaqlarından biri olan ailə modelini qoruyub saxlamaqdır. Üstəlik, müəllif sevgi üzərində qurulan ailənin məhz sevgi, sədaqət və qarşılıqlı anlayışla qorunmasının vacibliyini əsərin əsas dönüş nöqtələrindən birinə çevirir. Natella Nur “Allahın hədiyyəsi” əsərində Arzu və Fərhad adlı iki yetkin insanın şüurlu şəkildə qurduğu ailədə və bu ailənin ətrafında baş verən hadisələri ardıcıl şəkildə, fəsil-fəsil nəql edir. Müəllif bir növ müəllim həssaslığı və qayğısı ilə oxucuya həyat üçün vacib olan mənəvi şərtləri çatdırır, daha doğrusu, onları təhlil edir. Hadisələr fonunda Tanrının bəxş etdiyi nemətlərdən, sağlam həyat tərzindən, düzgün davranış prinsiplərindən, sağlam qidalanmadan və faydalı meyvə-tərəvəzlərdən bəhs edən müəllif oxucunu yalnız hadisələrin gərginliyi içində saxlamır. O, eyni zamanda, baş verən üzücü hadisələrdən çıxış yollarını göstərir, bəzi hallarda isə oxucuya belə vəziyyətlərdən əvvəlcədən yayınmaq üçün konkret məsləhətlər verir.

Natella Nur romanında çoxsaylı personajlar yaratmaq və hadisələri müxtəlif istiqamətlərdə şaxələndirmək məqsədi güdmür. Əsas diqqət Arzu və Fərhadın iştirak etdiyi hadisələrə yönəldilir. İradə xanım, Zümrüd xanım, Sevinc həkim, Nadir kimi obrazların yaradılması isə əsərin bədii panoramını genişləndirir. Bununla belə, müəllif həmin personajların

ailələrində və iş yerlərində baş verən hadisələri ətraflı təsvir etmir. Görünür, bununla o, əsas ideyadan uzaqlaşmamağa və oxucunu əlavə süjet xətləri ilə yormamağa çalışır.

Natella Nur poeziyasında duyğusal bir insan olduğunu lirik qəhrəmanlarının dili ilə ifadə etməyi bacarıb. O, nəsr əsərində də yaratdığı obrazların hiss və həyəcanını təsirli şəkildə göstərərək və bununla da əsəri daha maraqlı şəkllə sala bilib. Əsərin ana xəttini sevgi, insanlıq, milli dəyərlərə bağlılıq, Yaradan qarşısında mənəvi məsuliyyət, min illərin sınağından keçmiş həyat prinsiplərinə və sağlam yaşam qaydalarına əməl etmək kimi məsələlər təşkil edir. Natella Nur bəzi məqamlarda hadisələrin gedişinə müəllif kimi birbaşa müdaxilə edir, çətin vəziyyətə düşən personajlarına öz şəirlərindən nümunələr təqdim etməklə mənəvi dəstək verir. Filologiya elmləri doktoru, professor Vaqif Yusiflinin də qeyd etdiyi kimi, Natella Nur ədəbi mühitdə daha çox şeirləri ilə tanınır və “Allahın hədiyyəsi” onun ilk nəsr əsəridir. Müəllifin romanda öz poetik nümunələrindən istifadə etməsi də əsərin diqqətçəkən xüsusiyyətlərindən biri kimi qiymətləndirilə bilər.

Müəllif əsərdə yaratdığı personajları canlı şəkildə təqdim edir, onları hadisələrin içində hərəkətə gətirir və cəmiyyətə çatdırmaq istədiyi ibrətamiz fikirləri onların dili ilə səsləndirir. Məsələn, hələ ilk fəsillərdə Arzu ilə şair və rəssam İradə xanımı qarşılaşdırır və İradə xanımın dili ilə mühüm bir fikri oxucunun diqqətinə çatdırır: “Allahın bizə bəxş etdiyi hədiyyələrə – həyat yoldaşımıza, övladlarımıza necə münasibət bəsləsək, aqibətimiz də elə olar”.

Bu fikir, əslində, romanın ideya istiqamətini müəyyənləşdirən əsas tezlərdən biridir. Çünki əsərdə ailə yalnız birgə yaşayış məkanı kimi deyil, insanın mənəvi məsuliyyət daşıdığı, sevgi və qayğı ilə qoruduğu bir dəyər kimi təqdim olunur. Həyat yoldaşı və övladların “Allahın hədiyyəsi” kimi dəyərləndirilməsi də müəllifin ailəyə münasibətinin mənəvi-fəlsəfi əsasını ortaya qoyur.

Natella Nurun “Allahın hədiyyəsi” romanını təqdim edərək incələyən ədəbi tənqidçi Vaqif Yusifli müəllifin nəsr sahəsində

atdığı ilk addımı uğurlu hesab edir. Məncə, əsərin ideya istiqaməti, ailə və milli-mənəvi dəyərləri ön plana çıxarması, müəllifin şeirdən nəsrə keçid cəhdi və həyat hadisələrinə özünəməxsus yanaşması nəzərə alınarsa, bu fikirlə razılaşmamaq çətin olardı.

Hörmətlə: Əli bəy Azəri,

*Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü,
“Xəzan” ədəbi-bədii jurnalın baş redaktoru*

Əli bəy Azərinin yazıları

AYƏTXAN ZİYADIN YAZILARI

MURAD MƏMMƏDOVUN YAZILARI

GÜNNUR AĞAYEVANIN YAZILARI

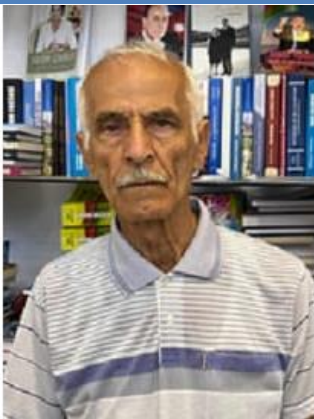
HƏCƏR ATAKİŞİYEVANIN YAZILARI

“ARİSTOTEL POETİKASI” RUBRİKASI

I>>>>>BU HEKAYƏNİ MÜTLƏQ OXU<<<<<I

Mustafa Müseyiboglu adına kitabxana

SƏDULLA ŞİRİNOVUN KİTABLARI:

Sədulla Şirinov "Sönməyən qisas" pdf

Sədulla Şirinov "Gecikmiş etiraf" pdf

Sədulla Şirinov "Zamanın pəncərəsindən baxanda" pdf

Sədulla Şirinov "Heç nə olmazdan çox şey olurmuş" pdf

Sədulla Şirinov "Qudalar" pdf

Sədulla Şirinov – "Kimdir xoşbəxt?" pdf

Sədulla Şirinov – "Şəhid atası" kitabı – pdf

Məlumatı hazırladı: Tuncay ŞƏHRİLİ

KİTABEVİM.AZ
kitab marketi

Mustafa Müseyiboğlu adına kitabxana

Sözün yaddaş arxeologiyası:

“Ayətxan Ziyad” imzasının fəlsəfi qatları

Ədəbi tənqid və sənətsünaslıq çox zaman müəllifin yaradıcılıq irsinə sadəcə bioqrafik faktların, rəqəmlərin və xronoloji tarixlərin açıqlanması ilə yanaşır. Ancaq ömrünün yarım əsrdən çoxunu ağ vərəqlərlə baş-başa keçirmiş söz sahibinin dünyası quru təqvimlərin sərhədinə sığışmaz. Təqdim olunan yazı yaşanan ömür yolunun sadəcə hesabatı deyil. Məqalənin məqsədi yazıçı-jurnalist, tədqiqatçı Ayətxan Ziyadın 57 illik masaarxası fəaliyyətinin zahiri xronologiyasını deyil, onun yaradıcı təfəkkürünün daxili nüvəsini, sətiraltı fəlsəfi qatlarını oxucuya çatdırmaqdır. Məqalə “Ayətxan Ziyad” imzasınınədəbiyyatda, mətbuatda və elmdə qərar tutduğu mənəvi sahillərin fəlsəfi koordinatlarını üzə çıxarır.

Oxucu yazını mütaliə etməklə məqam-məqam A.Ziyad yaradıcılığının üç əsas sütununu – onun publisist-jurnalist peşəkarlığını, bədii nəsrində və poeziyasında artıq özünü təsdiq etmiş lirik MƏN-ini və tədqiqatçı zəkasının metodologiyasını dünya təfəkkür tarixinin tanınan

nümayəndələri ilə paralel şəkildə özü üçün aydınlaşdırmaq imkanı əldə edir. Məqalə, A.Ziyadın həm mətbuatdakı kəskin, ifşaedici, qarşısıalınmaz çıxışlarını, həm də arxivlərin zəngin dərinliyindən aşkarlanan elmi tutumunu Martin Haydegger, Mişel Fuko, Anri Berqson, Qaston Başlar, Valter Benyamin və digər mütəfəkkirlərin varlıq və yaddaş nəzəriyyələri ilə müqayisəli müstəvidə təhlil edir.

Adları çəkilən filosofların dil saflığı, unudulmayan yaddaş və insan ömrünün zaman dəyəri haqqındakı düşüncələri, əslində eyni bir mənəvi təməldə birləşir. Onların ortaq bir fikri var idi: əsl sənət və dürüst söz zamanın sınağından uğurla keçir. Onlar heç vaxt unudulmur və gələcək nəsillərin yaddaşına həmişəlik həkk olunur.

Bu fəlsəfi baxış oxucuya “Ayətəxan Ziyad” imzasının sadəcə keçici gündəlik mətbuat yazıları ilə məhdudlaşmadığını, yazıçının 57 illik bədii və elmi irsinin dərin fəlsəfi qatlara malik bir yaddaş arxeologiyası nümunəsi olduğunu aydınlıqla nümayis etdirir.

Araşdırmalarımız bu qənaətimizi bir daha təsdiq edir ki, fəlsəfi qatlardan yetərincə bəhrələnmək imkanında olan qələm sahiblərinin əsərləri daha yüksək bədii qalıcılıq qazanır. Sözügedən keyfiyyətləri dərinləndirən analiz etmək üçün oxucunu A.Ziyadın əsərləri nümunəsində sözün yaddaş arxeologiyasının fəlsəfi qatlarından biri ilə tanış edirik.

IX QAT: Təxəyyülün mənəvi bünövrə məkanı: uşaqlıqdan yaddaşə

((Gaston Başlyarın (Gaston Bachelard) uşaqlıq təəssüratları və poetika fəlsəfəsi işığında))

VIII qatda insanın öz iç dünyasına çəkilən tefəkkürünün, yaşantının müşahidədən heyretə, heyretdən düşüncəyə, düşüncədən sözə çevrilməsi üzərində dayanmışdıq. IX qat

həmin prosesin daha ilkin mərhələsinə – insanın dünyanı ilk dəfə necə gördüyünə, ilk sözləri necə mənimsədiyinə, ətrafındakı əşyaları, səsləri, hadisələri necə mənalandırdığına yönəlir. Burada məsələ yalnız uşaqlıqdan danışmaq deyil. Daha dərin sual budur: **sonralar insanın təxəyyülünə, yaddaşına və sözünə çevriləcək ilk material harada yaranır?** Gaston Başlyarın fəlsəfi-estetik düşüncəsi bu sual üçün mühüm nəzəri açar verir. “Məkanın poetikası”nda məkan yalnız insanın yaşadığı fiziki yer kimi deyil, onun daxili dünyasının formalaşdığı intim sahə kimi götürülür. Ev, otaq, künc, yuva kimi yaxın məkanlar insanın uşaqlıq təəssüratlarını qoruyan, xəyalın və xatirənin formalaşmasına şərait yaradan daxili məkanlara çevrilir. G.Başlyarın üçün uşaqlıq yaddaşı sadəcə keçmişdə qalmış hadisələrin siyahısı deyil; həmin yaşantıların sonrakı həyat və təxəyyül içində yenidən canlanmasıdır.

Bu baxış IX qat üçün əsas nəzəri istiqaməti müəyyənləşdirir: **yaddaşın ən dərin qatına keçmək üçün yalnız xatırlanan hadisələrə deyil, həmin hadisələrin insanın daxilində ilk dəfə hansı obraz, duyğu və söz şəklində yarandığına baxmaq lazımdır.**

IX fəlsəfi qat üçün daha mühüm olan məqam tədqiqatla yaradıcılığın bir nöqtədə qovuşmasıdır. A.Ziyadın uşaq ədəbiyyatına yönələn tədqiqatları bu baxımdan onun yaradıcılıq yolunda təsadüfi bir mövzu dəyişikliyi kimi görünür. 2017-ci ildən başlayaraq bu sahədə apardığı araşdırmalar, xüsusən Zahid Xəlil və Zaur Ustac yaradıcılığına həsr etdiyi monoqrafiyalar, onlarla məqalə uşağın poetik dünyasının necə qurulduğu məsələsinə elmi marağının göstəricisidir.

“Zahid Xəlil yaradıcılığının nəzəri-poetik sistemi: konseptual-çərçivə və metodoloji yanaşma” və “Zaur Ustacın uşaq poeziyasında bədii sənətkarlıq sistemi, yaxud uşaq dünyası

Zaur Ustacın gözü ilə” adlı monoqrafiyalarda diqqət konkret müəlliflərin yaradıcılığı üzərində cəmlənsə də, bu tədqiqatların arxasında daha geniş məsələ dayanır: uşaq dünyasının poeziyada hansı bədii və düşüncə mexanizmləri ilə yaradılması.

Z.Ustacın yaradıcılığının Zahid Xəlil, Qəşəm İsabəyli və Rafiq Yusifoğlu ilə müqayisəli müstəvidə nəzərdən keçirilməsi də bu baxışın çərçivəsini genişləndirir. Burada uşaq poeziyasına yalnız mövzu kimi deyil, ayrıca poetik düşüncə sahəsi kimi yanaşılır.A.Ziyad uşaq dünyasının necə qurulduğunu, hansı sözlərdən, obrazlardan, münasibətlərdən və yaddaş elementlərindən ibarət olduğunu araşdırır.

A.Ziyad uşaq ədəbiyyatına kənardan baxan tədqiqatçı mövqeyi nümayiş etdirmir.Onun özünün də uşaqlar üçün yazdığı “Sevda, Babək və dostları” adlı kitabı nəşr edilib. “Ömrüm bir yaşıl yarpaq, rəngləri mənimkidi” və “Qara, məxmər gecələrim” kitablarında bu silsilə ayrıca bölmə kimi verilmişdir.A.Ziyadın özünün uşaq şeirlərin olması tədqiqatçı baxışına başqa bir istiqamət əlavə edir.

Beləliklə, IX qatın əsas məsələsi yalnız “A.Ziyad uşaq ədəbiyyatını araşdırıb” demək deyil. Məsələ ondadır ki, **uşaq dünyasına tədqiqatçı kimi baxan insanın öz yaradıcılığında həmin dünyanın poetik mexanizmləri necə üzə çıxır və bu mexanizmlər yaddaşın formalaşması ilə necə əlaqələnir?**

Uşaq dünyası: yaddaşın deyil, yaddaşın yaranmasının məkanı

G.Başlyarın məkan fəlsəfəsinin bu qatda ən mühüm tərəfi uşaqlığın yalnız zaman mərhələsi kimi deyil, insanın daxili dünyasının ilkin məkanı kimi anlaşılmasıdır. Uşaq dünyasında yaşanan hər hadisə gələcəkdə eyni şəkildə xatırlanmır. Bəzən böyük hadisələr unudulur, çox kiçik bir detal isə yaddaşda

qalır. Çünki yaddaş hadisənin böyüklüyünə görə deyil, onun insanın daxili dünyasında yaratdığı izə görə işləyir.

Uşaq üçün dünyanın ölçüsü də böyüklərinkindən fərqlidir. Yaşlı adamların əhəmiyyətsiz hesab etdiyi bir hadisə uşağın dünyasında ciddi emosional hadisəyə çevrilə bilər. “Sevda, Babək və dostları” kitabındakı “Qənd balam, şəkər balam” şeirində bu xüsusiyyət xüsusilə aydın görünür. Uşağın yeni-yeni dil açması sadəcə fizioloji inkişaf faktı kimi təqdim edilmir. “Bal tökülür dodağından” ifadəsi ilə ilk sözlər poetik hadisəyə çevrilir. Uşağın danışmağa həvəsi, sözün ardınca söz gətirməsi, hər sözün bir nəğmə kimi səslənməsi onun dünyasında dilin necə meydana gəldiyini göstərir.

Burada G.Başlyarın nəzəri fikri ilə A.Ziyadın poetik nümunəsi arasında təbii bir əlaqə yaranır. G.Başlyar üçün insanın ilkin məkanı onun sonrakı təxəyyülünün daxili materialını hazırlayırsa, A.Ziyadın şeirində də uşağın ilk danışdığı adı məişət faktı olaraq qalmır; sonralar xatırlana biləcək poetik obraza çevrilir. Uşağın ilk sözü burada həm dilin, həm də yaddaşın başlanğıcıdır.

Eyni xüsusiyyət saçının kəsilməsi ilə bağlı şeirdə də görünür. Böyüklər üçün sadə bir məişət hadisəsi olan saç kəsilməsi uşaq üçün itkiyə çevrilir. “İndi o saçının harasın darasın?” sualının təkrarı (əslində, təkriri) uşağın həmin hadisəni necə qəbul etdiyini göstərir. Təkrir burada yalnız ritmik vasitə deyil; uşağın fikrinin eyni nöqtənin ətrafında dolaşmasını, baş vermiş dəyişikliklə barışa bilməməsini ifadə edir.

Bu nümunələr göstərir ki, uşaqılıq yaddaşının materialı çox vaxt böyük hadisələrdən yox, **ilk dəfə yaşanan kiçik təcrübələrdən** yaranır. Sonrakı yaradıcılıq üçün əhəmiyyət daşıyan da həmin hadisələrin böyüklüyü deyil, onların uşağın daxili dünyasında yaratdığı münasibətdir.

Məkan xatirədən obraza çevriləndə

G.Başlyarın məkan poetikasında uşaqlıq məkanının mühüm xüsusiyyətlərindən biri onun yalnız xatırlanan yer olmamasıdır. İnsan həmin məkanı sonradan xəyalında yenidən qurur. Buna görə də, poetik təxəyyül keçmiş olduğu kimi təkrarlamır, onu yenidən görür və yeni obraz münasibətləri içində yaşadır.

A.Ziyadın “Arazxan evcik tikir” şeiri bu baxımdan xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Uşaq domino daşlarından ev qurur. Hər dəfə sonuncu daşı qoyanda “ev” dağılır. Sonda bacısı Sevda köməyə gəlir.

Bu sadə uşaq oyununun arxasında uşağın məkanla münasibətinin mühüm xüsusiyyəti dayanır: **uşaq üçün qurmaq son nəticə deyil, qurmağın özüdür**. Ev yalnız hazır konstruksiya deyil; onun qurulması, dağılması və yenidən qurulması təxəyyülün hərəkətidir.

G.Başlyarın məkan fəlsəfəsi baxımından yanaşdıqda bu detal təsadüfi görünür. Ev insanın ən ilkin daxili məkanlarından biridir. A.Ziyadın şeirində isə ev artıq hazır yaşayış məkanı kimi deyil, uşağın öz əli ilə yaratdığı xəyal məkanı kimi meydana çıxır. Deməli, burada məkan yaddaşın saxlandığı yer olmaqdan əvvəl təxəyyülün qurduğu yerə çevrilir.

“Qar yağışı” şeirində də təbiət uşağın baxışında adi fiziki hadisə olmaqdan çıxır. Qarın hərəkəti, səsi, görünüşü və kənddən şəhərə qədər yayılması uşaq təxəyyülünün dili ilə canlandırılır. Kiçik Babəkin qarla oynamaq istəyi isə təbiəti müşahidə etməkdən onu öz oyun məkanına çevirməyə keçidi göstərir.

“Bütöv dünya mənimdi” şeirində bu münasibət daha da genişlənir. Uşağın dünyaya münasibəti sərhədlərlə müəyyənləşmir: günəş, çiçəklər, çöl və ətraf aləm onun

təxəyyülündə bir bütöv məkan kimi qavranılır. Bu, uşağın dünyanı mənimsəməsinin poetik formasıdır.

Beləliklə, G.Başlyarın nəzəriyyəsindəki “məkan → xəyal” əlaqəsi A.Ziyadın uşaqlar üçün yazdığı şeirlərdə “ətraf aləm → uşaq baxışı → oyun və obraz” formasında konkretləşir.

İlk sözün arxasında

ilk dünya

Uşağın dili böyüklərin dilinin sadələşdirilmiş forması deyil, uşaq sözü öz təcrübəsinin içindən qəbul edir. Bu səbəbdən böyüklərin məcazi, zarafat və ya şərti şəkildə işlətdiyi ifadələr uşaq üçün həqiqi mənə daşıya bilər.

“Sadələşmə” şeirində uşağın Könülün “vay, ürəyim düşdü” ifadəsini həqiqi mənada qəbul etməsi bunun sadə, lakin dəqiq nümunəsidir. Ana zarafatla “get, axtar quzum” deyir, uşaq isə böyüyün dil oyununu öz məntiqi ilə qəbul edir.

Burada əsas məsələ sadələşmə deyil. Şeir uşağın dil ilə dünya arasında qurduğu birbaşa münasibəti göstərir. Böyük insan artıq məcazın şərtiliyini bilir; uşaq isə sözün arxasında konkret hadisə axtarır. Deməli, uşağın poetik dünyasının ilkin xüsusiyyətlərindən biri **sözün əşya və hadisə ilə hələ tam ayrılmadığı mərhələdir.**

Bu cəhət IX qat üçün əhəmiyyətlidir. Çünki yaddaşın arxeologiyası yalnız keçmiş hadisələri tapmaq deyil, həmin hadisələrin ilkin dilini də axtarmaqdır. İnsan dünyanı ilk dəfə hansı sözlərlə adlandıırıbsa, sonrakı düşüncəsində həmin sözlərin izi qala bilər.

Bu baxımdan A.Ziyadın uşaq ədəbiyyatına tədqiqatçı münasibəti ilə öz uşaq şeirləri arasında daxili bir yaxınlıq görünür. Tədqiqatçı kimi o, uşağa təqdim edilən sözün

keyfiyyətinə, poetik imkanına və uşağın dünyasına yaxınlığına diqqət yetirir. Mənbədə də onun uşaq ədəbiyyatı təhlilində əsas məsələlərdən birinin mətnin uşağın dünyasına nə dərəcədə yaxın olması olduğu vurğulanır.

Uşaq sual verəndə

mədəni yaddaş danışmağa başlayır

Uşaqılıq dünyasının mühüm xüsusiyyətlərindən biri də sualdır. Uşaq böyüklər üçün hazır və dəyişməz görünən mənalari sorğulaya bilir. Bu suallar bəzən sadə görünse də, onların altında mədəni yaddaşa fərdi düşüncə arasında ilk qarşılaşma dayanır.

A.Ziyadın qarğa ilə bağlı şeirində uşağın “xeyir söylə, a qarğa” ifadəsinin yalnız boz qarğaya aid edilməsini soruşması belə bir nümunədir. Uşaq burada sadəcə quş haqqında sual vermir. O, böyüklərdən eşitdiyi bir ifadənin daxili məntiqini yoxlayır: əgər bir qarğaya “xeyir söylə” deyilirsə, niyə başqa qarğaya deyilmir?

Bu sualın əhəmiyyəti onun cavabında deyil, **sualın özündədir**. Çünki uşağın dünyasında artıq şifahi-mədəni yaddaşın bir parçası yaşayır, lakin uşaq onu olduğu kimi qəbul etməklə kifayətlənmir. O, həmin yaddaş elementinə öz sualını verir. Bu, yaddaşın mexaniki ötürülməsi deyil. Mədəni yaddaş uşağın şüuruna daxil olur, lakin orada yenidən işlənir. Beləliklə, fərdi təfəkkür ilə kollektiv yaddaşın ilk əlaqələrindən biri yaranır.

“Bir ala qarğa...” şeirində də “xeyir söylə” ifadəsinin uşaqların kollektiv çağırışına çevrilməsi həmin prosesin başqa formasını göstərir. Burada artıq fərdi sual yox, kollektiv oyun və təkrar var. Folkorsayağı ifadə uşaqların dilinə daxil olaraq onların oyun dünyasının bir hissəsinə çevrilir.

Bu nümunələr A.Ziyadın uşaq ədəbiyyatı tədqiqatlarında diqqət çəkən məsələni də aydınlaşdırır: uşaq mətnində milli və mədəni yaddaş yalnız mövzu kimi təqdim olunmur. O, **dilin içində, ifadədə, ritmdə, sualda və obrazda** yaşayır.

Oyun:

yaddaşın ilk yaradıcı forması

Uşağın təxəyyülü oyun zamanı özünü daha aydın göstərir. Çünki oyun zamanı uşaq hazır dünyanı sadəcə qəbul etmir, onu dəyişdirir.

“Çapar oğlan” bu baxımdan IX qatın ən mühüm nümunələrindən biridir. Taxta qılinc, qamış at, uşaqların dəstəsi və “düşməyə hücum” oyunu uşağın təxəyyülündə Koroğlu obrazı ilə birləşir. Burada Koroğlu haqqında abstrakt məlumat verilmir. Milli-epik yaddaş uşağın oyununa daxil olur və uşaq özünü həmin dünyanın içində təsəvvür edir.

Bu, yaddaşın canlı mexanizmidir. Koroğlu adı sadəcə keçmişdən qalmış bir ədəbi surət olaraq saxlanılmaz; uşağın oyununda yenidən hərəkətə gəlir.

G.Başlyarın uşaqlıq təəssüratlarının sonrakı xəyal dünyasında yaşaması haqqında düşüncəsi ilə bu nümunə arasında mühüm paralellik yaranır. Uşağın qarşısında hazır tarixi-epik dünya dayanır, lakin təxəyyül onu olduğu kimi təkrarlamır. Taxta qılinc həqiqi qılınca, qamış at həqiqi ata, uşaq isə öz xəyalında Koroğluya çevrilir.

Deməli, kollektiv yaddaşın uşağa keçməsinin ən təsirli yollarından biri onun **oyuna çevrilməsidir**. Yaddaş oyunla birləşəndə artıq kənardan öyrədilən məlumat deyil, uşağın öz təcrübəsinin bir hissəsi olur.

Ailə yaddaşı

gələcək haqqında təsəvvürə çevriləndə

Uşaq dünyası yalnız oyun və xəyal dünyası deyil. Ailə münasibətləri də həmin dünyanın ilkin mənəvi məkanını yaradır. Uşaq öz gələcəyini çox vaxt ətrafındakı böyüklərin həyatına baxaraq təsəvvür edir.

“Neftçi olacağam” şeirində uşağın atasını işə yola salması və gələcəkdə onun kimi neftçi olmaq istəməsi bu baxımdan diqqətəlayiqdir. Burada peşə seçimi haqqında abstrakt fikir yoxdur. Uşağın gələcək təsəvvürü gündəlik ailə mənzərəsindən doğur. Ata işləyir, uşaq onu müşahidə edir və öz gələcəyini həmin müşahidənin davamı kimi qurur.

Beləliklə, uşaqılıq yaddaşı yalnız keçmişə saxlamır; gələcəyin ilkin obrazlarını da yaradır.

Bu xüsusiyyət G.Başlyarın uşaqılıq məkanına verdiyi əhəmiyyətlə səsləşir. İnsanın ilkin intim dünyasında formalaşan obrazlar yalnız keçmişə aid olmur. Onlar gələcək haqqında təsəvvürlərin də materialına çevrilir. Uşağın “mən nə olacağam?” sualına verdiyi ilk cavab çox vaxt “mən kimləri görürəm?” müşahidəsindən yaranır.

Uşaq oyunu tarixlə qarşılaşanda

“Sevda, Babək və dostları” kitabındakı “Atam deyir ki...” şeiri IX qatın fəlsəfi mərkəzinə daha yaxın dayanır. Çünki burada uşağın oyunu ilə böyüyün yaddaşı bir nöqtədə qarşılaşır.

Uşaq müharibə oyunu oynayır. Ata isə bildirir ki, vaxtilə böyüklər də belə oyun oynayırdılar, bir-birlərini düşmən kimi təsəvvür edirdilər. Lakin sonra həqiqi müharibə gəldi və oyun gerçəkliyə çevrilərək insanların ürəyini dağıtdı. Bundan sonra onlar müharibə oyunu oynamadılar.

Bu şeir uşaqılıq yaddaşı ilə tarixi yaddaş arasındakı münasibəti çox sadə bir ailə dialoqu içində qurur. Uşaq üçün müharibə evvəlcə oyundur. Ata üçün isə artıq yaşanmış həqiqətdir.

Burada yaddaşın ötürülməsi dərslük, tarix kitabı və ya rəsmi izah vasitəsilə baş vermir. **Bir atanın sözü uşağın oyununa daxil olur və oyunun mənasını dəyişir.**

Bu məqam “sözün yaddaş arxeologiyası” anlayışı üçün xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Çünki burada keçmişin izi birbaşa hadisənin təsvirində deyil, bir nəsildən digərinə keçən cümlədə yaşayır. Uşaq həmin cümləni eşidərək öz oyununun içində yeni məna ilə qarşılaşır.

G.Başlyarın fəlsəfəsi ilə A.Ziyadın bu şeiri arasındakı əlaqə də burada daha aydın görünür: uşaqılıq insanın daxili dünyasının ilk məkanıdırsa, ailə həmin məkanın ilk yaddaş mühitlərindən biridir. Uşağın eşitdiyi söz sonralar onun dünyaya münasibətində iştirak edə bilər.

Tədqiqatçı baxışı ilə yaradıcı təcrübə arasında

A.Ziyadın uşaq ədəbiyyatına münasibətinin əhəmiyyəti yalnız onun bu sahədə yazdığı tədqiqatların sayında deyil. Əsas məsələ onun uşaq dünyasına hansı mövqedən yanaşmasıdır.

2017-ci ildən başlayan araşdırmalarında onun diqqətinin əsasən uşaq şairləri Zahid Xəlil və Zaur Ustac yaradıcılığı üzərində cəmləndiyi, bu tədqiqatlarda uşaq poeziyasının sənətkarlıq sistemi, poetik dil və uşaq dünyasının ifadə imkanlarının araşdırıldığı mənbədə göstərilir. Zaur Ustacın yaradıcılığı ilə yanaşı Zahid Xəlil, Qəşəm İsabəyli və Rafiq Yusifoğlu kimi müəlliflərlə müqayisələr də aparılır.

Bu fakt IX qatın əsas fəlsəfi məsələsini daha da dəqiqləşdirir. A.Ziyad əvvəlcə uşağın ədəbiyyatda necə göründüyünü araşdırır: “uşaq üçün yazılan söz necə olmalıdır, hansı poetik vasitələr onun dünyasına yaxınlaşa bilir, milli və mənəvi məzmun uşağın qavrayışına necə daxil olur?”

Sonra isə onun öz “Sevda, Babək və dostları” kitabında uşaq dünyasına yaradıcı mövqedən yanaşması görünür. Kitabdakı şeirlərdə ilk söz, ilk həyəcan, ilk qorxu, ilk sual, oyun, ailə münasibəti, təbiət, peşə arzusu, folklorsayağı ifadə və tarixi yaddaş kimi müxtəlif elementlər uşağın baxış bucağından təqdim olunur. Kitabın məzmununda bu mövzuların bir silsilə halında yerləşməsi də həmin istiqamətin sistemli olduğunu göstərir.

Burada tədqiqatçı ilə şair arasında mexaniki eynilik yaratmaq düzgün olmaz. Lakin hər iki istiqamətdə bir orta q diqqət görünür: **uşaq dünyasının sözə necə çevrildi.** Tədqiqatçı bu prosesi başqasının yaradıcılığında araşdırır. Şair isə onu öz poetik təcrübəsində sınaqdan keçirir.

IX qatın əsl fəlsəfi yükü də məhz bu iki baxışın kəsişməsində yaranır.

Yaddaşın ilkin arxivi

Beləliklə, IX qat bizi yaddaşın özündən daha əvvəlki bir mərhələyə gətirir: **yaddaşın yaranma mərhələsinə.**

Uşağın ilk sözü burada sadəcə danışmağa başlamaq deyil. o, dil ilə dünya arasındakı ilk əlaqədir.

Sağının kəsilməsi ilə bağlı kiçik inciklik sadəcə uşaq şıltaqlığı (kaprizi) deyil, o, itki hissinin ilk təcrübələrindən biridir:

- “Sadələvhlük”də sözün birbaşa mənası uşağın dünyanı necə qəbul etdiyini,
- Qarğa haqqında sual mədəni yaddaşın uşaq şüurunda necə sorğuya çevrildiyini göstərir;
- “Çapar oğlan”da Koroğlu uşağın oyununa daxil olur və epik yaddaş canlı təxəyyülə,
- “Arazxan evcik tikir”də məkan uşaq xəyalının qurduğu və yenidən qurduğu dünyaya çevrilir;
- “Neftçi olacağam”da ailə münasibəti gələcəyin ilk obrazını yaradır;
- “Atam deyir ki...” şeirində isə ailənin yaddaşı uşağın oyununa daxil olaraq onu tarixi yaddaşla qarşılaşdırır.

Bütün bunlar ilk baxışda bir-birindən ayrı mövzular kimi görünə bilər. Lakin onların altında eyni proses gedir: **insan dünyanı əvvəlcə yaşayır, sonra ona ad verir, onu oyununda yenidən qurur, sual verir, eşitdiyi sözləri mənalandırır və həmin yaşantılar zaman keçdikcə yaddaşın materialına çevrilir.** G.Başıyarın fəlsəfəsində uşaqlıq məkanı insanın daxili dünyasının mühüm başlanğıc nöqtəsidirsə, A.Ziyadın uşaq ədəbiyyatı ilə bağlı tədqiqat və yaradıcılıq təcrübəsi bu başlanğıc nöqtəsinin ədəbiyyatda hansı formalarda üzə çıxıa bildiyini göstərir.

Bu baxımdan “sözün yaddaş arxeologiyası” yalnız keçmişin dərinliklərində gizlənmiş xatirələri axtarmaq demək deyil. Daha dərin məsələ budur: **həmin yaddaşın ilk materialları harada yaranmışdı?**

Cavab IX qatda aydınlaşır: ilk sözün içində, ilk evin və otağın duyğusunda, ailə söhbətində, uşağın verdiyi ilk sualda, qurduğu evcikdə, oynadığı oyunda, eşitdiyi nağıl və folklor ifadəsində, atasından eşitdiyi müharibə xatirəsində.

Deməli, yaddaşın arxivi sonradan qurulmur. Onun ilk səhifələri insanın uşaqlıq təcrübəsində yazılmağa başlayır.

Və söz həmin səhifələrin ən davamlı daşıyıcılarından biridir.

Bu səbəbdən IX qatın fəlsəfi nəticəsi uşaqlığın sadəcə “gözəl və saf dövr” olması deyil. Belə ümumiləşdirmə məsələnin mahiyyətini kiçildə bilər. Əsas məsələ budur ki, **uşaqlıq insanın dünyanı ilk dəfə mənalandırdığı daxili məkandır; təxəyyül həmin məkanda formalaşır, dil onun ilk ifadə vasitəsinə çevrilir, yaddaş isə yaşantıları zamanın içindən keçirərək saxlayır.**

A.Ziyadın uşaq ədəbiyyatına yönəlmiş tədqiqatları ilə öz uşaq şeirlərinin birlikdə nəzərdən keçirilməsi bu prosesi iki istiqamətdən göstərir: biri uşağın dünyasının ədəbiyyatda necə qurulduğunu araşdırır, digəri həmin dünyanın özünü poetik sözə çevirir.

Beləcə, VIII qatda insanın içində sözə çevrilən yaşantının ardınca IX qat həmin yaşantının daha ilkin mənbəyinə – uşaqlığın daxili məkanına qayıdır.

Yaddaşın ən dərin qatı bəzən xatırladığımız hadisənin özündə deyil, həmin hadisəni ilk dəfə necə yaşadığımızdadır. Söz isə həmin ilkin yaşantının zaman içindən keçərək bu günə gəlib çatan izidir.

Sevda Ziyad (İsgəndərova),

araşdırmaçı

Sevda Ziyadın digər yazıları

DAĞLAR QOYNUNDA

(Vətən Müharibəsi Qəhrəmanı Vüqar Ağayevin xatirəsinə)

Əzəl beşiyim dağlar,

Evim, eşiyim dağlar,

Yuvalaşdıq, çuğlaşdıq

Çəkir keşiyim dağlar.

(oçerk)

Dağların yaddaşı başqa olur. Dağ insanı sadəcə əhatə etmir, onu böyüdür, xarakterini formalaşdırır, baxışlarına dərinlik, ürəyinə dözüm verir. Dağlarda doğulan və böyüyən insan üçün torpaq da başqa cür müqəddəsdir. O, torpağı yalnız ayağının altında hiss etmir; onu uşaqlığının səsi,

bulağının suyu, küləyinin nəfəsi, qayalarının sərtliyi, yollarının xətirəsi kimi yaşadır.

Vüqar Ağayevin ömrü də belə bir coğrafiyada başlamışdı. Qubadlı rayonunun Xanlıq kəndində dünyaya göz açan bu Vətən oğlu sonralar ömrünün ən ağır sınaqlarını yenə dağlar arasında yaşayacaq, doğma yurdunun azadlığı uğrunda canından keçəcəkdə.

1973-cü il martın 4-də Xanlıq kəndində doğulan Vüqar uşaqlığının ən gözəl çağlarını Qubadlının səfəli təbiəti qoynunda keçirmişdi. Atasısı Əhməd Ağayev hərbi olduğundan ailənin yaşayış yeri müxtəlif vaxtlarda dəyişsə də, Vüqarın qəlbində Xanlıqın və Qubadlının yeri heç vaxt dəyişmədi. Çünki insanın ilk gördüyü mənzərə, ilk addım atdığı torpaq, ilk dəfə adını çağırdığı doğma yurd onun taleyinin görünməz xəritəsini yaradır.

Vüqarın xəritəsində Qubadlı vardı.

Amma zaman onun qarşısına başqa bir xəritə çıxardı — müharibə xəritəsi.

ÖMRÜN İLK DAĞI — MÜHARİBƏ

Vüqar Ağayevin gəncliyi Azərbaycanın tarixinin ən ağır səhifələrindən birinin yazıldığı illərə təsadüf etdi. Qarabağ müharibəsi başlananda o, müddətli həqiqi hərbi xidmətdə idi. Ölkədə daxili çəkişmələr, xaos və böhran hökm sürür, vahid komandanlığın olmaması ordunun imkanlarını məhdudlaşdırırdı. Düşmən isə bu vəziyyətdən istifadə edərək torpaqlarımızı işğal edir, şəhər və kəndlərimizi ələ keçirir, dinc əhalini ata-baba yurdlarından didərgin salırdı.

Gənc əsgər Vüqar Ağayev həmin ağır günlərdə Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı Əliyər Əliyevin komandiri olduğu taborda döyüşürdü. O illərin acısı onun yaddaşında silinməz iz buraxdı. Döyüşlərin məğlubiyyətlə nəticələnməsi onun Vətən sevgisini azaltmadı, əksinə, daha da möhkəmləndirdi. Vüqar başa düşdü ki, torpağı qorumaq üçün yalnız ürəkdə Vətən sevgisinin olması kifayət deyil. Bunun üçün güclü ordu, peşəkar zabit, yüksək hazırlıq və dəmir intizam lazımdır.

Bəlkə də onun ömür yolunun zabitlik mərhələsi məhz həmin günlərdə başladı.

1993-cü ildə Bakı Ali Birləşmiş Komandirlər Məktəbinə daxil oldu. Döyüşən ordunun Topçu bölməsindən gəldiyinə görə onu məktəbin Tank Artilleriya Fakültəsinə qəbul etmişdilər. Vüqarı bu məqsədlə oxumağa göndərmişdilər ki, artilleriyanın sirlərini öyrənib, öz döyüş yoldaşlarının yanına topçu komandir kimi qayıtsın... Ancaq, deyir, “sən saydığını say, gör fəlek nə sayır”... Qısa müddət ərzində torpaqlarımızın işğal altına düşməsi, məktəbdə təhsilin rus dilində olması Vüqarı çox narahat edirdi. Bir yerdə qərar tuta bilmir, elə hey düşünür, vəziyyətdən çıxış yolu axtarırdı...

Bütün Azərbaycan gənc Respublika olaraq çox ağır dönmədən keçirdi. Belə çətin günlərdə Vüqar artıq ikinci kursda oxuyarkən məktəbdə könüllü şəkildə təhsil proqramı sürətləndirilmiş kurslarda zabit rütbəsi alıb hərbi hissələrə komandir kimi yollanmaq imkanı yarandı. Səbri tamam tükənmiş Vüqar da cidd-cəhdlə hazırlaşaraq ard-arda bir neçə imtahan verib, bu kurslara qoşuldu. 1995-ci ildə hərbi təhsilini müvəffəqiyyətlə başa vuraraq kiçik leytenant hərbi rütbəsi alıb, gözü Qubadlı dağlarında Naxçıvana yollandı.

Beləcə, Qubadlıdan Naxçıvana uzanan uzun hərbi yol başladı.

Bu yolun da öz dağları vardı.

NAXÇIVAN DAĞLARINDA

Naxçıvan onun həyatında ayrıca bir səhifədir. Qubadlı ilə başlayan dağlıq coğrafiya Naxçıvanda davam edirdi. Vüqar burada həm hərbi kimi yetişdi, həm ailə qurdu, həm də ömrünün mühüm illərini yaşadı. Qubadlı dağlarına uzun illər Soyuqdan boylandı. Saatlarla Kotamda kilidlənmiş yollara baxdı...

Azərbaycan ordusunda 1995-ci ildən zabit kimi xidmət edən Vüqar Ağayev iyirmi ildən artıq müddət ərzində qüsursuz hərbi xidmət keçərək kiçik leytenant rütbəsində tağım komandiri vəzifəsilə çıxdığı yolda polkovnik-leytenant rütbəsinədə briqada komandiri vəzifəsinə qədər yüksəldi...

Xidmət illərində müxtəlif təltiflərə layiq görüldü. “Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin 10, 90, 95 və 100 illiyi” yubiley medalları, “Qüsursuz xidmətə görə” I, II və III dərəcəli medallar, “Hərbi xidmətdə fərqlənməyə görə” III dərəcəli medal və “Hərbi xidmətlərə görə” medalı onun uzun və səmərəli xidmət yolunun göstəriciləridir.

O, gənc zabitlərin yetişməsinə, əsgərlərdə hərbi-vətənpərvərlik ruhunun yüksəldilməsinə töhfə verirdi. Hərbi peşəni sadəcə bir iş kimi deyil, Vətən qarşısında borc kimi qəbul edirdi. Onun üçün çiyindəki paqon rütbə nişanı olmaqdan daha böyük məna daşıyırdı: o, Vətən etimadının məsuliyyətini ifadə edirdi.

2016-cı ildə hərbi xidmətdən təqaüdə çıxanda qarşısında sakit həyat mərhələsi açılmışdı. Fəqət, Vüqar öz-özlüyündə bu həyatla barışa bilmirdi. Gənclik illərindən başladığı, bütün həyatını, ömrünün ən gözəl çağlarını həsr etdiyi işini sanki yarımçıq, özü də dərənin dibində – enişdə qoyub getməyi heç cürə həzm edə bilmirdi... Ömrü dağlarda keçmiş dağlar oğlu dağ yollarının enişli-yoxuşlu olduğunu yaxşı bilirdi. Üzü yoxuşa getməyə adət etmiş Vüqar təqaüdə çıxsada da gözü daim dağlarda – zirvələrdə idi. Bir gün yenə o zirvələri fəth edəcəyini yaxşı bilirdi. Həmin günü gözləyirdi.

HƏSRƏT DAĞI

Qubadlı işğal olunandan sonra Vüqarın həyatında görünməz bir dağ yaranmışdı.

Bu, həsrət dağı idi.

O dağ nə qədər uzaqda olsa da, hər gün onunla idi. Naxçıvanda xidmət etdiyi bütün dövrlərdə də qəlbinin bir tərəfi Xanlıqda qalmışdı. Xidmət zamanı uzaqdan görünən öz dağlarına yaxından baxma bilmək üçün Soyuğa qalxmağı həmişə könüllü seçirdi. Uşaqlığının keçdiyi küçələr, ata ocağı, doğma kəndin torpağı yaddaşında yaşayırdı.

Otuz ilə yaxın müddətdə Qubadlı həsrətilə yaşadı...

Bəzən insanın qarşısındakı ən böyük məsafə kilometrərlə ölçülür.

Həsrətlə ölçülür.

Vüqar üçün Qubadlıya gedən yol da belə idi. Bu yol xəritədə qısa görünə bilərdi, amma onun ürəyində otuz illik bir məsafə vardı.

Və sonra tarix dəyişdi.

2020-ci il sentyabrın 27-də Vətən müharibəsi başladı.

Bu müharibə Azərbaycan xalqının yaddaşında yalnız hərbi əməliyyatlar silsiləsi kimi deyil, illərlə gözlənilən qayıdışın başlanğıcı kimi qaldı.

Vüqar üçün isə bu, daha böyük məna daşıyırdı.

Çünki onun gözlədiyi gün gəlmişdi.

“QUBADLINI OVCUMUN İÇİ KİMİ BİLİRƏM...”

Vüqar Ağayev Azərbaycan ordusunun gücünü və inkişafını yaxşı bilirdi. illərlə xidmət etdiyi ordunun necə dəyişdiyinin canlı şahidi olmuşdu. 1990-cı illərin ordusu ilə 2020-ci ilin ordusu arasında böyük fərq vardı. O, artıq qarşıda dayanan mübarizənin qalibiyyətlə nəticələncəyinə inanırdı.

Lakin inanmaq başqa, döyüşə getmək başqa idi.

“Qubadlını ovcumun içi kimi bilirəm, mən orada olmalıyam”, — deyən Vüqar Ağayev anası və övladları ilə sağollaşaraq yola düşdü. 2020-ci ilin oktyabrında könüllü olaraq Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidmətinin Qubadlı Rayon Bölməsinə müraciət etdi və Vətən müharibəsinə qatıldı.

Bu, adi bir könüllülük deyildi.

Bu, otuz illik həsrətin döyüşə çevrilməsi idi. Bu enişdə – dərədə qalmış yolu – səfəri dağda – zirvədə tamamlamaq istəyi idi....

QUBADLIYA QAYIDIŞ

Qubadlı uğrunda döyüşlər ağır gedirdi. Düşmən yüksəkliklərdə möhkəmlənmiş, Xanlıq qəsəbəsində güclü istehkamlar yaratmışdı. Şəhəri azad etmək üçün əvvəlcə yüksəkliklərə nəzarəti ələ keçirmək lazım idi.

Yenə dağlar...

Yenə yüksəkliklər...

Yenə ağır yollar...

Amma bu dəfə həmin dağların o tayında Vüqarın doğma

yurdu vardı. Uzun illər Soyuqdan,
Qapıcıqdan, Ərəfsədən, Camışöləndən, Üçqardaşdan,
Salvartıdan, Dağdağandan, Əyriqardan, Sisqatardan həsrətlə
boylandığı dağlar, yurd yerləri indi onu gözləyirdi...

Azərbaycan əsgəri və zabidləri yüksəklikləri bir-birinin
ardınca nəzarətə gətürdülər. Ətraf kəndlər, o cümlədən Xanlıq
qəsəbəsi, Padar, Sarıyataq və Mahmudlu azad edildi.

Xanlıq azad edildi.

Vüqarın doğulduğu kənd...

Uşaqlığının keçdiyi kənd...

Ata-baba ocağının olduğu kənd...

SONUNCU DAĞ

1 noyabr 2020-ci il.

Qubadlı rayonunun Çardaqlı kəndində gedən döyüşlər...

Vüqar Ağayev həmin döyüşlərdə şəhadətə qovuşdu.

Onun ömrünün son dağı da bu oldu.

Amma bu dağın zirvəsində ölüm yox, Vətən vardı.

Vüqar Birinci Qarabağ müharibəsində əsgər kimi başladığı
mübarizəni İkinci Qarabağ müharibəsində zabıt kimi başa
çatdırdı. Birinci müharibənin yarımçıq qalmış ağrısı onun ömrü
boyu içində yaşadı. İkinci müharibədə isə doğma Qubadlının
azadlığı uğrunda döyüşərək həmin ağrını Zəfər tarixinin bir
hissəsinə çevirdi.

O, II Fəxri xiyabanda dəfn edildi. Şəhid polkovnik-leytenant
Vüqar Ağayev ölümündən sonra "Vətən Müharibəsi
Qəhrəmanı" adına layiq görüldü. O, "Vətən uğrunda" və
"Qubadlının azad olunmasına görə" medalları ilə təltif edildi.

DAĞLAR YADDA SAXLAYIR

Bu gün Qubadlı azaddır. Bu azadlığın hər qarışında
şəhidlərin qanı, əsgərlərin izi, anaların duası və illərlə çəkilən
həsrətin ağrısı var. Vüqar Ağayev də həmin böyük Zəfərin
qəhrəmanlarından biridir.

2021-ci ildə Qubadlı rayonunun Xanlıq kənd ümumi orta
məktəbinə onun adı verildi. Bakı şəhərində müvəqqəti fəaliyyət
göstərən məktəbin onun adını daşması Vüqarın adının yeni
nəslə ötürülməsinin ən mənalı yollarından biridir.

Bir vaxtlar Xanlıqda məktəbə gedən uşaq Vüqarın adı indi həmin məktəbin divarlarında yaşayır.

Bu, həyatın davam etməsidir.

Bu, qəhrəmanlığın davamıdır.

Bu, Vətənin yaddaşdır.

Və yaddaş olan yerdə ölüm son deyil.

Vüqar Ağayev dağlar qoynunda doğuldu.

Dağlar qədər ağır sınaqlardan keçdi.

Dağlar qədər uca bir məhəbbətlə Vətəninə sevdi.

Dağlar qədər möhkəm dayandı.

Dağlar qədər vüqarlı yaşadı...

Əzizim dağlar ağlar,

Daş ağlar, dağlar ağlar,

Bircə anamın səsi

Sinəmi dağlar, ağlar...

Və nəhayət, Vətən – Şəhidlik zirvəsində əbədiyyət. Vüqar öz missiyasını böyük və şanlı Zəfərlə zirvədə başa vurmağı bacardı. Bu gün o özü əlçatmaz bir zirvədir!

06.09.2026. Bakı.

Müəllif: Zaur USTAC

AVMVİB, AJB və AYB-nin üzvü, "Yazarlar" jurnalının baş redaktoru, şair-publisist, tərcüməçi-nasir, nəşir

SƏYYAD ƏHMƏDLİ (GÖYÇƏLİ)NİN YAZILARI

AYƏTXAN ZİYADIN YAZILARI

ZAUR USTAC – GÜL ƏTİRLİ KİTAB – PDF

I>>ZAUR USTACIN YAZILARI

Mustafa Müseyiboğlu adına kitabxana

ÇAYDAÇAPAN

(hekayə)

Bakıya köçəndən sonra anam sağlığı kəndimizə qonaq kimi gedib gələrdim. Nə qoysaydı qabağıma, onu da yeyərdim, harda yerimi salsaydı, orda da yatardım. Day şiltaqlıq eləyib, “bunu yemirəm, orda yatmıram!” deməzdim. Amma yuxudan oyanmaq öz ixtiyarımda idi.

Allah xatirinə deyim ki, həmişə anamın əziz qonağı olardım. Eşidəndə ki, kəndə gəlirəm, Hacı əmioğluna çolpa kəsdirər, plov bişirərdi, yanında da yağlıtərə dovğası. Plovun da qarası mütləq turşməzə olmalıydı. Ləziz yeməklər yeməyə vermiş eləmiş anamın bişmiş yağ içində üzməsəydi, nə özü dilinə vurardı, nə də qonağın qabağına qoyardı onu.

Rəhmətliyin təzyiqi yüksək olsa da, mal ətinə gözünün ucuyla da baxmazdı. Bir dəfə şəhərə gəlmişdi – bacım gildəydi. Dana əti alıb aparmışdım, məndən sonra göndərib qəssaba, qoyun ətiylə dəyişmişdi.

Artıq mən də baba olmuşdum. Anama dəyməyə nəvəmlə gedərdim. O da anamın plovundan yeyib, dovğasından içəndən sonra əlini qoyardı qarnına:

–Doydum, ana, dadlıydı! – adaş olduğumuzdan nəvəm “ana” deyərdi anama.

–Nuş canınız olsun babanla sənin, ay bala! – anam qucaqlayıb hər ikimizin üzündən öpərdi.

Anamın ölümündən bir neçə il əvvəl də getmişdik kəndə.

Oturmuşduq eyvanda, o, danışdı, mən də qulaq asırdım.

Deyim ki, qardaşlarım anamla şirin-şirin söhbət eləsələr də, mən sadəcə qulaq asmağı bilirdim.

Birdən anam əlini stola dirəyib, ayağa durmaq istədi. Baxdım

ki, stola dayanıqlı əli tir-tir titrəyir. Fikirləşdim ki, anam

qocaldığını demək istəyir mənə: “rəhmin gəlsin qocana, tez-tez gəl ona dəy, bala!”.

Gülümsədim...

Bu hadisədən illər keçdi. Artıq mən də, rəhmətlik bibim oğlu

Yengibar demişkən, Kürdəmirin turacyemişi kimi

qoonumuşam, yetişmişəm. Əlimi stola verməsəm çətin ayağa

qalxıram. Baxıram ki, lap elə anamın əli kimi də titrəyir əlim.

İndi anlayıramki, anam mənim ürəyimdə özünə rəhm oymatmaq üçün qəsdən titrədib əsdirməmiş əlini.

O günü kitabxanamda nəvəmlə oturub danışdıq. Birdən

ayağa duranda stola dayanıqlı əlim biləkdən əsib titrəməyə başladı.

–Ay baba, – nəvəm güldü, – çaydaçapandı ki... əlin.

–G.. atan demək istəyirsən, bala?!

–Ha... ha... ha... nə ayıb adı var bu quşun?!

–Bizim Şirvan bölgəsində, Şamaxıda bu adla çağırırlar onu.

Nəvəm yenidən bir xeyli güldü.

Mənim isə anam yadıma düşdü, uzaq xəyallara dikildi gözüm.

Vaxtilə anama təbəssümlə dediyimi nəvəm sözlə qaytardı mənə.

Ürəyim ağrıdı.

27.08.2026

Müəllif: Qəşəm İsabəyli,

Qəşəm İsabəylinin yazıları

DAHA ÇOX MƏLUMAT BURADA

Əvvəli burada: Müqəddəs Zəfər – 9-cu hekayə

Beş dəlikli kaftar yuvası

(Müqəddəs Zəfər: 10-cu hekayə)

Çavuş Pünhan Şükürlü gizləndiyi sal qayanın arxasından çıxıb ehtiyatla ətrafa göz gəzdirdi. Dəsmalını çıxarıb sifətinin tərini sildi. Sonra üstünün tozunu çırpıb təmizlədi və yaxınlıqdakı daşın üstündə oturub gözlərini Qafqaza zillədi.

-Sözlü adama oxşayırsan qardaş,- Qafqaz onun bu maraqlı baxışlarına biganə qala bilməyib özü söhbətə rəvac verdi,- nə sözün var döşə gəlsin.

-Hə, düz tapmısan. Çoxdan soruşmaq istəyirdim, sənin soyadın barədə.- Pünhan bir qədər tərəddüdlə cavab verdi.

-Soyaddı da. Özbək soyadı.

-Yəni, sən özbəksən?

-Özü də xalisindən.

-Maraqlıdır. Birinci dəfədir ki, heyətimizdə özbək görürəm. Həm də bizimlə bir cərgədə, ölümün hər an gələ biləcəyi bir yerdə.

-Ölümün yox, şəhidlik zirvəsinin,- Qafqaz düzəliş etdi,- mən vətənimçün döyüşürəm, sənin kimi, digərləri kimi.

-Sən axı özbəksən.

-Nə olsun? Odu ey Komrat- udidir. O biri tağımda Abram var, təlimlərdə dostlaşmışıq, o da yəhudidir.

-Başa düşürəm ey, Azərbaycan onların vətənidir. Burada doğulub, böyüyüblər...

-Qardaş, bəs mən harada doğulmuşam ki, bilirsən? Şirvanda.

-Yox əşşi? Maraqlıdır. Sən canın, danış görüm bu necə olub?

-Pünhan, nə vermişən ona ala bilmirsən? İmkan ver uşaqlar dincəlsin. Özün də qayıt bayaqkı yerinə, ora daha təhlükəsizdir,- bu dəfə tağım komandiri Elçin Nəsimli söhbətə qarışdı.

-Cənab baş leytnant, komutanım... elə belə söhbət edirik də,- Pünhan günahkar bir görkəm aldı, yanaqlarında qızartı yarandı. Qafqaz onu düşdüyü vəziyyətdən çıxarmaq üçün mülayim səsle söhbətə başladı:

-Atam Kazımbay Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutunda təhsil alıb. Təyinatla Tümenə gedib. Bir il sonra anam Səfura da oraya təyinat alıb. Sevişib evlənilər. Anam atamın soyadını qəbul edib, olub Urumbayeva. Sonra da gəliblər Şirvana. Vəssalam, bu da rəvayətin sonu.

-Hə, anladım. Demək, atan Özbəkistandan gəlib Bakıda oxuyub, eləmi?

-Ay sağ ol. Gəlib oxuyub və vurulub bu yerlərə, bu millətə.

-Ay qadan alım, pulun bol olduğu gül kimi yerdən dönüb gəlib bura?

-Tümeni deyirsən? Oranın nəyidi gül kimi? 35-40 dərcə şaxta, tufan... ayağının birini don vurub, barmaqlarını kəsiblər. Barakda yaşamaq asandı bəyəm?

-Barak nədir?

-Taxtadan tikilmiş ev. Ev də yox ey, evcik- müvəqqəti yaşayış üçün bir tikili. Başa düşdün?

-Hə vallah, anladım...

Pünhan səhra köynəyinin döş cibindən kiçik bir bloknot çıxarıb qeydlər etməyə başladı. Bayaqdan əllərini başının arxasında çarpazlayıb qayaya söykənən və sakitcə onara baxan Komrat gülümsəyərək Pünhana söz atdı:

-Mənim yazıçı qardaşım yeni hekayəsi üçün material hazırlayır? Yaxşı mövzudur, yaz qardaşım.

-Sən lağ elə. Qoy müharibə qurtarsın, gör qardaşın necə hekayələr yazacaq,- Pünhan ciddi görkəm aldı.

-Vallah, lağ eləmirəm. Maşallah olsun, taborumuzda yazıçı da var, rəssam da (Qafqazı nəzərdə tuturdu), müğənni də, yəni- Abram...

-Dəllək də, yəni- sən.- Qafqaz onun sözünü kəsdi. Hamı güldü.

Vətən Müharibəsinin ilk günündə vacib döyüş tapşırığını icra etmək üçün iki tağım eyni anda Murovdağ istiqamətində hərəkətə keçmişdi. Baş leytnant Elçin Nəsimlinin başçılıq etdiyi tağım şimal tərəfdən, ikinci tağım isə cənub tərəfdən düşmən qüvvələrinin arxasına keçərək onlara sarsıdıcı zərbələr endirməli, strateji əhəmiyyətli mövqeləri ələ keçirməli idilər. On iki saatadək yol gəlmişdilər. Səhər saat beş radələrində düşmənin ən yüksəkdə yerləşən postunu asanlıqla ələ keçirmiş, xeyli silah-sursatı qənimət olaraq götürmüşdülər. Heç bir itki verməsələr də arxayınlaşmamış, ərtafda kəşfiyyat axtarırları etmişdilər. Çünki bu ərazidə düşmənin hərbi hissəsinin yerləşdiyini və 200-ə qədər canlı qüvvəsinin olduğunu yaxşı bilirdilər. Qəribə də olsa, 23 nəfər döyüşçü itirmiş düşmən qüvvələri əks-hücuma keçmədən yoxa çıxmışdı. Lakin, aradan heç bir saat keçmədən, döyüşçülərimizin mövqeləndiyi ərazi minomyotlarla atəşə tutuldu. İki saat davam edən aramsız mərmə yağışından sonra düşmənin əks-hücumu başladı. Buna əvvəlcədən hazırlıq görülmüşdü. Döyüşçülərimiz əlverişli yerlərdə mövqelənərək ciddi müqavimət göstərirdilər. Günün ikinci yarısında vəziyyət daha da ciddiləşdi. Silah-sursat tükəmək üzrə idi, düşmən əsgərləri sanki yerin deşiyindən peyda olurdular. Ara məsafəsi get-gedə azalırdı. Cənub istiqamətindən köməyə gəlməli olan tağım nədənsə ləngiyirdi. Nəsimli qərargahla rabitə əlaqəsinə girdi. Məlum oldu ki, cənub istiqamətində də ağır döyüşlər

gedir. Düşmənin yerləşdiyi koordinatlar qərargaha ötürüldü və uzaqvuran toplar işə düşdü. Yalnız bundan sonra düşmən xeyli itki verərək geri çəkilməyə məcbur oldu. Yenə müvəqqəti sakitlik yarandı. Gizir Urumbayev ayağından yüngül yara alsa da sona qədər qoruduğu mövqedən geri çəkilmədi. Onunla çiyin-çiyinə döyüşən əsgər Mansurov, snayperçi Nəcəfov və istehkamçı çavuş Səlimli şəhid oldular. İki nəfər ağır, səkkiz nəfər isə yüngül dərəcəli bədən yarası aldı. Nisbi sakitlikdən istifadə edərək komandir şəhid və ağır yaralıların döyüş bölgəsindən çıxarılaraq geri göndərilməsini təşkil etdi. Təxliyyə maşınlarının sıx meşə massivi və dağlıq ərazilərdə hərəkəti mümkün olmadığı üçün onlar yüngül yaralanmış döyüşçü yoldaşlarının çiyinlərində və xərəklərdə 3460 metr yüksəklikdən endirilərək yola salındılar. Bu işə rəhbərlik edən Urumbayev dəstəni təhlükəsiz məsafəyədək müşayət edib səhəüzü geri qayıtdı.

Səhəri gün saat 7 radələrində düşmənin yeni həmləsi başladı. Bu dəfə yalnız yarım saatlıq atışma oldu. Qəflətən hardansa peyda olan düşmən əsgərləri gəldikləri qaydada qəflətən də yoxa çıxdılar. Ancaq qayalardan qopub düşən daş parçalarından biri komandirin sol çiyinini, digəri isə Pünhanın sağ ayağını yüngül zədələdi. Əsgərlərdən birinin əynindəki zirehə dəyən güllə onu arxaya tullayaraq qayaya çırpısa da, ciddi xəsarət törətməmişdi.

Günəş başlarının üstündə asılı qalmışdı, sanki hərəkət etmirdi. Artıq payızın gəldiyini duyduğundanmi, təbiətin bu əsrarəngiz gözəlliyinin atəş səsləri ilə, mərmə partlayışları ilə pozulmasına qəzəbindənmi, ya nədənmi bütün hikkəsini hərərətə çevirib yerə yönəldirdi. Cəmisi 1500-1550 metr aşağıda yamyaşıl ucaboylu meşə ağacları biri-birilərinə sığınib kölgə saldıqları yerlərə qipdəedici sərinlik bəxş etsələr də, buralar- bu yüksəkliklər xarabalığa çevrilmişdi, əsl cəhənnəmi xatırladırdı. Onları silah-sursatın tükənməsi qorxutmurdu.

Onlar t p d n d rnağacan silahlanmış düşməni yalın əlləri ilə məhv etməyə qadir olan, amalları uğrunda şəhid olmağı  zl rin  şərəf bilən Azərbaycan əsgərləri idilər. Onlar aylarla ağır təlimlərdən  z ağ çıxmış XTQ mənsubları idilər. Sin lərind n güllə yarası alıb, yıxılıb, qalxıb düşmən üzərinə şığmağı bacarırdılar. Bircə dəfə “Allahu  kb r!” deyib hayqıraraq yenidən güc toplamağa, odla, alovla  arpışmağa alışıbdılar. Onları aclıq, yuxusuzluq, yorğunluq qorxutmurdu. Onlar üçün sutkalarla ac, yuxusuz qalmaq adi hala  v rilmişdi. Su! Yalnız su! Onları sarsıda biləcək yeganə hal yalnız susuzluq ola bilərdi...

Günortaya yaxın Elçin N sibli qərargahla əlaqə yaradıb vəziyyət barədə məlumat verdi və yeni tapşırıqlar aldı. Hey tl  kiçik bir müşavirə aparmaq qərarına gəldi. Elə belə, qeyri rəsmi, dostcasına, qardaşcasına, səmimi söhbət etmək istədi. Gizir Urumbayev m hafiz ni təşkil edib heyəti təhlükəsiz yerdə topladı.

-Qardaşlarım,  zizl rim! Biz artıq dördüncü g nd r ki, bu yüksəkliyi işğaldan azad edib mühafizə edirik,- komandir ağır-ağır danışmağa başladı.  alışırdı ki, s mimyy tini hamı anlasın, heç bir təzyiq hiss etmədən sərbəst olaraq  z fikrini söyləsin.- İtkil rimiz çoxdur, d ş nd y m z d n də çox. Hamımıza dogma olan  ziz qardaşlarımızı itirmişik, ağır yaralılarımız var, sıralarımız xeyli seyr lib...- ani olaraq kövrəldi, onsuz da yorğunluqdan qızarmış gözləri bir qədər də qızardı, n ml ndi. Sözlərin boğazında qaynayacağından, qırılacağından ehtiyat elədi. Heyət qarşısında acizlik nümayiş etdirməyə haqqı yox idi. Hərçənd, bu acizlik deyildi, səbəbi daha dərin idi. İzah etməyə qərar verdi,- Qardaşlarım,  zrl  sayın. Xəyal dünyası məni ani olaraq 1993-c  ilin aprel hadisələrinə apardı. Bilirsiniz ki, aprelin 1-dən başlayaraq K lb c rimiz erməni q sbkarlarının hücumuna məruz qalıb.  hali ac-susuz, ayaqyalın, başıaçıq isti ocaqlarını t rk etmək

məcburiyyətində qalıblar. Bax onda əhalinin bir qismi məhz bu dağ yolları ilə, əzab-əziyyətlərlə qarşılaşaraq Göygölə, Gəncəyə, Goranboya pənah aparıblar. Məhz bu dağ cığıruları ilə... erməni dığalarının təzyiqinə və təqibinə məruz qalaraq. Bu cığırılarda, bu daşlarda bizim doğmalarımızın qanı var, inilti səsləri var. Ona görə kövrəldim... - bir qədər susub davam elədi, - Mənim onda cəmişi dörd yaşı vardı. Aprelin 2-də səhər açılar-açılmaz qaçhaqaç düşdü. Anam məni yüngül bir yorğana büküb bayıra qaçdı. Atam, 8 yaşlı bacım artıq həyətdə idilər. Atam irəliyə yeriyib məni anamdan aldı. Uşaq olsam da, çox şeylər yadımda qalıb. Kənd camaatının pərən-pərən düşməsi, sürünərək dərələrdən, təpələrdən keçməyimiz, kolluqlarda gecələyimiz, güllə vıyıltıları, yaralananlar, şəhid olanlar... Bir gecə də bu qayalıqda gizlənməli olduq. Baxın, orada, mərmə yağışları zamanı gizləndiyimiz həmə o kahada. O balaca kaha o vaxt da bizim xilaskarımız oldu. Yadımda deyil, 20 nəfər olardıq, ya bir az artıq. Bir-birimizə sığınib səhərə qədər o kahada gizləndik. Səhərə qədər... açılmaq bilməyən səhərə qədər. Elə bil zaman dayanmışdı. Ağlamaq istəyirdim, anam yalvarıb deyirdi ki, qurban olum bala, camaatı bada vermə, döz. Bir gecənin içində sanki böyüdüm, bərkidim... İndi bu yerlər bizim nəzarətimiz altındadır və biz bu nəzarəti əldən verə bilmərik, buna haqqımız yoxdur...

-Komutanım, inşallah əldən vermərik nəzarəti. Əgər qismətimizdə burada ölmək varsa, demək öləcəyik, - Komrat söhbətə müdaxilə elədi. Səsində o qədər qətiyyət var idi ki, komandir yaxınlaşıb onu bağrına basdı.

-Var olasan, qardaşım! Ancaq... ancaq iş burasındadır ki, ölmək də olmaz. Biz strateji əhəmiyyətli bu mövqeyi, nəyin bahasına olursa olsun, müdafiə etməliyik. Bizim bu yüksəkliyi azad etməyimiz ermənilərin tükələrinə əməlli-başlı birə salıb. Çünki, biz Ermənistandan gələn gizli yollara da buradan rahatca nəzarət edə bilirik. İndi gərirsinlər silah-sursatı

Ermənistandan, görək necə gətirirlər... Hazırda bütün cəbhə boyu ağır döyüşlər gedir, ordumuz sürətlə irəliləyir. Ancaq bu yerlərə gəlib çatmaları tezliklə baş verməyəcək, yəni vaxt amili var. Düşmənin hələ ki, müqavimət göstərməkdə ısrarlıdır. Başa düşürəm, heç kim şikayət etməsə də, su problemimiz anbaan ciddiləşir. Aşağıda, düşmənin ordusuna məxsus kazarmada suyun mövcudluğu ehtimal olunandır. Ermənilər hansı yollarla ya oraya su xətti çəkiblər, ya da qablardamı, çəlləklərdəmi su ehtiyatları var. Bu məsələnin bir tərəfi. Digər tərəfdən, onlar hələ də kazarmada, ya da haradasa yaxınlıqda gizlənib kömək gözləyə bilirlər. Çünki, əvvəlcədən əldə olunan kəşfiyyat məlumatına görə sayları 200 nəfərə yaxın olmalı idi. Döyüşlər zamanı neçə nəfərin dərələrə yumbalanıb gorbagor olduğunu deyə bilmirəm, ancaq yaxın ətrafda gəbərənləri toplayıb səngərə yığanda saymışam- 42 leş. Deməli, əksəriyyəti hələ də sağdır. Əgər qaçıblarsa, demək gizli yolları var. Həmin yolları aşkarlayıb zərərsizləşdirməsək, tezliklə güclü hücumla məruz qala bilərik. İgidlərim, hələ ki sakitlikdir, fürsətdən səmərəli istifadə etməli, elə indi kəşfiyyat axtarışlarına başlamalıyıq. Nə deyirsiniz?

Döyüşçülər əvvəlcədən razılaşmış kimi bir ağızdan səsləndilər: "Əmr edin, komutanım!"

-Deməli belə. Kazarma istiqamətində özüm gedirəm. Mənimlə gedir...

Pünhan irəli çıxdı:

-İzn verin, sizinlə mən gedim, komutanım.

-Mən istərdim ki, bu işləri könüllülük prinsipi ilə icra edək. Amma... özfəaliyyətə yol verməmək şərti ilə,- ani olaraq fikrə getdi. Ciddi qərar qəbul etməzdən öncə adətən sağ əlinin

şəhadət və orta barmaqlarını qoşalayıb alnına dirəyər, gözlərini yumub fikirləşərdi. Bu dəfə həmin barmaqlarını çənəsinə dirəyib gözlərini məchul bir səmtə istiqamətləndirdi.- Mənimlə gedir... Komrat. Pünhan, sən də gedirsən. Snayper tüfəngini götür, kazarmaya 100-120 metr qalmış elə mövqe seç ki, o əraziyə tam nəzarət edə biləsən. Lazım gəlsə, mənim işarım ilə atəş açacaqsan. Hətta... əgər bizi mühasirəyə alıb əsir götürmək istəsələr, birinci məni vurarsan. Mən öndə olacam, Komrat 40-50 metr arxada. Onun gizlənmək imkanı olacaq. Komrat, mən işarə etməmiş özünü göstərməzsən. Lazım gəlsə, sən də atəş-dəstək mövqeyində qalacasan. Qafqaz qalır burada, mühafizəni təşkil edir. Bu qədər. Hər şey aydındır?

-Komandir...- Pünhan tərəddüd içərisində idi,- mən... mən bunu bacarmaram. Siz nə danışırınsız, necə yəni sizi vurum? Elə şey olar? Yooo...

-Dedim axı, əgər lazım gəlsə. Yəni, bu son variantdır. Ay Pünhan, mən axı o it uşağının dilini bilirəm. Onlarla öz dillərində dialoqa girməyə çalışacam. Əgər, hələ də oralarda sülənilərsə.

-Komandir, onda icazə verin mən öndə gedim,- bu dəfə Komrat dilləndi.

-Olmaz. Qərar müzakirə olunmur.

-Daha bunun nəyi könüllülük prinsipi oldu?- Qafqaz da söhbətə qarışdı.

-Hə, bu dəfə alınmadı. Sağlıq olsun, gələn dəfə alınar. İşə başlayırıq.- Elçin yarızarafat, yarıgerçək cavab verməklə toplantının bitdiyinə işarə verdi. Sonra çantasını açıb oradan

erməni zabitlərinə məxsus səhra paltarı çıxardı. Kənara çəkilib üst paltarını dəyişdi. Avtomatını çiyinə keçirib kitelin yan cibinə 2 ədəd də qumbara qoydu. Çantasından dəftər və qələm çıxardı, vərəqləyib təmiz səhifə tapdı və cizgilər çəkməyə başladı. Heyət onun ətrafına toplaşdı.

-Deməli belə. Baxın, bu kazarmadır. Mənim təxminimə görə, əgər onlar tüneldən istifadə edirlərsə, bir çıxışı bax burada, kazarmaqdan 30-40 metr yuxarıda olmalıdır. Digər çıxışına kazarmadan bir az aşağıda rast gəlmişdik, elədir?

-Bəli, elədir. Biz o çıxışdan yan keçdik,- Qafqaz komandirin sözlərini təsdiqlədi.

-Ay sağ ol. Amma onlar elə də ağılsız deyillər ki, gedib aşağı çıxışdan çıxsınlar. Buna cəsarətləri çatmaz. Yəqin düşünürlər ki, biz o çıxışı nəzarətə götürmüşük. Fərz edək ki, bir çıxış da kazarmanın içindədir. Orada da gizlənməzlər, çünki, biz hər an kazarmanı partlada bilərik. Deməli, başqa çıxış və ya çıxışlar da mövcuddur. Ehtimal edirəm ki, bir çıxış da cənub istiqamətindədir. Həm təhlükə vaxtı özlərininkilərin yanına qaçmaq üçün, həm də əks həmlə etmək üçün gizli vasitə kimi. Təbii ki, bu çıxışlar hamısı maskalanmış şəkildədir, daha çox kolluq olan yerlərdə. Baxın, kazarmaya maşın yolu da cənubdandır. Üzü cənuba təxminən 70-80 metr sonra kolluqlar başlayır.

-Komutanım, kazarmanın həyətinə də kolluq müşahidə olunur,- Pünhan barmağını cizgidəki güman etdiyi həmin yerə tuşladı.

-Sağ ol, yazıçı. Biz elə həmin yerlərə baxış keçirəcəyik. Ya Allah! Getdik.-dəftərlə qələmi çantaya qoyub ağzını bağladı və onu Qafqaza uzatdı.

-Allah amanında, komutanım!-Qafqaz özündən asılı olmayaraq kövrəldi, səsi titrədi. Qucaqlaşdılar.

-işdir qaitmasam... uşaqları qoru, qardaşım!

Ermənilərin qazdığı səngərlə üzü aşağı hərəkətə başladılar. Səngər bəzi yerlərdə dayazlaşır, ayaq izlərinin yaratdığı cığırda əvəzlənir, bəzi yerlərdə dərinləşirdi. Təxminləri düz çıxdı, kazarmanı əhatə edən daş hasara 35-40 metr qalmış səngər qurtarır və tunnel başlayırdı. Cəmi 3 metrədən sonra kip bağlanmış dəmir qapı vardı. Elçin qapını açmağa səy göstərmədi, geriye dönüb 50-60 metrlik intervalla arxasınca gələn Komrata işarə elədi. Komrat onun şəhadət barmağının yuxarı qalxdığını görən kimi dayandı və o da geriye dönüb eyni hərəkəti təkrarladı. Pünhan başı ilə işarəni anladığını təsdiqlədi və ətrafa boylanıb müşahidə üçün əlverişli mövqe axtarmağa başladı.

Kazarmanın həyəti elə də böyük deyildi- eni 10 metr, uzunluğu isə 30 metr olardı. Səliqəsizlik hökm sürüdü, həyətin bir hissəsini kol basmışdı. Araq, çaxır butulkaları, konserv qabları, selofan torbalar ətrafa səpələnmişdi. Hasarboyu səliqəsiz yığılmış odun komaları dağılmış, aralarında seyrək ot bitmişdi. Kazarmanın öz təmirsiz görkəmi bu cansız mənşəni daha da əcaib göstərirdi- taxta pəncərələrin çərçivələri qismən çürümüş, toz basmış şüşələri çat-çat olmuşdu. Dəmir barmaqlıqların boyası bilinməz hala düşmüşdü. Təkcə qoşalay dəmir giriş qapısı öz bozultul rəngi ilə nisbətən o birilərindən seçilirdi. Giriş qapısının bir tərəfindən Ermənistanın solub-saralmış bayrağı asılmış, digər tərəfində rabitə qurğusunun antenası bərkidilmişdi. Kazarmaya bitişik, kустar üsulla tikilmiş çardağın altında 7-8 kva-lıq elektrik generatoru və onun ətrafı mazuta bulaşmış vəziyyətdə idi. Köhnə, çirkab içində olan 4 ədəd 10 lirlilik plastmas qabın yanı üstə səliqəsiz şəkildə səpələnməsi onların boş olduğundan

xəbər verirdi. Bir qədər aralıda təxminən 2 tonluq plastmas su çəni vardı. Onun üst qapağını əvəz edən köhnə faner parçasının üzərinə yararsız avtomobil şini qoyulmuşdu.

Elçin diqqətlə ətrafa göz gəzdirib tünelin girişini tapdı və ehtiyatla oraya yaxınlaşdı. Qapı kip bağlanmışdı. Geriyə dönüb Komratın gizləndiyi yerə baxdı. Onu görə bilməsə də əli ilə “iki” işarəsini göstərdi. Otların arasından Komratın başı göründü. Elçin ona “sus” işarəsi verdi və erməni dilində guya kimi isə çağırmağa başladı:

-Vladik. Ara, hardasan? Vladik, ara cavab ver da. Ara, tualet vaxtıdı? Get Arama de, uşaqlar burdadır. Ara, mən hardan bilim ey? Yəqin salamat olarlar da,- pauza verdi, çox yox, 5-6 saniyə. Sonra əyilib yerdən bir neçə daş götürdü, onları bir-bir tünelin qapısına çırpmağa başladı,- Ara, burdasız? Mən ştabdan gəlmişəm. Ara, kim var orda? Cavab verin. Mən çiynimdən yaralanmışam (bunu yalan demirdi, çiyini ağrayırdı), kömək lazımdır. Ara, sizə köməyə gəlirdik, türklər üstümüze hücum elədilər, maşınlarımızı vurdular. Ara, üç dəne BMP gətiridik, birini partlatdılar. O birilərini təpənin dalında gizlətmişik. Ara...

Tüneldən boğuş səs gəldi:

-Yalan deyirsən, sən türksən.

-Ara, nə gic-gic danışırısan, türk nədi?

-Sənin danışığında qüsurlar var, sən türksən.

-Ara, mən Anapa ermənisiyəm. Anapa... eşitmişən bu adı?

-Onu kim eşitməyib ki?! Rusca danış, onda biləcəm düz deyirsən, ya bizi tələyə salmaq istəyirsən.

Elçin rus dilində çox səliqəli danışa bilirdi. Ancaq düşündü ki, erməni ləhcəsilə danışsa, daha inandırıcı olar. Rus dilində danışmağa başladı:

-Ara, biz orda çox vaxt öz dilimizdə danışırıq. Hər yerdə bizim- kafelərdə, restoranlarda. Ara, taksilər, marketlər- hamısı bizimdir... Ara, tez ol qapını aç. Ciyərim yanır, su istəyirəm.

-Su istəyirsən, iç də, çəndə var.

-Hansı çəndə, onda? Ara, onu zəhərləməmisiz?

-Niyə zəhərləyək ki, özümüz içirik də.

-Ara, instruksiyanı oxumamısan? Sizə tapşırılmayıb ki, türklərdən təhlükə gəlsə suyu zəhərləyin?

-Özümüz susuz qalaq, nə tapşırıq bazlıqdır? Biz sizdən kömək gözləyirik, siz də başlamısınız ki, su verin.

Dialog 10 dəqiqəyə qədər uzandı. Nəhayət dəmir qapının cırıltısı eşidildi. Elçin dönüb yenə arxaya baxdı. Sağ əlini yuxarı qaldırıb Pünhanın mövqeləndiyi səmtə tərəf fırlandı və "hazır ol" işarəsi verdi. Əynində nimdaş hərbi paltar olan orta yaşlı, orta boylu, daz, qonur saqqallı birisi pillələrlə bir neçə addım qalxıb dayandı, ətrafa boylandı, Elçini görüb diqqətlə onu süzməyə başladı. Əlində qumbara vardı. Yəni bu, şübhə yaransa, ataram- demək idi. Elçin də əlindəki qumbaranı nümayişkarcasına saxlamışdı. Göz-gözə dayandılar. Elçin bir

neçə addım irəlilədi, qarşısındakı isə əksinə- geri çəkilməyə başladı.

-Ara, cənub istiqamətdəki girişi tapa bilmədim.
Demişdilər ki, yekə bir qayanın arxasındadır.

-Düz deməyiblər, orda qaya-maya yoxdur, kolluqdur.

-Necə yəni düz deməyiblər, buralar elə qayalıqlardı da.

Tüneldən daha bir nəfər çıxıb birincinin yanında dayandı.
Avtomatın lüləsini Elçin istiqamətində tuşlayıb küt baxışlarını ona dikdi.

-Sən kimsən?

-Mayor Abramyan Valeri. Bəs sən?

-Mən rota komandiriyəm, Maqbet Əmiryan. Hardan gəlmisən?

-Ara, ştabdan da. Bizi vurdular da...

-Yalan deyirsən, sizi vursaydılar, səsi eşidərdik. Səni tanıyıram, sən türksən.

-Anapadan gəlmişəm də, eşitdim türklər müharibəni başlayıb, gəldim. 250 nəfər adam gətirmişəm, hə...

-Hanı bəs o adamlar? Məni aldada bilməzsən,- deyən ikinci erməni barmağını avtomatın tətiiyinə tərəf aparmaq istəyəndə güllə səsi qayalara əks-səda verdi, o, yeri sərildi. Elçin ani olaraq Pünhanın mövqeləndiyi tərəfə boylandı və baş

barmağı ilə “əla” işarəsi göstərdi. Birinci erməni tez aşağı əyildi və qaçaraq tünelə girdi. Qapını örtməyə macal tapmamış Elçinin atdığı qumbara onun yanında partladı. İçərini tüstü bürüdü, kəskin barıt qoxusu ətrafa yayıldı, çığırta səsləri eşidildi. Artıq hadisə yerinə çatmaqda olan Komratın həyəcanlı səsi eşidildi:

-Komutan, ehtiyatlı olun!- o, içəridən kiminsə bağlamağa cəhd etdiyi deformasiya olunmuş qapının arasından içəriyə güllə yağdırmağa başladı. Elçin ona “dur” işarəsi verdi. Sonra yenidən Pünhan istiqamətinə döndü və “başlayın” deyə ucadan əmr etdi. Partlayış nəticəsində qayalardan qopan iri daş parçaları sürətlə aşağıya, birinci tünelə töküldü və girişi tam olaraq bağladı. Pünhan eniş aşağı qaçaraq yoldaşlarının yanına çatdı. Ehtiyatla tünelə girdilər. Tam sakitlik idi, yerdə yalnız iki nəfərin leşi vardı. Hələ laxtalanmamış qan izlərindən yaralı və ya yaralıların cənub istiqamətindəki tünelin dərinliklərinə doğru getdiyi aydın görünürdü. Elçin yenə erməni dilində ucadan səsləndi:

-Təslim olun! Müqavimət göstərməyin mənası yoxdur, siz hər tərəfdən mühasirəyə alınmışsınız. Təslim olsanız, hamınızın sağ qalacağınıza Azərbaycan Ordusunun zabiti olaraq zəmanət verirəm.

Əks tərəfdən səs gəlmədi. Elçin müraciəti bir neçə dəfə təkrar etdi və onlara təslim olmaq üçün 10 dəqiqə vaxt verdi. Vaxt tamam oldu, ancaq ermənilər tərəfdən yenə cavab gəlmədi.

Tünelin bu hissəsi ciddi-cəhdlə inşa edilmiş əsl istehkam idi. Döşəmə, divarlar, tavan- hamısı betonlanmışdı. Taxçalarda müxtəlif növ silah-sursat, ucuz dəyərli ərzaq məhsulları, fanarlar, hətta kerosin lampaları da vardı. Tavandan bir-birindən 5-6 metr məsafədə 2 ədəd elektrik lampası da asılmışdı. Kobud taxtalardan düzəldilmiş uzun masanın

üzərində yemək tullantıları, çirkli qablar, stəkanlar, boş araş şüşələri atılıb qalmışdı. Masanın ətrafındakı oturacaqlar mişar daşlarının üzərinə qoyulmuş uzun taxtalardan ibarət idi. Kerosin, çürümüş kartof, nimdaş döşək iyləri, mənşəyi bəlli olmayan digər kəskin qoxular bir-birinə qarışib burunda, boğazda, ciyərlərdə qıcıq yaradır, adamda ikrah hissi oyadırdı. Pünhan taxçadakı fanarları bir-bir yoxladı, ikisi işlək idi. Birini Komrata verdi, ətrafı yoxladılar.

-Komandir, bu dəyyuslar buraları dəlik-deşik eləyiblər ki. Beş istiqamətdə tünel qazıblar ey. Kaftardılar ey, vallah,- sonra yan-yana düzülmüş köhnə dəmir çarpayıları göstərdi,- iyirmi dənə krovat... kazarmanı bura köçürüblər nədir?!

-Hə, qardaş,- Komrat onun sözünü təsdiqlədi,- burda yeyib, burda kakaş eləyib, burda da yatıblar.- Hər üçü güldü.

-Yaxşı, uşaqlar, vaxtımız azdır,- Elçin komanda verməyə başladı,- əvvəlcə gəlin su axtaraq. Sonra da o çarpayılardan hər tünelə iki-iki dürtün, partladıb yollarını bağlayaq.

– Komandir, burda cəmi bir kanistr var, o da yarımçıq. Heç beş litr su olmaz içində,- Komrat yarımçıq su qabını qaldırıb silkələdi.

-Deməli, çəni zəhərləməyiblər. Yoxsa, burda ehtiyat su çox olardı. Amma, hər ehtimala qarşı, yoxlasaq yaxşıdır. Bəs necə?..

-Həyətdə bir yoluq it gördüm, yazıq quyruğunu qısıb divara sığınmışdı. Verək ona, içsə, deməli su təmizdir,- Pünhan təklif etdi.

-Olar, bu da bir variantdır. Cəld olun uşaqlar, işə başlayaq.

Çarpayıları tünellərin daralan hissələrinə təxminən 10-12 metr məsafədə pərçim etdilər. Sonra silah-sursatı, lazım ola biləcək nə varsa hamısını, bayıra daşıyıb tünel yollarını partlatdılar və dərhal oranı tərk etdilər. Elçin kazarmaya qapıdan daxil olmağı məsləhət bilmədi, girişə sürpriz qumbara, və ya mina quraşdırıla bilərdi. Pəncərələrdən birinin barmaqlığını qoparıb içəriyə boylandılar, demək olar ki, boş idi. Giriş qapısının içəri tərəfində doğrudan da bir-birinə bağlanmış sürpriz qumbara və mina aşkarladılar. Döşəmənin sonunda, sağ küncdə zirzəmiyə düşmək üçün pilləkən var idi. Orada da sürpriz qaydada piyada əleyhinə mina gizlədilmişdi. Zirzəmidə də ərzaq ehtiyatı, tibbi ləvazimat, gecəgörmə cihazları və sursat vardı. Tünellərin biri gəlib zirzəmiyə çıxırdı.

-Qaldı bir işimiz, bu dığaların bayrağını ayaqlarımız altına salıb tapdalamaq,- Kazarmadan çıxan kimi Elçinin söylədiyi ilk cümlə bu oldu.

-O iş mənlkdir,- deyə Komrat bayrağı sapından qoparıb yerə tulladı,- tfu, tfu, tfu. Komutanım, üç dəfə tūpūrdūm dığaların şərəfinə, indi bayrağı tapdalamaqla bu işi tamamlamaq olar.

İşlərini yekunlaşdırıb döyüşçü yoldaşlarının yanına qayıdanda artıq hava qaralmaq üzrə idi. Heyət üzvləri onları qarşılayıb yüklərini daşımağa kömək etdilər.

-Komutanım, bəlkə bir çay qaynadım hə, nə deyirsiniz?- Borçalı balası Lətif komandirə müraciət elədi,- suyu yoxlamısınızmi?

-Necə yoxlayaydıq, lakmus kağızı ilə, ya laboratoriyada?- Pünhan suala sualla cavab verdi,- sonra gülümsəyib əlavə elədi,- həyətdə ölü-vay bir it veyillənirdi, bir-iki litr su tökdüm qaba, itələdim qabağına. Dərhal içdi, yazıq susuzluqdan yanırdı. İt həssas heyvandır, zəhərli suyu ömründə içməz.

-Səni qınamıram, yarım saat əvvəl bircə qurtum su üçün Allaha yalvarırdın, indi çay eşqinə düşmüşsən. Bir azdan deyəcəksən, çaça (cöcə arağı) istəyirəm,- Qafqaz yaxınlaşıb əlini onun kürəyinə vurdu,- oğulsan ey, oğul. Amma və lakin... olmaz qardaşım. Ocaq qalamaq olmaz, nişangaha çevrilə bilərik. İnşallah, sabah düşərik kazarmanın həyətinə, oralarda münasib bir yer tapıb sənin arzunu reallaşdırırıq. Hə, komandır, olar?

-Olar, əlbəttə olar. Yeri gəlmişkən, kazarmanın zirzəmisində 2 litrlik şüşədə araq vardı, mənəcə tut arağıydı. Ancaq o işlərlə sonra məşğul olarıq, istəyən olsa, 100 qramacan içməyə icazə verərəm. İndi isə diqqətlə mənə qulaq asın. Deməli belə... Bu kaftarların qazdığı yuvanın beş dəliyi, yəni giriş-çıxışı var. Biri bura gələn idi ki, onu Pünhan bəy ustalıqla məvh elədi. Biri kazarmanın həyətinə, biri də içinə çıxır ki, onları da nəzarətdə saxlaya bilərik. Qaldi ikisi. Onlardan biri şərq istiqamətinə- yəni meşəyə doğru, o biri isə üzü cənuba doğru qazılıb. Şərq istiqamətindəki tünəlin çıxış yerini bilirik, bura gələndə aşkarlamışıq. Yəqin ki, indi orda dığa qalmayıb, qaçıb gediblər. Ancaq, hər ehtimala qarşı, yoxlamalıyıq ki, arxayınlaşa bilək. Çünki, orada gizlənirlərsə, bizə dəstəyə gələn döyüşçü qardaşlarımıza problem yarada bilirlər. Ən nəhayət, sonuncu və ən təhlükəlisi cənub istiqamətində qazılmış tüneldir ki, nə çıxışının yerini bilmirik, nə də orada neçə nəfər düşmənin cəmləşdiyini. Qərar belədir: yarım saatdan sonra qumbara, qumbaraatan, snayper tüfəngi, avtomat və gecəgörmə cihazları ilə təchiz olunmuş kəşfiyyat

qrupu cənub istiqamətində hərəkətə başlayacaq. Qrupa özüm rəhbərlik edəcəm. Qafqaz, bu dəfə sən də bizimlə gedəcəksən. Snayper tüfəngi yenə Pünhanda olacaq. Komratla Borçalı balası minaatanları bizdən 100-120 metr arxada, əlverişli yerdə quraşdırıb məndən işarə gözləyəcəklər.

-Komandır, biz girişi tapıb hücumə keçəcəyik?- Qafqaz sual verdi.

-Yox, buna ehtiyac qalmayacaq. Biz girişi aşkarlayıb gözləyəcəyik. Onlar bizim sayca üstün olduğumuzu düşünlər, daha kazarmaya qayıtmağa cəhd eləməzlər, artıq qorxuya düşüblər. Qayıtsalar da yolun bağlı olduğunu görüb geri dönəcəklər. Əksinə, gecə çıxıb qaçmağa cəhd edəcəklər. Və yaxud, onlara köməyə gələnlərlə birləşib açıq hücumə dəstək olacaqlar. Biz hər hansı bir hərəkət aşkarlayan kimi koordinatları Komratgile ötürəcəyik. Kütləvi mərmə yağışından sonra hücumə keçəcəyik. Bu qədər. Urumbayev, tapşıracağım istiqamətlərdə mühafizə normal təşkil olunubmu?

-Elədir ki var, komutanım.

-Elə isə, hazırlaşın.

Səhər saat beş radələrində hərəkət müşahidə olundu. Erməni əsgərləri bir-bir kolluqdan çıxaraq Elçingildən təxminən 80 metrlikdəki iri bir qayanın altında toplaşmağa başladılar.

-Urumbayev, sən də görürsən onları?

-Görürəm, komandır. Sayları çoxdur amma.

-Görürəm. Əgər getmirlərsə, deməli planları hücum etməkdir. Komrata xəbər elə, hazır olsunlar.

-Oldu.

Qafqaz Komratla əlaqə yaradıb koordinatları ona ötürdü. Düşməni özünü çox gözlətmədi. Cəmləşmə başa çatan kimi üzü yoxuşa, Elçingil istiqamətində hərəkətə başladılar.

-Qumbaraatını mənə ver. Mənim atəşimlə minaatanlar da başlasınlar.

-Baş üstə.

Elçin düşmənlərin cəmləşdiyi yerə atəş açan kimi mərmilər vıyılı ilə başlarının üstündən şütüyüb ard-arda vahiməli partalayışlar yaratmağa başladı. Düşməni qüvvələri pərən-pərən oldu. Onlar təsəvvürlərinə gətirmədikləri tələyə düşdülər.

Tələm-təlsik geriye çəkilib qayalıqda gizləndilər. Mövqeləni qurtaran kimi minaatan və tank əleyhinə raketlərdən istifadə etməklə əks həmləyə başladılar. Ancaq əlverişsiz mövqedə olduqları üçün hədəfi dəqiq müəyyənləşdirə bilmirdilər.

Döyüş iki saatadək davam elədi. Xeyli itki vermiş ermənilər qaçmağa üz tutdular. Elçingil onları təqib etmədilər. Açıq döyüş düşmənin xeyrinə olardı. Cəmi üç nəfərlə 45-50 nəfəri təqib etmək ağılsızlıq idi.

Artıq yeri bəlli olan cənub çıxışı da partladıldı.

Elçin Nəsimli qərargahla əlaqəyə girərək son döyüşləri barədə ətraflı məlumat verdi. Bəlli oldu ki, onların qaçmağa məcbur

etdikləri düşmən hərbciləri “Dəniz Pişikləri”nin pusqusuna düşüb, tamamilə məhv ediləblər. Ordumuz isə cəbhənin bütün istiqamətlərində inamla irəliləməkdə davam edir. Bu məlumatlar heyətin ruh yüksəkliyini daha da artırdı.

Səhəri gün onları Milli Ordunun döyüşçüləri əvəz etdi. Heyət tapşırıq üzrə şərq istiqamətində hərəkətə başladı. Tezliklə tünəlin həmin istiqamətdəki çıxışını tapdılar. Pünhan indi həm istehkamçı, həm də kəşfiyyatçı funksiyalarını yerinə yetirirdi. Çıxışa 50-55 metr qalmış dayandı. Yerə uzanıb ehtiyatla sürünməyə başladı. Bir qədər sonra yenə dayandı. Yeni və sıx basdırılmış minalar aşkarlamışdı. Komandir bu işdə səriştəsi olan Lətifi də köməyə göndərirdi. Minaları zərərsizləşdirməyə bir saatadək vaxt itirdilər. Yorğunluq özünü biruzə verirdi.

Tünələ yaxınlaşıb ehtiyatla girişə boylandılar, kimsə gözə dəymirdi. Elçin hər ehtimalla qarşı tünələ ard-arda iki qumbara tulladı. Boğuq partlayışlardan sonra tünəlin yolu bağlandı. Elə həmin an Lətif “Uzanın!” deyərək qışqırdı və özünü düz qabaqlarına düşən qumbaranın üstünə atdı. Partlayışın dalğası onu havaya qaldıraraq bir neçə metr arxaya atdı. Döyüşçülərdə ani olaraq çaşqınlıq yarandı. Komrat qumbaranın atıldığı səmti güllə yağışına tutdurdu. Bütün heyət aramsız atəşlərlə ona dəstək verdi. Zarılı və çıxırtı səsləri eşidildi.

-Yalvarıram, atmayın, təslim oluram!,- yaxınlıqdakı daşın arxasından rus dilində başqa bir səs- yalvarış səsi gəldi.

Elçin sağ əlini havaya qaldırdı və atəşi dayandırdı. Erməni əsgəri əvvəlcə əllərini göstərdi və gizləndiyi yerdən çıxdı, yalvarmağa davam etdi:

-Öldürməyin, təslim oluram. Yalvarıram...

Pünhan cəld irəli atılıb onu yeri yıxdı, silahını götürdü və üstündə oturub komandirə tərəf boylandı. Elçingil də cəld həmin səmtə qaçdılar. Yerdə iki erməni leşi vardı, biri qan içində yerdə çabalayıb, digəri isə əlləri ilə dizlərini qucaqlayıb tir-tir əsirdi, rəngi avazımişdı, dili söz tutmutdu. Bir neçə metr aralıda Qafqaz Lətifi qucaqlayıb hönkür-hönkür ağlayırdı.

26.09.2026.

Son

Müəllif: Xəlil Mirzə,
Şair-publisist, AYB-nin üzvü

Xəlil Mirzənin digər yazıları

DAHA ÇOX YENİ MƏLUMAT

GÜNAY ƏLİYEVANIN DİGƏR YAZILARI

MURAD MƏMMƏDOVUN YAZILARI

GÜNNUR AĞAYEVANIN YAZILARI

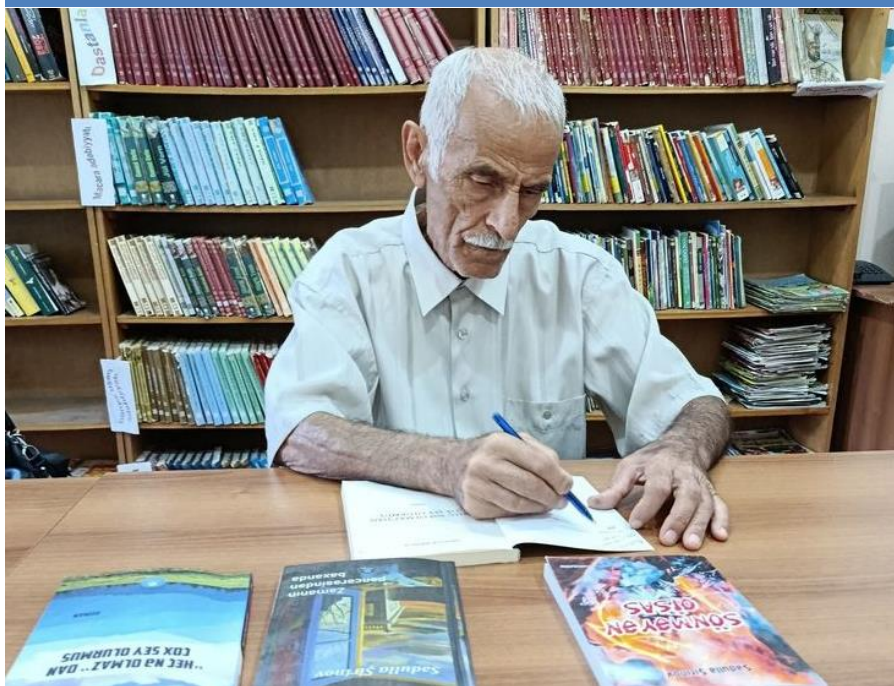
HƏCƏR ATA KİŞİYEVANIN YAZILARI

“ARİSTOTEL POETİKASI” RUBRİKASI

I>>>>>BU HEKAYƏNİ MÜTLƏQ OXU<<<<<I

Mustafa Müseyiboğlu adına kitabxana

SİRR

(hekayə)

Sirlərlə doludur dünyamız. Tanrımızın yaratdığı hər şeyin öz sirri var. Bəşər yaranandan üzü bəri insan oğlu üçün gizli qalan o qədər sirlər var ki, axirətə qədər üstü örtülü qalacaq. Bəlkə də elə bir sir var ki, üstü açılarsa, insan oğlunun kabusuna çevrilən xəstəliklərin bir əlaşla çarəsi tapılar. Ola bilər ki, indiki dövrümüzdə mövcud olan qidalanmamızın elə üsulu var ki, dilimizdə dolaşan “çox yaşa!” alxışı “yüz yox, qədimlərdə olduğu kimi “iki yüz”, “üç yüz” il nəzərdə tutulur.

Keşməkeşli ömrünün yetmiş ilini arxada qoyub, səksənə doğru addımlayan Heydər kişi cavanlığında olduğu kimi, indi özünə uzun ömür arzulamırdı. Hər namaz üstə Allahdan: ağrı – acısız, yatağa düşmədən, qəfil ölüm arzulayırdı. Təbiətə sakit adam idi o. Kiminsə xətrinə dəyəcək, ona nifrət ediləcək hərəkət eləməmişdi o. Vızıldaya-vızıldaya üstünə qonan

ağcaqanadı şilləsiylə öldürəndə də, – bu da Allahın yaratdığı bir həşaratdır yaşamağa haqqı var – deyə heyifsilənərdi. Ömründə bir dəfə də olsun heyvan başı kəsməmişdi. Məcburiyyət qarşısında kəsdiyi toyuğun boğazından axan qan, başını üzüb buraxdıqdan sonra ora-bura çirpınması uzun müddət gözlərinin önündən çəkilmirdi. Bir canlının həyatına son qoyduğuna üzüldü. Sadəlov olduğuna görə çox aldadılmışdı, həriflənmişdi. Heç vaxt onu aldadanlara, hərifləyənlərə nifrət eləməmişdi. Çünki onlar yadlar idi. Tədbirsiz olduğuna görə qınanılmalı özü idi. Özünü də qınayardı.

Xətrinə dəyən biri var idi. O da kənarda deyildi. Özünün qurub – yaratdığı yurdunda idi. Baxmayaraq ki, qonu-qonşu, el-oba arasında xeyirə-şərə yarayan, yaxşı adam kimi nifuzu vardı, əlindən hər iş gəldiyinə, heç kəsdən köməliyini əsirgəmədiyinə görə başına and işirdilər, ailə daxilində isə öz evində onu adam yerinə qoymayan vardı. O da kim olsa yaxşıdır? Onun özünün təkidi ilə ailəsinə caladığı – kinli, öpkəli, hegemon gəlini.

Ömrünün qırx bir ilini birlikdə yaşamışdı, rəhmətlik altı il qabaq dünyasını dəyişən Xədicə ilə. Bu müddətdə bir dəfə də olsun qəlbini qıracaq acı söz eşitməmişdi ondan. Atasını, bir gözdən ibarət çəpərlə hörülmüş, hər iki tərəfi sarı torpaqla suvanmış daxmaya köçürəndə, böyük oğlunun bir yaşı olardı. Əlavə üç övlad dünyaya gətirmişdi Xədicə xanım bu daxmada. Atasının iki mərtəbəli evində böyüməsinə baxmayaraq bir dəfə də olsun o, – bu nə yaşayışıdır? – sualını verməmişdi ona. Qış vaxtlarında hamıdan gec yatağına girərdi o. Yatmazdan qabaq dəmir sobaya qapağından zornan sığan yoğun odunlar doldurardı ki, uşaqları üşüməsin. Tez-tez oyanıb, sobaya nəzarət edərdi. Səhərə kimi tam sönməsinə imkan verməzdi. Arabir oyanmadığı vaxtlar da olurdu. Bir dəfə səhərə yaxın oyananda gördü ki, soba sönüb, daxma soyuyub. Qalxıb

uşaqların üstünü yoxlayıb, sodanı alışırdı. Qapıya yaxın yatan böyük oğluna gözü sataşdı. Uşağın burnunun ucundakı buz dənəsini görəndə sanına od ələndi. Ehtiyatla buzu qopardıb sobaya atdı. Təzədən yerinə girmədi. Dəftər qələm götürüb arzuladığı evin modelini cızdı.

İndi yaşadıkları evi yoldaşı ilə əl-ələ verib halal zəhmətləri ilə inşa eləmişdi o. Atasıyla qaynatası bir-birləri ilə yarışmış kimi göstərdiyi cüzi yardımı evinə xərcləməzdə. Uşaqlarını bol paltarla, ərzaqla təmin edərdi. O vaxtlar kənddə ev tikiləndə, indiki kimi pul müqabilində köməyə gəlməzdilər. Özü hamıya əl tutduğuna görə, çağırmağıları da ona köməyə gələrdi.

İndi bu evdə o vaxtlar yuxusunda da görmədiyi hər bir şəraitin olmasına baxmayaraq, gəlininin həyatından giley-güzar etməsi ona qəribə gəlirdi. Tez-tez təkrarlanan havalandığı zaman dilinə elə iradlar gətirirdi ki, gəlininin dəlilik dərəcəsinin hansı səviyyədə olduğu barədə düşündürdü. Bir dəfə günün günorta çağı idi. Həmişəki kimi donquldana-donquldana həyətdəki armud ağacının altından keçərkən, quruyub yerə düşmüş budağa ilişib az qala yıxılacaqdı. Bir-neçə mertlik məsafədə olmasını görsə də, onu vecinə almadan demişdi: – andıra belə yurdu qalsın! Çör-çöpünün də məni görəndə gözü yoxdur.

Minbir əziyyətlə, öz alın təriylə tikdiyi evə rəhmətlik həyat yoldaşının dünyasını dəyişdiyi vaxtdan ayağı dəyməmişdi. Bir otaqlı həyət evində tənha qalırdı. Biş-düşünü də özü hazırlayırdı. Çox vaxt özünün yemək bişirməsinə gerek qalmırdı. Ev-eşiyi ayrı olan oğlanları, yaxınlıqda yaşayan böyük qızı hər gün ona baş çəkərdilər. Soyuducusu övladlarının gətirdiyi müxtəlif çeşidli xörəkləri ilə dolu olardı. İstədiyi vaxt isidib yeyərdi.

Gəlininin ürəyincə olmasa da oğlu işə gedəndə də, qayıdanda da ona baş çəkərdi. Hal-əhvalını xəbər alardı.

Nəvələri də analarının qadağasına məhəl qoymazdılar. Səhərlər yuxudan oyanan kimi ona baş çəkərdilər.

Keçən həftə həkimə getmişdi. Təcrübəli həkim – terapevt ondan dərđini soruşanda demişdi:

– Doxtur, ağacların kökü torpaqdadır. Torpaqdan qidalanır, inkişaf edir. Kök belində saxladığı gövdənin yaşaması üçün vacib olan maddələrdən məhrum olsa nə baş verər? Əlbəttə, ağac quruyar. Gövdə də yarpaqları vasitəsi ilə günəşdən aldığı enerjini köklərə ötürməsə, eynisi baş verər. Biz də kökümüzü qarnımızda daşıyıırıq. Necə qidalanıırıqsa, elə də inkişaf edirik. Belə çıxır ki, sağlamlığımız özümüzədən azılıdır. Qəbul etdiyimiz həyatı vacib proteynin natamamlığı da, aşırılığı da zərərimizədir. Səhətimizin qeydinə qalmalıyıqsa, ilk növbədə qidalanmağımızı norma daxilində yaşımıza uyğun tənsimləməliyik. Mən televizorda nümayiş olunan sağlamlıq verilşləri izləyirəm. Sağlamlığa aid xeyli kitablar oxumuşam. Yutubda da paylaşılınan həkim məsləhətlərini təkrar-təkrar izləyirəm. Muayinə edən həkimlər bəzi orqanımda olan qüsurları yaşıma uyğun xarakterik hal kimi qəbul edirlər. Bu qədər öz qeydimə qaldığım halda nəyə görə ağrı-acı məndən əl çəkmir? Təziqim, ürəyimin döyüntüsü artır, başımın ağrısı kəsmir?

Onu maraqla dinləyən həkim üzünü tib bacısına tutub dedi:

– Eşitdinmi? Dayı tib elmi barədə o qədər məlumatlıdır ki, mənim məsləhətimə gərək qalmadı. Belə pasiyenti müalicə etməyə nə var ki?

Həkim onun təziqini ölçdükdən sonra, gözünün alt qapağını dartıb diqqətlə baxdı. Dilini çıxartdırıb boğazını da yoxladı. Sağ

əlinin barmaqlarını dikəldib , yan tərəfi ilə hər iki tərəf böyrünün qabərğə altı hissəsinə vurduqdan sonra, yaşını soruşdu:

– Dayı, neçə yaşınız var?

– Yetmiş.

Həkim yenə üzünü tib bacısına tərəf çevirib dedi:

– Bu dayı geridən yetmiş il yaşamasa, günah onun özündə olmayacaq.

– A doxtur, bu, qoca kaftarın bu dünyadan rəd olub gedəcəyi günü səbirsizliklə gözləyən var axı.

Həkim diqqətlə onun üzünə baxdı.

– Dayı, Allah eşitsə, bunu sizə arzulayanın dilini qurudar. Qəbizliyiniz varmı? İctəhanız necədir?

– İctəhamın həyacan signalı çalacağı anı gözləmirəm. Mədəmi də yükləmirəm. Qəbizliyin qarşısını dərmanlı alıram. Gündəlik menyumdan kəpəkli çörək, meyvə qurusu əskik olmur. Qurutduğum xurma, alma, əncir qurusu növbəti mövsümə qədər tükənmir.

Həkim çalışdığı müddətdə ilk dəfəydi ki, bu yaşlarda qəbul edib, resept yazmadığı belə tədbirli pasiyentlə qarşılaşırdı.

– Dayı, siz özünüz özünüzün terapevtisiniz. Sizi kardioloqa yönəldirəm, təziqinizə qarşı dərman yazsın. Onun yazacağı dərmanı yeri-yerində işlədin. Zəhlətökən adamlardan uzaq durun. Özünü qapanmayın. Vaxtınızı ürəyinizə yatan dost-

tanışlarınızla keçirin. Normal yeyib-içməklə yanaşı sizin üçün deyib – gülmək də həyatı vacib şərtidir.

Həkim kardioloq onun kardiografiyadan çıxan kağız lentin üzərində cızılmış qalxıb – enən cizgini diqqətlə nəzərdən keçirdikdən sonra soruşdu:

– Dayı, neşə yaşınız var?

– Yetmiş.

– Həyat yoldaşınızla necə yola gedirsiniz?

Gözləmədiyi sual Heydər kişini diksindirdi. Dərindən köks ötürdü.

Səhvə yol verdiyini dərk edən həkim xəcalət hissini söndürmək üçün üzür istədi:

– Dayı, bağışlayın. Sizə şad xəbər verməzdən qabaq zarafat eləmək istədim, belə alındı.

– Doxtur, narahat olmayın. Altı ildir ki, bu sualı mənə tanımayanlardan eşidirəm. Susuram. Aramızda yoxdur – deməyə dilim gəlmir. Cavanlığımda ata-anamı itirəndə şükür etmişdim: nə yaxşı ki, bu bəla uşaqlığımda baş verməyib. Belə olsaydı həyatımı “yetim Heydər” kimi davam edərdim. Qocalıqda üzləşdiyim- həyat yoldaşımın itgisi, uşaqlığın yetimliyindən ağır imiş. Anamın qırxdı şıxmamış atam dünyasını dəyişmişdi. Atam anamın yoxluğuna qırxdı gün də dözməmişdi. Mən isə altı ildir yaşayıram. Axı mən də yoldaşımı ondan az istəməmişdim. Nə edə bilərəm? Əcəlin hökmü Allahın ixtiyarındadır. Qırxdı bir il birlikdə yaşadığımız müddətdə onun

dilindən bir kəlmə də olsun, acı söz eşitməmişdim. Belə bir ömür-gün yaldaşının itgisindən ağır dərd olarmı bu dünyada. Altı ildir bu, ağır yükə tab gətirən ürək sağlam olmasaydı çoxdan partlayardı. Tanıdqlarım arasında eia ifritə, dığ-dıqlı xanımlar görürəm ki, onların itgisi ərləri üçün yasa yox, toy-bayrama çevrilər. Bağışlayın. Çox danışib, vaxtınızı aldım.

Heydər kişinin söhbətindən kədərənən həkim kövrəlib gözləri yaşaran tib başısına baxdı.

– Mətanət, görürəm ki, dayının söhbəti səni də göynətdi. – deyəndə, tib bacısı cib dəsmalı ilə gözyaşını silib dedi:

– Bu, adi söhbət deyildi. Müdrik bir ağsaqqalımızın bizə keşdiyi faydalı ibrət dərsi idi.

– Fikrinə şərikəm. Doğrudan da dayı bizə elə bir həyatı vacib ibrət dərsi keçdi ki, həyatım boyu ona minnətdar olacam. Mətanət, yəqin ki, sosial şəbəkərdə izləmişən. Həyatda da rastıma gəlib. Gileylənirlər ki, niyə hər yetənə müəllim deyirlər. Dayının hansı peşənin sahibi olduğunu bilmirəm. Müdrik bir ağsaqqal olduğuna şübhəm qalmadı. O, bu söhbəti dərini açıqlamaq üçün yox, bizi marifləndirmək üçün eləmişdi. Özü də elə məntiqlə izah elədi ki, pedoqoq olmasa belə, ona müəllim deyirəmsə, niyə bu bəzi kəmdüşüncələri qıcıqlandırmalıdır? Dayı, sizə iki dərman yazıram. Birini səhər, birini də axşam yeməkdən sonra qəbul edin. Həyacan doğuracaq yerlərdən uzaq durun. Nə vaxt ki, mənim sahəmdə səhətinizdə problem yarandı, buyurun, gəlin. Sizi növbədən kənar qəbul etməyə hazıram.

Heydər kişişi gülümsündü. Bu, gülüşün altında nəyinsə gizləndiyini dərk edən həkim soruşdu:

– Dayı, yoxsa mənə güvənirsinizmi?

– Ürəyinizə başqa şey düşməsin. Axı qapınızdakı bildirişdə: qocaların növbədən kənar qəbulu nəzərdə tutulmayıb.

Heydər kişinin məntiqli iradəni anlaşılıqla qarşılayan həkim bildirişi tərtib edənləri qınadı. Axı milli metalitetimizdə, nəvəsi yaşda olanlara qocaların yol verməsi qəbul edilməzdi.

– Dayı, bildirişi mən tərtib eləsəydim, növbədən kənar qəbul edilənlərin siyahısında başda qocaları qeyd edərdim. Gündəlik qəbul etdiyim xəstələr arasında qöcalar bir-neçə nəfərdən artıq olmur.

Həkim məsləhətilə vaxtını xoş keçirmək üçün qonşu rayona gələn Heydər kişi öncə şəhərin kolxoz bazarına baş çəkdi. Əslində indi buranı kolxoz bazarı adlandırmaq düzgün deyil. Çünki bazarın bəlkə də doxsan faizini ticarət obyektləri təşkil edir. Otuz – qırx il bundan qabaqlar da, bu bazara tez-tez gələrdi o. Onda bu şəhərdə dost- tanışları çox idi. Bazarın girecəyində onlardan bir-neçəsi ilə rastlaşırdı. Ya çayxanada, ya da kafedə xoş ovqatlı gün keçirərdilər.

Bu gün isə bazarı dolaşdı. Köhnə tanışlarından birinə də rast gəlmədi. Bilirdi ki, onların çoxu artıq bu həyatda yoxdular. Qalanlar da bazar gəzəcək halda deyillər. Bazarda bolluq idi. Hər çeşiddə mal tapmaq mümkündü. Satıcılar da bol idi. Gözlərini onlara yaxınlaşan sakinlərdən çəkmirdilər. Baxışları ilə : “ gəl, məndə yaxşı mal var” mesaşı ötürürdülər. Satılan mallara gözücu baxaraq ötənlənlərin arxasınca baxıb, təəssüflənirdilər.

Heydər kişiye də müraciətlər olurdu: “dayı, yaxşı mallarım var. Buyurun, baxın.” Ona heç nə lazım deyildi. O, bura nəşə almaq məqsədilə gəlməmişdi. Köhnə dost-taşılarından sağ qalanları ilə görüşüb, keçmişinin arxivinə baş vurub həyatının xoş keçən anlarını xatırlamaq keşirdi ürəyindən. O, Bazarı dövrə vurdu. Bu şəhədə yaşayan tanıdığı həmyaşıdlarından heç biri ilə rastlaşmadı. Kor-peşman buranı tərk elədi. O, kəndlərinə tərəf gedən mikroavtobusa bir-neşə dəqiqə gecikmişdi. Növbəti reysin vaxtına bir saat qalmışdı. Yaxınlıqdakı şirniyyat köşkünün yanındakı alçaq, uzun oturacağın bir təfində əyləşdi ki, dincini alsın. Oturacağın kölgə düşən tərəfində oturan, təxminən onunla həmyaşıl olan ağsaqqal söhbət etdiyi cavana yavaşcadan dedi:

– Gəl biz ağaca tərəf çəkilkək, ağsaqqal günün altında oturmasın.

Kişi elə zən edirdi ki, tanımadığı bu adam da özünün kimi ağır eşidir. Amma yanılmışdı. Onun eşitmə sistemi fəaliyyətini norma daxilində davam elətdirirdi.

– Kişi, günün atında oturma! Gölgəyə gəl.

Heydər kişinin oturdu sahə alakölgəli idi. Tərlədiyi üçün özü bu sahəni seçmirdi. Tanımadığı ağsaqqalın xoş niyyətli təklifinə münasibətini biidirdi:

– Qeydimə qaldığınıza görə sağ olun. Tərlədiyimə görə özüm bu yerdə əyləşmişəm ki, tərım qurusun.

Kişi maraqla ona baxıb soruşdu:

– Neçə yaşın var?

– Yetmiş.

– Özünü qoruduğuna görə belə yaxşı qalmısan.

– Özüm özümü görmədiyimə görə, necə qaldığımdan xəbərsizəm. Amma hiss edirəm ki, qocalmışam. Çünki əvvəlki işlərimi o vaxtkı kimi görə bilmirəm. Tez haldan düşürəm.

– Mənə neçə yaş verərsən? – deyib kişi ayağa qalxıb, özünü nümayiş elədi. Hətta yumruqlarını düynləyib çiyinlərini dartdı ki, necə gümrah olduğunu göstərsin.

Heydər kişi ona diqqətlə baxdı. Doğrudan da gümrah göstərilən adamın yaşını müəyyən etməkdə çətilik çəkdi.

– Məncə, altmış – yetmiş arası olar – dedi.

Kişi yanındakı cavana göz basıb, gülümsündü. Sonra üzünü çevirib ona tərəf diqqətlə baxıb dedi:

– Doğrusu, sənə yetmiş yaş verməzdim. Yaxşı bax! Bəs özün mənə altmış yaş verərsənmi?

– Baxışla insanın yaşını ancaq təxmin etmək olar. Mənim təxminimə görə altmışdan aşağı olmaz.

Kişi yenə gülümsəyib yanındakı oğlana tərəf üzünü çevirdi.

– Murad! Mən desəm inanmayacaq. Özün de.

Cavan oğlan da gülümsəyib dedi:

– Dayı, desəm ki, bunun səksən yaşı var, inanarsınızmı?

Heydər kişi də onlar kimi gülümsəyərək dedi:

– Niyə inanmıram ki? Mən də onun dediyini özünə qaytarıram: yaxşı qalıb.

– Mənim belə qalmağımın səbəbini təxminlə – filansız dəqiq deyə bilərsənmi? İstəsən, variantları səsləndirəm.

– Variantsız birbaşa deyə bilərəm ki, özünü qoruyubsunuz.

Hər ikisinin ürəkdən gülməsindən pərt olan Həsən kişi sözü davam elədi:

– Mən öz həyat təcrübəmə əsaslanıb, insanın bu yaşlarda belə gümrah qalmasının əsas şərtini səsləndirdim.

Kişi ayağa qalxdı. Ətrafına boylandı. Çırtma çalıb, oynadı.

– Bax, məni belə saxlayan budur. – deyib Heydər kişi baxdı.

Murad da onun dediyini təsdiqlədi:

– Dayı, bunu belə saxlayan bu xasiyyətidir. Dünya dağılsa vecinə olmaz. Hələ bu harasıdır? Bu gün yeyib-içən dostlarına rast gəlmədi. Yüzsə qram işsəydi elə konsert verərdi, uzun müddət xatırlayıb gülərdiniz. Qapıbir qonşumuzdur. Onu birdəfə də olsun qaşqabaqlı görməmişəm.

Bəlkə də ötüb-keşənlər bu, ağsaqqalın hərəkətini – yaşına yaraşmayan anormallıq kimi qəbul edirdilər. Heydər kişi isə

əks fikirdəydi. Ürəyində: xoşbəxt adamdır – deyib, terapevt həkimin ona səsləndirdiyi məsləhəti xatırladı. Doğrudan da insanın gümrə halda çox yaşaması üçün dietlə bərabər, heç nəyi vecinə almayıb əylənməyin, deyib-gülməyin də vacib şərt olduğunu anladı. Amma o, istəsə də bu kişi kimi ola bilməzdi. Cəhd eləsə də, süni-şit alınardı. Çünki, təbiətə onlar baçqa-başqa adamlardı.

Müəllif: Sədulla ŞİRİNOV

SƏDULLA ŞİRİNOVUN YAZILARI

SƏDULLA ŞİRİNOVUN KİTABLARI

ZAUR USTAC – GÜL ƏTİRLİ KİTAB – PDF

I>>ZAUR USTACIN YAZILARI

MURAD MƏMMƏDOVUN YAZILARI

GÜNNUR AĞAYEVANIN YAZILARI

HƏCƏR ATA KİŞİYEVANIN YAZILARI

“ARİSTOTEL POETİKASI” RUBRİKASI

I>>>>>BU HEKAYƏNİ MÜTLƏQ OXU<<<<<I

Mustafa Müseyiboğlu adına kitabxana

Gündüzkü istinin rütubəti vururdu adamı gecənin səssizliyində,
Səhər o qədər çırpınmışdı ki,külək də deyəsən yorğunluğunu
çıxarırdı gecə-gecə,
Mürgü döyürdü göy üzündə səssizcə.
Pərdələr pəncərələri yelpikləmirdi,
Nəfəsi tıncıxırdı şəhərin,

Ağaclar utandığından yarpaq-yarpaq tər töküdü.
Yuxusu qaçmış qadın da bu səssiz,havasız iyun gecəsini
acgözlüklə ciyərinə çəkirdi.

Bəzi sevgilər nöqtəylə başlayır,
Əlindən tutub gedirsən
cümlənin sonunacan.
Bəzi sevgilərəsə nöqtə
qoymaq olmur ,
Möhkəm -möhkəm yapışırsan
bir əyri vergülün yaxasından
Ömrünün son ucunacan!

Anamın saçlarına dən,əllərinə qırıq düşməmişdi hələ.
Evimiz də əvvəlkiydi,
Üstünü,başını dəyişməmişdik hələ—
Yeddi daş kürsülü,iki göz otaq,bir açıq eyvan,
Eyvandan asılan qaranquş yuvaları,
Yuvaların içində ətcə qaranquş balaları..
Hırsənəndə zəncir gəmirən ala itimiz də ölməmişdi hələ.
Səhərdən axşamacan hürürdü-
Uçan quşa,qaçan dovşana,
Pişiyə,siçana..
Hər gün evdən qəpik-quruş oğurlayıb
qaçardıq Gülağa dayının dükanına.
Rəhmətliyin qəribə gülümsəməyi vardı,
Satdığı şirinquşların üstündə bir şirin təbəssüm də hədiyyə
edirdi adama,
Biz də bu təbəssümə təbəssümlə cavab verirdik utana-utana.
Naxırçı Əhəd dayını həmişə atın üstündə görmüşdüm deyə,ələ

bilirdim ki,o gecələr də at belində yatır.
Qonşumuz Xanım xala..
haçan baxırdın,görürdün ki,siqaret damağında oturub evinin
qabağında tum satır,
Hərəmiz bir ovuc götürüb qaçırdıq,
Arxamızca söylənə-söylənə qalırdı yazıq.
Televizorlar da pult tanımırdı hələ,
Hələ ağ-qara paltarındaydı içindəki
quşlar,uşaqlar,adamlar,ağaclar,
Buludlar,yağışlar,dağlar,yamaclar.
Hələ öz gücümü sınınamamışdım,
Hələ atam çəkirdi yükümü...
Sonra payız düşdü,
Sonra yağışlar başladı ,
Sonra yarpaq tökümü..
Eh, bilirsiz bir də nə vaxt böyüdüm mən?
Anamın saçlarına dən,
mənim üreyimə qorxu düşəndən..

Balaca arzularımız vardı,
Əlçatan,ünyetən.
Könlümüzün bir sığal təbəssümlə ovunan vaxrlarıydı,
Göz yaşlarımız da yaz yağışı kimiidi,
Bir anda şimşək çaxardı,
Selə,suya qərq edərdi dünyanı,
sonra gün çıxardı
və biz də unudardıq hər şeyi,
Və bizim həyat hekayəmiz təzədən başlayardı
yanağımızın yağış yerindən.
Yastı-yapalaq evlərdə,lampa işığında rəngli-rəngli xəyallar
qurardıq,
Bir dəst paltarımız olardı,
Onunla yatıb durardıq.

Qızlar gəlincik sevdasıyla,
Oğlanlar velosiped həvəsiylə gecəni səhər edərdi.
Səhər olunca qızlar suya,
oğlanlar naxıra gedərdi.
Azad idi o vaxtlar çöllər, çəmənlər, quşlar,
yuvalar, ağaclar, dağlar, yamaclar,
adamlar, yollar, çiçəklər, daşlar.
İllər keçdi,
Əvvəlcə dünya böyüdü, sonra biz, sonra qayğılar,
Sonra ümid yordu adamı, sonra arzular,
Sonra savaşılar, sonra qorxular,
sonra məhrumiyyətlər, sonra uzaq şəhərlər, qaranlıq küçələr,
heykəllər, afişalar, dəyişik ünvanlar,
yad baxışlar,
Bir də yanağının yağış yerindən asılan qırıqlar.
Sonra yasaq sevdalar,
Sonra təyyarə biletləri, sonra ayrılıqlar,
Divarlarından hörümçək toru asılan darısqal otel otaqları,
başında həsrət havası,
burnunda acı qəhvə qoxusu və qulaqlarında Şopenin "Yağış
valsı".

Hələ təzə hörülmüsən,
Suvağın, daşın təzədi,
Ayağın, başın təzədi.
Hələ ki, tuş gəlməmişən
Yerin, Göyün töhmətinə.
Hələ ki, şükr eləyirsən
Durub hasar qismətinə.
Hələ ki, yormayıb səni
Küləklər, yağışlar, hasar,
Adamlar, baxışlar, hasar.
Hər gələn bir sığal çəkir,

Tumarlanırsan hələ ki.
Qamətin dik,başın dikdi,
Hasarlanırsan hələ ki.
Hələ ki,qıran olmayıb
Sənin bu daş inadını.
Hasar-hasar çıxarırsan
Hələ dünyanın dadını.
Hələ ki,xumarlanırsan,
Hələ ki,sığallanırsan,
Sabahdan xəbərsiz, hasar.
Hələ bunun irəlidə
Hasar-hasar tökülməyi,
Hasar-hasar əyilməyi,
Hasar-hasar yıxılmağı,
Hasar-hasar uçmağı var.

Qoyduğun qanunlar pozulub gedir,
Hamı kölgəsinə qısılib gedir,
Əlimiz hər şeydən üzülüb gedir,
İlahi!

Qınına çəkilib söz adamları,
Əyib sındırırlar düz adamları,
Qoymur yaşamağa hirs adamları,
İlahi!

Yalına yalmanan itlərə yazıq,
Namərdə əl açan mərdlərə yazıq,
Bu bərli-bəzəkli bütlərə yazıq,
İlahi!

Gedənlər qayıtmır yurd-yuvasına,
Qalanlar çıxırlar taxt davasına,
Biz də oynayırıq bəy havasına,
İlahi!

Bürkülü avqust gecəsi,
Yorğun şəhər,
Yuxulu küçələr,
Göyə dırmaşan binalar,
Sabaha açılan pəncələr,
Pəncərələrin arxasındakı tənhalıq,
Tənhalığın başı üstündə dayanan nigaran qadın kölgəsi..
Dörd tərəfdən qaranlıq baxır ac canavar kimi,
Ölüm qoxusu gəlir gecənin yaş köynəyindən,
Tanış mənzərədi, deyilmi?

Qoşuldu yaz küləyinə,
Dərə-təpə əsib getdi.
Gözümüzün qabağında
Bir bahar da küsüb getdi.

Çiçək-çiçək, naxış-naxış,
Sevda-sevda, baxış-baxış,
Bulud-bulud, yağış-yağış
Bir bahar da küsüb getdi.

Payız tutdu yaxasından,
Quşlar düşdü avazından,
Bir qarışqa yuvasından
Bir bahar da küsüb getdi.

Çarmıxa çəkilmış “Adam” şəkliyəm,
 Ruhum göylərin əsarətində,
 Cismim “Mən”də zəncirlənib.
 Ətrafımda “mələk”lər dolaşır—
 Qanadlı,qanadsız.
 Üstümdə min ilin günahı
 Çırpınıram həyatla ölüm arasındakı dar çərçivədə.
 Boğuluram,
 Əl atıb tutmaq istəyirəm özümdən,
 Əllərim qana batır..
 Məni bağışla,İlahi!

Müəllif: *Təranə DƏMİR*,
AYB -nin və AJB-nin üzvü, şair –publisist

DAHA ÇOX YENİ MƏLUMAT

MURAD MƏMMƏDOVUN YAZILARI

GÜNNUR AĞAYEVANIN YAZILARI

HƏCƏR ATAKİŞİYEVANIN YAZILARI

“ARİSTOTEL POETİKASI” RUBRİKASI

I>>>>>BU HEKAYƏNİ MÜTLƏQ OXU<<<<<I

Mustafa Müseyiboğlu adına kitabxana

“Həsərətindən” – rəssam: Nərmin İsmayılova
ADMİU-nun rəssamlıq fakültəsinin 4-cü kurs tələbəsi
Şairlər

Bu dünyada həm sevincə, həm qəmə,
Qulaq asıb şeir yazar şairlər.
Göy üzündən yerə ensə xəyallar,
Sükutuyla İlham alar şairlər.

Dəniz öpər sahillərin alını,
Sahil duyar suların hər anını.
Ulduzlardan alıb eşqin canını,
Zülmətə bir işıq salar şairlər.

Hər dalğada bir ömürlük xatirə,
Ayna sular nur çiləyir hər yerə.
Baxıb batan günəşdəki təsvirə,
Əbədi bir mənzil tapar şairlər.

20.04.2026

Xəzərim

Necə gözəl pıçıldaşar ləpələr,
Quma sevinc, sahilə nur səpələr.
Günəş hər gün aynasında dincələr,
Qızıl rəngli xalı toxur Xəzərim.

Qızıllı bir gülüş qonar sulara,
Ümid verər uzaqlara, yollara.
Sanki açar qucağını ruhlara,
Yorğun ruhu sığallayar Xəzərim.

Yelkən açar arzuların gəmisi,
Kəsilməz bu dalğaların nəğməsi.
Mavi eşqin, xoşbəxtliyin töhfəsi,
Dalğasıyla rəsm çəkər Xəzərim.

27.04.2026

Müəllif: D.Mirzə

D.MİRZƏNİN DİGƏR YAZILARI

Sevdə Yusifqızı – şair

Zeynalova Sevdə Yusif qızı Göyçə mahalının Çəmbərək rayonun Ağbulaq kəndində doğulub. Ailəlidir, iki oğul övladı var, ali təhsillidi. Bir kitab müəllifidir.

Ağlama, bulud, ağlama

Zirvə-zirvə çən ağlaram,
Ağlama, bulud, ağlama.
Sən ağlasan, mən ağlaram,
Ağlama , bulud, ağlama.

Damcılarda dövlət, varın,
Ələnirsən narın-narın.

Sənindəmi ölüb yarın?
Ağlama, bulud, ağlama.

Nədən çatlıbsan qaşını?
Axıdırsan göz yaşını.
İtiribsen qardaşını?
Ağlama, bulud, ağlama.

Ayın itib, günün itib?
De, darama gülün itib?
Göyçə adlı elin itib?
Ağlama, bulud, ağlama.

Sən kövrəkliyin əslisən,
Sən Gülyəzsən, sən Əslisən.
Ya mənimtək həsrətlisən?
Ağlama, bulud, ağlama.

İndi

Ləçək-ləçək solmuşam,
Bulud- bulud dolmuşam,
Elə kövrək olmuşam,
Dəymə, yağıram indi.

Mən alnı cığır olan,
Ürəyi yağır olan,
Ən çətin, ağır olan
Dərddən ağıram indi.

Payızım gördü qəza,
Ümidim qalıb yaza.
Canımdan əza-əza
Ağrı sağıram indi.

Öz dünyamla bir idim,
Öz dünyamda hür idim.
Dəli Kürdən kür idim,
Elə fağıram indi.

Qəmi didib yeyirəm,
Ölümü pisləyirəm.
Yaşamaq istəyirəm-
Deyib bağıram indi!

Təbim

Gah kükrədin, gah səngidin,
Meydanımda bir cəng idin.
Mən gözlədim, sən ləngidin,
Hövsələmi yıxan təbim.

Qələmimin tənəsindən,
Xəyalların binəsindən,
Duyğuların sinəsindən,
Baş qaldırıb baxan təbim.

Yatmış idi komasında,
Doğmalığ var təmasında.
Varlığımın səmasında,
Şimşək kimi çaxan təbim.

Bu nə nəzər, bu nə baxış?
Gecikmək də bir cür naxış.
Bulud-bulud, yağış-yağış,
Selə dönüb axan təbim.

Sevda doyub fərağından,
Söz qılincım, sıyrıl qından!

Ömrümün gün doğanından,
Şəfəq saçıb çıxan təbim.

Gedəcəm

Gözümün yaşını dostlar görməsin,
Ağrıdan, acıdan bixıb gedəcəm.
Taleyin hökmüylə razılaşmışam,
Bir gün bu dünyadan çıxıb gedəcəm.

Ayları, illəri vermişəm yelə,
Cavan yaşlarımdan dən düşüb telə.
Nəyi gözləyim ki, mən innən belə,
Ümüdün evini yıxıb gedəcəm.

Nə səsım gələcək, nə də sorağım,
Sönəcək qəfildən yanan çırağım.
Yarımçıq qalacaq şeir varağım,
Qələmi kağıza sıxıb gedəcəm.

Sevdayam, fəryadım sığmaz cahana,
Dərdim damarımla işlədi cana.
Bu qəmli dastanı verib dövrana,
Keçdiyim yollara baxıb gedəcəm.

Bir az sevgidən danışaq

Hər bir kəsə gərəkdir o,
Könüldür o, ürəkdir o,
Bərəkətli çörəkdir o,
Əkək, səpək dən, danışaq,
Bir az sevgidən danışaq.

Ümmanında üzə-üzə,
Qanad verək saza-sözə.
Uca zirvə qəlbimizə,

Qoy düşməsin çən, danışaq,
Bir az sevgidən danışaq.

Meydanıma qanan gəlsin,
Yurdu canı sanan gəlsin.
Ağbulağı anan gəlsin,
Öyünməsin, tən danışaq,
Bir az sevgidən danışaq.

Yananların kül vaxtı var,
Ətirlərin gül vaxtı var,
Günün, ayın il vaxtı var,
Ömür keçsin şən, danışaq.
Bir az sevgidən danışaq.

Vətən, azad günün olsun,
Xəbər verən Cünun olsun.
Göyçə özü Məcnun olsun,
Leyli olum mən, danışaq,
Bir az sevgidən danışaq.

Dərd məni seçdi

Mən dərdi seçmədim, dərd məni seçdi,
Alnıma yazılan baxtı ağladım.
Cavanlıq çağlarım ötüşdü keçdi,
Gözümdən sel kimi axdı, ağladım.

Hicranın əlindən büküldü belim,
Soldu tər çiçəyim, saraldı gülüm.
Dinib danışmadı, lal oldu dilim,
Fələk od-alova yaxdı, ağladım.

Gecələr uzandı, sökülmədi dan,
Ağrılar, acılar vermədi aman.

Ruhum da bezibdir artıq bu candan,
Kəmfürsət zamanı, vaxdı, ağladım.

Sevdayam, tapmadım bir əlac, çarə,
Sinəmdə açıldı sağalmaz yara.
Vücudum günbə-gün çəkildi dara,
Qəlbimdə şimşəklər çaxdı, ağladım.

Nərgiz

Mən sənə həsrətəm, sən mənə həsrət,
Odur ki, rəngimiz saralıb, nərgiz.
Oylağın çölləri elə bilirəm,
Ərimir, üst-üstə qar alıb, nərgiz.

Bitdin “Əyricənin çəmən canında,
“Qatar qayalar”ın xanimanında.
İllərdi görmürəm, indi yanında
De, hansı çiçəklər yer alıb, nərgiz?

Görməsəm varlığım talan olacaq,
Dərd, azar üstümü alan olacaq,
Göydə qaralanlar yalan olacaq,
İçimdə buludlar qaralıb, nərgiz.

Günəşi olardın ağaran danın,
Ətir qoxuyardı açan hər anın.
Biləsən, Göyçəsiz qalan Sevdanın,
Hövsələsi necə daralıb, nərgiz.

Ağbulağım

Başı Şahdağıdı, ətəyi Göyçə,
Bənzəri olmayan bir Ağbulağım.
Arısı insanlar, pətəyi Göyçə,
Tanrıdan yaranıb sirr Ağbulağım.

Yaşıl çəmənli, geniş çöllüdü,
Ətirli çiçəkli, əlvan güllüdü,
Şirin ləhcəli, tuti dillidi,
Dünyada ən gözəl yer Ağbulağım.

Hər qarış torpağı ulu soy haqlı,
Mehriban obalı, abad oymaqlı,
Qatıqlı, ayranlı, ballı, qaymaqlı,
Gövhər Ağbulağım, dürr Ağbulağım.

Sevdanın əvəzsiz yuvası olan,
Hər gecə gördüyü rəyası olan,
Mirəli babanın duası olan,
Ocaq Ağbulağım, pir Ağbulağım.

Müəllif: Sevda Yusifqızı
Sevda Yusifqızının yazıları
Daha çox məlumat burada

Təqdim etdi: Səyyad Əhmədli (Göyçəli)
SƏYYAD ƏHMƏDLİ (GÖYÇƏLİ)NİN YAZILARI

MURAD MƏMMƏDOVUN YAZILARI

GÜNNUR AĞAYEVANIN YAZILARI

HƏCƏR ATA KİŞİYEVANIN YAZILARI

“ARİSTOTEL POETİKASI” RUBRİKASI

Mustafa Müseyiboğlu adına kitabxana

HƏYAT SİMVOLU

14 fevral 2026-cı il,
Azərbaycanın paytaxtı,
Bakı şəhəri.
Sübh tezdən
“Alov Qüllələri”nin yanından
Əyləşdim “10 nomrə”yə...
Sağımda dünya carçısı;
“Teleqüllə”,

Solumda “Alov Qüllələri”...

Aşağı düşdükcə,

Sağımda; “Şəhidlər xiyabanı”,

Məscid, funikulyor,

Qəhrəman Ziya Bünyadovun evi,

“Teleteatr”....

Sonra qərbərlik;

Daşlı, kələ-kötür yol...

“Yolki-palki” kafesi,

Şeyx Şamil küçəsi,

“Azneft meydanı”,

Yenə sağımda Mavi Xəzər,

Solumda “İlin dörd fəslı”...

Yenə solumda qalır “Qız Qalası”...

Qoynunda illərin yarası;

Müqəddəs Həvari Varoflomey kilsəsi,

Uzaqda;

Pervimayski və Karqanov küçələrinin kəsişməsində yəhudilərin
sınaqoqu,

Düz yanında Kərbəlayi Abdullah məscidi,

Bir az sonra Dağ Yəhudilərin sinaqoqu ayrıca...

Bunlar düşüncəmdə avtobus burulur şəhərin mərkəzinə –
ayrılıram “Neftyanik”dən,

“Mavi gözlüm” qalır arxada...

“Dinamo” və “API” qalır sağımda,

“Dzerjinski”, “26-lar”, Milli Kitabxana düşür soluma...

Rəşid Behbudovun mahnı teatri qalır sağımda... Solda Nizami

küçəsinin ən qaynar yerində – Bakının düz mərkəzində –

Müqəddəs Qriqori Kilsəsi.... sağımda – **28 may küçəsində**

(keçmiş Telefonnaya) yerləşən lüteran kilsəsi dayanıb əsl

“Xilaskar” kimi...

28 may küçəsini sürətlə keçib,

Mirzə Ağa Əliyevdən dönürük sağa,

Konservatoriyanın qarşısında Üzeyir bəy,

Milli Bankla üzbəüz Ulu Öndər qalırlar,

Solda arxada...

28 may metrosunun qarşısında azca dayanır avtobus...
Sağımda qalır "AZI", solumda "Vağzal"...
Minən minir, düşən düşür...
Davam edirik yolumuza...
Puşkin küçəsindən dönürük sağa;
Solumda qalır dahi Səməd Vurğun,
Sağımda "Bakı mehmanxası"nın yeri..
Yeri, "10 nömrə"! Yeri!
Sanki sürücü eşidib səsimi
Artır sürəti...
Yenidən çıxırıq "Neftyanik"ə...
Puşkin qalır solumda,
"Domsovet" sağımda...
"Morvağzal"a çatıb dönürük sola,
Mavi Xəzər qalır sağımda...
Uzaqda, dənizin qoynunda yuyunur Günəş!
Mavi Xəzərimin mavi gözü qan canağına dönüb!
Zəfər parkına çatıb sola dönürük,
Zəfər tağı qalır sağımda, arxada...
Düz gedirik, düz...
Qaqarın körpüsünün yerindən –
Afiyəddin Cəlilov küçəsindən keçirik...
"Raddom" qalır sağda,
Neftçilər xəstəxanası solumda...
Şah babam Xətai qalır solumda,
Ədalət məhkəməsi sağımda...
Xocalı xiyabanı ilə düz gedirik, düz...
Solumda Xətai metrosu,
Sağımda kimyaçılar məbədi;
Məndeleev, Məmmədəliyev – oxşarlıq var...
Düz gedirik, düz...
Solda arxada;
Körpəsini Tanrıya pay verən,
Fəryad edən qadın heykəli qalır...
Yenə üzü Xəzərə gedirik...
Al qırmızı Günəş üfüqdə qızarır...

Gecənin bağı sökülür...

Al qırmızı şəfəqın qolları uzanıb gecənin qoynuna,

Səma qərribə rəngə çalır

-mavi ilə qırmızının qarışığı...

Səmanı daha yaxından görmək istəyirəm:

-Saxla, saxla – deyirəm sürücüyə...

Dayanacağı bəhanə edib, saxlamaq istəmir...

Qapıya yaxınlaşıb əlimi ağzıma aparıram,

Öyümək imitasiya edirəm...

Tez saxlayır sürücü avtobusu.

Həmən minirəm "11 nömrə"yə...

Üzü dənizə addımlayır ruhum...

Səma tərtəmiz, hava azca ayaz...

Sübhün mehi dənizdən vurur üzümə.

Solda qarşımda, lap yaxında,

Parlaq bir ulduz sataşır gözümə...

Üzü dənizə gedib, çatıram düz yanına.

Qərribə binadır; bir sütun millənib göyə...

Lap ucda ulduz kimi parlayır "həyat simvolu"...

Günəşin rəngindən rəng qatıb rənginə;

Nə qırmızı, nə çəhrayı, nə narıncı...

Çox qərribədir rəngi,

Lap dünyanın özü kimi...

Gedirəm üzü dənizə,

Yolumun üstündə qoca qadın oturub,

Olar, səksən yaşı,

Nimdaşdır üst-başı...

Qarşısında 3-4 sarı limon,

5-6 dəstə cəfəri...

-bu nə binadır, ay xanım? – soruşuram qarıdan.

Sübhün aləqaranlığında eyni açılır qadının...

-xanım mən deyiləm, bax, odur! – ay saqqalı ağarmış – mənim də eynim açılır...

-Müqəddəs Bakirə Məryəmin Məsum Hamiləliyi Kilsəsidir... – başına dönüm...

14 fevral 2026. Bakı. (06:41)

Müəllif: **Zaur USTAC**

AVMVİB, AJB və AYB-nin üzvü, “Yazarlar” jurnalının baş redaktoru, şair-publisist, tərcüməçi-nasir, nəşir

**YÜZ ON ALTINCI YAZI – İLİN TƏBRİK YAZISI – AYIN SÖZÜ
ELÇİN İSGƏNDƏRZADƏNİN “ŞUŞAM”I – YARALI XATİRƏDƏN
ZƏFƏR SEVİNCİNƏ GEDƏN YOL**

(Elçin İSGƏNDƏRZADƏ: – Şuşam!)

Salam olsun çox dəyərli oxucum! Ədəbiyyatımızda elə mövzular var ki, sözün əsl mənasında müqəddəs hesab olunur. Elə kəlmələr var ki, ehtiva etdiyi məna kitablara sığmır. Min bir məna yüklü belə sözlərdən biri də “Şuşa”dır. Şuşa – Azərbaycan poeziyasının yaddaşında yalnız bir şəhərin adı deyil. O, Vətən anlayışının, milli ruhun, tarixi yaddaşın, Qarabağ nisgiline və Zəfər duyğusunun poetik simvoludur. Bu müqəddəs şəhərin hər daşı, hər qayası, hər küləyi və yağışı Azərbaycan insanının yaddaşında ayrıca bir hekayə yaşadır. Tanınmış şair, alim və ziyalı Elçin İsgəndərzadənin “Şuşam” silsiləsində də Şuşa məhz belə – yaddaşın, itkinin, həsrətin, doğmalığın və nəhayət, qürurun ünvanı kimi təqdim olunur. Təfərrüatlara keçməzdən əvvəl müəllifi yaxından tanıyaq.

Qısa arayış: *Elçin İsgəndərzadə 16 sentyabr 1964 – cü il Şuşa şəhərində anadan olub (bu əsəri yaratmaq vəzifəsilə). Azərbaycan Milli Aerokosmik Agentliyi, Elmi-Tədqiqat Aerokosmik İnformatika*

İnstitutunun direktoru, texnika və filologiya elmləri doktoru, Azərbaycan Texniki Universitetinin professoru, Prezident təqaüdçüsü, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar Müəllimi, Azərbaycan Respublikasının Fəxri Mədəniyyət İşçisidir.

Elçin İsgəndərzadənin Şuşa haqqında yazdıqları sadəcə şəhərə həsr olunmuş şeirlər toplusu təsiri bağışlamır. Burada bir insanın şəxsi yaddaşı ilə xalqın ümummilli yaddaşı bir-birinə qovuşur. Şair üçün Şuşa həm uşaqlığın, həm ailənin, həm evin, həm nənənin, həm də itirilmiş və yenidən qazanılmış Vətənin adıdır.

Bu baxımdan “Şuşam” əsəri və onunla səsleşən “Şuşadakı evimizin uçuqları önündə”, “Şuşadakı evimizin uçuqlarına noktürn”, “Şuşa küləyi, Şuşa yağışı”, “Şəhid evimizə elegiya” və digər poetik parçalar bir-birindən ayrı deyil. Onlar birlikdə Şuşanın poetik salnaməsini yaradır.

Şuşanı tanımağın ən səmimi yolu elə “Şuşam”dan keçir desək yanlışdır.

“Şuşam” şeirinin başlanğıcı son dərəcə sadə, lakin emosional baxımdan güclüdür:

***“O bizim ağaclarıydı,
o bizim küləkləriydi,
o bizim yağışlarıydı...”***

Buradakı “bizim” sözü xüsusi poetik yük daşıyır. Şuşa şair üçün coğrafi məkan deyil, mənsubiyyət hissidir. Ağac da “bizimdir”, külək də “bizimdir”, yağış da. Şair Şuşanı xəritədə axtarmır; onu yaddaşında, duyğularında, uşaqlığında və doğmalıq hissində tapır.

Daha sonra bu tanışlıq hissi belə ifadə olunur:

***“Duruşundan tanıyırdım,
qoxusundan tanıyırdım,
yağmasından tanıyırdım.”***

Bu misralar Şuşanın şair yaddaşında necə canlı olduğunu göstərir. Tanımaq burada görməklə məhdudlaşmır. Şuşa qoxusu, küləyi, yağışı, ağacı ilə bütöv bir duyğu sistemidir.

Lakin bu doğma mənzərə şairin yaddaşında artıq yaralıdır:

“Ağac da boynubüküydü

***külək də qırıq-qırığıdı
bulud da çilik-çiliyi...***

Burada təbiətin özü insan faciəsinin şahidinə çevrilir. Ağacın “boynubükülməsi”, küləyin “qırıq-qırıq” olması, buludun “çilik-çilik” görünməsi əslində dağıdılmış Vətənin poetik mənzərəsidir. Şair təbiəti insanlaşdırır və onun ağrısını insan ağrısı kimi təqdim edir.

“O qədər qurban oldum ki...” – şeirin ən təsirli məqamlarından biri qurbanlıq motividir:

***“Ağacına qurban olum, dedim
buluduna qurban olum, dedim,
daş yoluna qurban olum dedim...”***

Burada Azərbaycan dilinin ən doğma ifadələrindən biri – “qurban olum” – poetik mətnin əsas emosional dayağına çevrilir.

Ancaq şairin qurbanlığı burada bitmir:

“O qədər qurban oldum ki, –gördüm anam da qurbandı, gördüm balam da qurbandı...”

Bu üç misra fərdi ağrını milli faciə səviyyəsinə qaldırır. Ana və bala obrazları vasitəsilə şair bir ailənin deyil, bütöv bir xalqın yaşadığı ağrını ifadə edir.

Və sonda Şuşaya müraciət edir:

“Qurbanlarını qəbul elə, Şuşam!”

Bu, həm fəryad, həm dua, həm də etirafdır.

Şuşa – “şəhərlərin şəhəri”

“Şuşam” əsərinin ikinci hissəsində poetik ovqat dəyişir. Ağrı və nisgilin yerini tədricən qürur və Zəfər duyğusu tutur:

***“Şəhərlərin şəhərisən, şəhərisən ay Şuşam
zəfərlərin şəhərisən, şəhərisən ay Şuşam!”***

“Şəhərlərin şəhəri” ifadəsi Şuşanın Azərbaycan mədəniyyətindəki xüsusi yerini ümumiləşdirir. Şair bununla Şuşanı digər şəhərlərlə sadəcə müqayisə etmir, onu milli-mənəvi zirvə kimi təqdim edir.

Ardınca Şuşanın tarixi dərinliyi vurğulanır:

***“Qədimliyin, ululuğun əsrlərə söykənir,
igidliyin, ağılığın nəsillərə söykənir...”***

Şuşanın tarixi burada keçmişdə donub qalmış bir hadisə kimi deyil, nəsilərdən-nəsilərə ötürülən mənəvi miras kimi təqdim edilir.

Şairin “Gövhərlərin şəhərisən” ifadəsi də təsadüfi deyil. Şuşanın qiyməti onun daşında, qalasında, küçəsində olduğu qədər, yaratdığı mədəniyyətdə, yetişdirdiyi sənətkarlarda və Azərbaycan milli ruhundakı yerindədir.

Şuşanın yolu – yaddaşın yoludur! Yaddaşdır!

Şeirdə diqqət çəkən başqa bir fikir budur:

“Bütün yollar səndən keçir, sən yolların yolusan...”

Bu misra əsərin fəlsəfi məğzini açan ifadələrdəndir. Şuşaya gedən yol yalnız fiziki yol deyil. Şuşaya aparan yollar tarixdən, yaddaşdan, sənətdən, sevgidən, mübarizədən və Zəfərdən keçir.

Şair daha sonra deyir:

“Gözümüzün işığısan, ömrümüzün nurusan...”

Şuşa artıq yalnız keçmişin xatirəsi deyil. O, bu günün də işığı, gələcəyin də ümididir.

Uçmuş ev – uçmuş dünya, bir tarixdir.

Elçin İsgəndərzadənin Şuşa poeziyasında ən güclü obrazlardan biri evdir.

“Şuşadakı evimizin uçuqları önündə” şeirində şair dağıdılmış evlə öz mənəvi vəziyyətini eyniləşdirir (bu ilin mart ayında Ağdam rayonunun Yusifcanlı kəndində yerləşən öz uçuq evimizin eyvanında dayananda yadıma ilk olaraq bu misralar düşdü, sonra hardansa ağılıma”dambaca” kəlməsi gəldi) :

***“O evin uçqunuyam,
hər gün kərpiclərim ovulur,
uçunuram,
uçuluram...”***

Burada ev sadəcə daş-divar deyil. Ev insanın yaddaşındadır, ailəsidir, uşaqlığıdır, köküdür. Evin uçması insanın daxili aləminin də dağılması deməkdir.

Şairin:

***“Evim yox,
nə ovcumun taleyində,***

nə taleyin ovcunda..."

deməsi isə taleyin sərtliyi qarşısında insanın köməksizliyini ifadə edir (nə vaxtsa köçkünlük haqqında yazdığım yazını xatırlayıram).

Bu hissənin ən sarsıdıcı ümumiləşdirməsi belədir:

"Dünya da uçulur evim kimi***dünya da uçuşur toz kimi..."***

Şairin fərdi faciəsi burada bəşəri mənə qazanır. Bir evin dağılması ilə dünyanın dağılması arasında paralellik yaradılır.

"Şuşadakı evimizin uçuqlarına noktürn" isə sanki həmin ağrının daha sakit, daha daxili ifadəsidir.

"Əllərim***qapımızın tutacağında qaldı..."***

Bu misra ayrılığın fiziki sərhədini qeyri-adi poetik şəkildə göstərir. İnsan gedib, amma əlləri, səsi, baxışları həmin evdə qalıb:

"Səsim qapımızın cırıltısına qarışdı,***gözlərim pəncərəmizdən asıldı..."***

Burada qapı və pəncərə sadəcə əşyalar deyil. Onlar keçmişlə bu gün arasında qalan son bağlardır.

Bu hissənin sonundakı:

"ürəyim yeriyr uçulmuş yurd yerlərində..."

ifadəsi isə bütün silsilənin poetik açarlarından biri sayıla bilər. Çünki insan Şuşadan uzaqda olsa belə, onun ürəyi həmin yurd yerlərində yaşayır.

"Şuşa küləyi, Şuşa yağışı" şeirində məkan dəyişir. Şair artıq Şuşada deyil, Bakıda Şuşanı axtarır:

"Bakıda Şuşa küləkləri əsir hərdən,***Şuşa yağışları yağır..."***

Bu, fiziki məsafənin mənəvi məsafəyə çevrilmədiyini göstərir. Şuşa küləyi Bakıya gəlir, Şuşa yağışı Bakıda yağır. Lakin bu küləklərdən keçən insan "qərib oğlan"dır:

"Bir qərib oğlan keçir o küləklərdən,***islanir o yağışlarda."***

Buradakı "qərib" sözü əsərin emosional ağırlığını daha da artırır. İnsan öz Vətəninin küləyində belə qərib ola bilərmi?

Şairin poetik cavabı məhz bu ağırlı paradoks üzərində qurulur. Sonra:

***“Duman nə gözəldi, İlahi,
külək nə gözəldi, İlahi,
yağış nə gözəldi –
oğlan nə qəribdi, İlahi!..”***

misraları ilə gözəllik və qəriblik bir-birinə qarşı qoyulur. Təbiət gözəldir, amma həmin təbiətin içində qərib qalan insanın taleyi ağırlıdır.

Qəmər nənə Şuşanın canlı yaddaşı, tarixin bir parçasıdır. Elçin İsgəndərzadənin Şuşa dünyasında Qəmər nənə obrazının xüsusi yeri var. “Şuşalı xatirələrimin baş qəhrəmanı, Qəmər nənəmin əziz ruhuna” ithaf olunan şeir əslində bir nənənin portreti olmaqdan daha böyük mənə daşıyır.

Şair əvvəlcə gündəlik həyatın ən sadə detallarını sadalayır:

***“Eh... nənəm o günü xamır qatmadı,
təndir qalamadı, çörək yapmadı.”***

Ardınca:

***“Süd daşdı ocaqda, baxan olmadı,
keçilər çəpəri yarıb keçdilər.”***

Bütün bunlar həyatın adi mənzərələridir. Lakin nənə olmayanda həmin adi mənzərələrin hamısı mənasını itirir. Ən təsirli cümlə isə budur:

“hamı yerindəydi, nənəm yoxuydu.”

Bu sadə ifadənin arxasında böyük bir boşluq dayanır.

Şair nənənin ölümünü yalnız ölüm kimi qəbul etmir. O, nənəni nağılların, uşaqlığın, evin, ocağın və keçmişin simvoluna çevirir:

***“Eh... nənəm, nağıllı, noğullu nənəm,
payız dumanına qarışıb getdi.”***

Və sonda:

***“Bizi uydurduğu o nağıllara,
bir də payızlara tapşırıb getdi...”***

Bu misralarda nənə obrazı bütöv bir nəslin yaddaşını təmsil edir.

Qala divarlarından baxan şair özü də qala kimi görünür.
Qala adam təsiri bağışlayır.

“Şuşanın qala divarlarından – Malıbəyli səmtə baxarkən”
şeirində Şuşanın coğrafiyası ilə insan taleyi yenidən birləşir.

“Könül ki, var

bir sevdanın yarasıdır...”

Şairin könlü Şuşanın yarasına bənzəyir. Qala divarı isə həm sığınacaq, həm müşahidə nöqtəsi, həm də keçmişlə bu gün arasında sərhəddir.

“Ömrün payız arasındır” ifadəsi də zamanın keçiciliyini və itirilmiş illərin ağırlığını hiss etdirir.

Burada “xəzan”, “yarpaq”, “təqvim günləri” kimi obrazlar zamanın əldən çıxmasını simvollaşdırır:

“yarpaq kimi tökülən bu təqvim günlərinin.”

Beləliklə, Şuşanın yaraları insan ömrünün yaraları ilə eyniləşir.

““Xarıbülbül” otelinin pəncərəsindən baxarkən” adlı hissə isə daha çox ümid və ayrılıq motivləri üzərində qurulub.

Şair pəncərəni “umud” adlandırır:

“Pəncərələr bir umuduydu, onda...”

Pəncərə insanı xarici aləmlə birləşdirən vasitədir. Burada isə o, sevginin və həyatın simvoluna çevrilir.

Şairin yaratdığı ürək obrazı xüsusilə poetikdir:

“Bir ürək şəkli cizilərdi,

cızıqlarından şəh daman...”

Amma həmin ürək də zamanla yox olur:

“sonra o ürək də süzülüb gedərdi,

yerində ağlayan şüşələr qalardı...”

Şüşələrin “ağlaması” insanın ağlamasıdır. Pəncərə isə ayrılığın gözlərinə çevrilir:

“İndi ayrılığın gözləri kimi baxır pəncərələr – içindən bütün ayrılıqlar keçir.”

Bu misralarda Şuşanın bir pəncərəsi bütün ayrılıqların simvoluna çevrilir.

“Xarıbülbül” otelində bir gecə” şeirində şair artıq konkret hadisədən daha çox insanın daxili vəziyyətini araşdırır.

“Bilirsən, bu yol da çıxıb gedəcək, harasa gedəcək,

qayıtmayacaq.”

Yol burada zamanın və taleyin simvoludur. Gedən yol geri qayıtmır. İnsan isə geridə qalan xatirələri ilə baş-başa qalır. Şeirin ən təsirli obrazlarından biri “yaralı quş”dur:

***“Ürəyin içində yaralı quş tək –
nə gəliş, nə gediş ovutmayacaq...”***

Yaralı quş həm insanın daxili azadlığının itirilməsini, həm də həsrətin yaratdığı kövrəkliyi ifadə edir.

Şairin:

***“Beləcə qazancın bir sürü həsrət,
beləcə gedişin səssiz olacaq.”***

deməsi isə ayrılığın insan həyatında qoyduğu yeganə “qazancın” həsrət olduğunu bildirir.

“Şəhid evimizə elegiya” hissəsi Şuşa silsiləsində ağrının ən yüksək nöqtələrindən biridir.

Şair dağıdılmış evi bir dəftərə bənzədir:

***“Tavanının dirəkləri təkciş q dəftər kimi
üzü göylərə açılmış, sanki dua edir.”***

Bu bənzətmə son dərəcə təsirlidir. Dağılmış ev susmur; o, sanki göylərə dua edir.

Şair isə həmin dəftərə nə yazacağını bilmir:

“Bilmirəm nə yazım bu təkciş q dəftərə.”

Çünki dağıntı qarşısında söz də aciz qalır.

Daha sonra:

***“İndi həsrət bizim evin şeiridir,
yazıram,
yazıram,
hərflər evimiz kimi uçar.”***

Bu misralarda poeziyanın özü dağıntıya çevrilir. Şair yazdıqca hərflər uçar, çünki xatirənin özü də yaralıdır.

Elegiyanın ikinci bölümündə isə uşaqlıq səsləri eşidilir:

***“– topu tut
– ipi çək
– daşı at”***

Bu sadə uşaq oyunları bir anda böyük bir tarixi boşluğun ifadəsinə çevrilir. Çünki artıq həmin səslərin sahibləri yoxdur.

Şair deyir:

“Sevinə bilmirəm heç nəyə...”

Və səbəbini belə açıqlayır:

“Sevincim dağıntılar altında çoxdan toza dönmüş...”

Bu, işğalın və müharibənin insanın psixoloji dünyasında yaratdığı dağıntının poetik ifadəsidir.

Elçin İsgəndərzadənin “Şuşam” əsərində (silsilə şeirlərində) diqqət çəkən əsas cəhətlərdən biri odur ki, şair yalnız ağrını danışmır. O, ağrıdan Zəfər düşüncəsinə yüksəlir.

Əsərin (silsilənin) əvvəlində Şuşa yaralıdır: ağacları boynubüküdür, küləyi qırıq-qırıqdır, buludları çilik-çilikdir. Sonrakı hissələrdə isə Şuşa “şəhərlərin şəhəri”, “zəfərlərin şəhəri” kimi səslənir.

Bu keçid təsadüfi deyil. Çünki milli yaddaşın əsas xüsusiyyətlərindən biri ağrını unutmayaraq ondan güc yaratmaqdır.

Şairin Şuşaya müraciətində bu güc açıq şəkildə hiss olunur:

***“Şəhərlərin şəhərisən, şəhərisən ay Şuşam,
Zəfərlərin şəhərisən, şəhərisən ay Şuşam!”***

Burada artıq “Şuşam” sözü yalnız nisgilin deyil, qürurun da ifadəsidir.

Şuşanı yazmaq, Şuşadan yazmaq, Şuşada yazmaq tarixidir, yaddaşı qorumaqdır

Elçin İsgəndərzadənin Şuşa haqqında poetik nümunələri həm də yaddaşın qorunmasına xidmət edir. Şair dağıdılmış evin daşlarını, nənənin ocağını, pəncərənin şüşəsini, qala divarını, küləyi, yağışı və uşaqlıq səslərini sözə çevirir.

Çünki yaddaş itəndə yalnız hadisələr deyil, insanın özü də itir.

Bu mənada “Şuşam” əsərinin əhəmiyyəti onun yalnız Şuşaya həsr edilməsində deyil. Əsər bir insanın timsalında Vətəni itirmiş, onun həsrətini yaşamış və nəhayət, Zəfər sevincinə qovuşmuş bütöv bir nəslin mənəvi tarixini danışır.

Elçin İsgəndərzadənin poetik dili burada xüsusilə seçilir. O, böyük tarixi hadisələri pafoslu ifadələrlə deyil, çox vaxt kiçik və konkret detallar vasitəsilə təqdim edir: qapının tutacağı, pəncərə şüşəsi, təndir, süd, palaz, uşaq oyunu, kərpic, yağış,

külək...

Məhz bu detallar əsərin səmimiyyətini artırır. Şuşa yaddaşda, yaddaşlarda yaşayır.

Elçin İsgəndərzadənin “Şuşam” əsəri bir şəhərə yazılmış şeir olmaqdan çox, Vətənə yazılmış poetik etirafdır.

Bu əsərdə Şuşa bəzən ana, bəzən ev, bəzən uşaqlıq, bəzən nənə, bəzən yaralı quş, bəzən pəncərə, bəzən külək və yağış, bəzən də Zəfər simvoludur.

Şairin “Şuşam”ı yaddaşla bu gün arasında körpü salır. Şuşanın dağıdılmış evləri ilə insanın dağılmış dünyasını birləşdirir, sonra həmin ağrının içindən yeni bir qürur doğurur.

Bu poeziyanın əsas qənaəti belədir: Şuşanı itirmək yalnız bir şəhəri itirmək deyil, öz yaddaşının bir parçasını itirməkdir. Şuşanı xatırlamaq isə özünü, kökünü və Vətəni xatırlamaqdır.

Elçin İsgəndərzadə öz poetik dünyasında Şuşanı həm ağrısı, həm sevgisi, həm də Zəfəri ilə yaşadır. Onun misralarında Şuşanın küləyi Bakıya qədər gəlir, yağışı yaddaşın üzərinə yağır, dağıntıları ürəyin içində qalır, qala divarları keçmişə boylanır, nənənin səsi nağıllardan eşidilir, uşaqların itmiş səsləri isə dağıntıların altından gəlir.

Amma bütün bu ağrıların fəvqündə bir həqiqət dayanır: *“Gözümüzün işığısan, ömrümüzün nurusan...”*

Və bu nurun adı Şuşadır.

Elçin İsgəndərzadənin “Şuşam” əsərinin poetik gücü də məhz bundadır: o, Şuşanı sadəcə təsvir etmir – onu yaşadır. Yaşadır ki, yaddaş yaşasın, yaddaş yaşasın ki, Vətən duyğusu nəsildən-nəslə ötürülsün.

Şuşa isə bu poeziyada artıq yalnız keçmişin şəhəri deyil!

O, Zəfərin şəhəridir. O, yaddaşın şəhəridir. O, ruhun şəhəridir. O, Azərbaycanın Şuşasıdır. Sona qədər həmsöhbət olduğunuz üçün təşəkkür edirəm. Hələlik!

Hörmətlə: Zaur USTAC

AYB və AJB-nin üzvü, “Yazarlar” jurnalının baş redaktoru, şair-publisist, tərcüməçi-nasir

ZAUR USTAC - GÜL ƏTİRLİ KİTAB - PDF - TƏBRİK EDİRİK, QƏNDAB XANIM!!!

GÜL ƏTİRLİ KİTAB (monoqrafiya)

ZAUR USTAC – GÜL ƏTİRLİ KİTAB – PDF

*“Bəzi sevgilər nöqtəylə başlayır,
Əlindən tutub gedirsən
cümlənin sonunacan.
Bəzi sevgilərəsə nöqtə
qoymaq olmur...!” - Müəllif: Təranə DƏMİR*

Uzun ömür, cənsağlığı arzu edirəm, Qəndab xanım! Çox yaşa!

Əziz və dəyərli oxucum, sona qədər həmsöhbət olduğunuz
üçün təşəkkür edirəm! Hələlik. **Hörmətlə: Zaur USTAC**

QƏNDABIN DİĞƏR YAZILARI

I>>ZAUR USTACIN YAZILARI

Mustafa Müseyiboğlu adına kitabxana

QEYDLƏR

YAZARLAR

Oktyabr - 2026 № 10 (70)

www.kitabevim.az
KİTABEVİM.AZ
kitab marketi

MURAD MƏMMƏDOVUN YAZILARIGÜNNUR AĞAYEVANIN YAZILARIHƏCƏR ATAKİŞİYEVANIN YAZILARI“ARİSTOTEL POETİKASI” RUBRİKASII>>>>>BU HEKAYƏNİ MÜTLƏQ OXU<<<<<IMustafa Müseyiboğlu adına kitabxana

“TƏRƏFSİZ ƏDƏBİYYAT TARİXDİR!”

Jurnal bu layihə çərçivəsində ödənişsiz əsaslarla nəşr olunur.

Redaksiyanın ünvanı: Az-1012, Bakı, M.Xiyabani-14a

Dövlət qeydiyyatı: № 2319, 16.08.2007-ci il.

Əvvəlki illərdə 15 xüsusi buraxılışı olub.

Dövri olaraq 2021-ci ildən çıxır.

E-mail: zauryazar@mail.ru

Rəsmi saytı: WWW.YAZARLAR.AZ

Telefon: (012) 430-14 -81 (+994) 70-390-39-93

“Yazarlar”ın redaksiyasında yığılıb səhifələnir,

“JET PRINT ÇAP MƏRKƏZİ”NDƏ çap olunub.

(“Jet Print”də operativ xidmət: +994557232221).

Çapa imzalanıb: 01.10.2026

Sifariş: № 79

Format: A 5

Tiraj: Məhdud sayda (kitabxanalar üçün).

Elektron variant var.

Qiyməti: **PULSUZ.**

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

